T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTÜTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI
BİLİŞİM BİLİM DALI

SOSYAL MEDYADA POLİTİK ZEHİRLENME VE YAN ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

ŞİRVAN ÖNCE

İSTANBUL, 2021

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI
BİLİŞİM BİLİM DALI

SOSYAL MEDYADA POLİTİK ZEHİRLENME VE YAN ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

ŞİRVAN ÖNCE

Danışman: DOÇ. DR. ŞEVKİ IŞIKLI

İSTANBUL, 2021

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Şirvan Önce

Anabilim Dalı : Gazetecilik

Bilim Dalı : Bilişim

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Şevki Işıklı

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – 2021

Anahtar Kelimeler : Siyasal Zehirlenme, Teknolojik Zehirlenme, Sosyal Medya, Siyaset, Politika.

ÖZET

Bu çalışmada, John Naisbitt vd.nin yüksek teknoloji toplumlarındaki teknolojik olarak zehirlenmiş bölgeleri tanımlamak için geliştirdiği teknolojik zehirlenme kavramından hareketle siyasal zehirlenme nosyonu geliştirilmiştir. Siyasal zehirlenme, tüm toplumsal süreçleri etkisi altına alan ve semptomları önceden tespit ve teşhis edilebilen bir toplumsal anomali durumudur; apolitik süreçleri bile aşırı, yoğun ve hızlı biçimde siyasallaştırır. Bu çalışmada tanımlanan siyasal zehirlenme ve semptomları, bürokrasi başta olmak üzere medya, iletişim ve dinde kolayca tespit edilebilir. Çünkü bu kurumlar tarihsel geçmişleri dolayısıyla aşırı siyasallaşmaya daha açıktır. Semptomların tümünü sergileyen bir toplum, virüsle enfekte olmuş bir bünye gibidir; paralize olmuş halde kendinden beklenen işlevlerini yerine getiremez. Tümüyle gözlenebilir olan bu altı semptom, kişisel ve apolitik olanın siyasallaşma seviyesini ve siyasal zehirlenme yoğunluğunu da tanımlar. Üstelik aşırı siyasallaşmanın sosyal medya ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini, teknolojik bağlamda görünür kılar. Yatay mimarisi ve etkileşimlilik karakterleriyle ana akım medyadan farklılaşmış olsa da sosyal medya, siyasal zehirlenmeye karşı bağışık değildir. Kullanıcılarını zehirleyen yüksek sanallık teknolojileri gibi güçlü, yaygın ve popüler siyasal etki de kitle iletişim kanalları ve sosyal medya aracılığıyla kişi ve kurumları zehirlemektedir. Siyasal zehirlenme, internet tabanlı iletişim teknolojileriyle yalnızca yayılmaz, aynı zamanda medyanın kendisini de zehirler. Teknoloji ile siyaset arasındaki ilişkiye odaklanan bu çalışmada gömülü teori yöntemi kullanılarak Twitter verileri incelenmiş, politik zehirlenmeye örnek oluşturacak içerikler analiz edilerek teori oluşturulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlar, siyasal zehirlenmenin yaygın internet ağları ve teknolojik zehirlenme ile paralel işleyen bir süreç olduğunu göstermektedir. Bu yüzden politik zehirlenme nosyonu, yeni türden sosyo-teknik ve dijital olgular listesine dahil edilebilir.

Anahtar Sözcükler: Siyasal Zehirlenme, Teknolojik Zehirlenme, Sosyal Medya, Siyaset, Politika.

GENERAL KNOWLEDGE

Name ve Surname	: Şirvan Önce
Field	: Journalism
Programme	: Information Technology
Supervisor	: Assoc. Prof. Dr. Şevki Işıklı
Degree Awarded and Date	: Master– 2021
Anahtar Kelimeler	: Political Intoxication, Toxication, Technological Intoxication, Social Media, Politics

POLITICAL INTOXICATION ON SOCIAL MEDIA AND ITS SIDE EFFECTS

ABSTRACT

In this study, the notion of political poisoning was developed based on the concept of technological poisoning developed by John Naisbitt et al. to describe technologically poisoned regions in high-tech societies. Political poisoning is a social anomaly situation that affects all social processes and whose symptoms can be detected and diagnosed beforehand; It politicizes even apolitical processes excessively, intensely and rapidly. Political poisoning and its symptoms described in this study can be easily detected in media, communication and religion, especially in bureaucracy. Because these institutions are more open to extreme politicization due to their historical background. A society that exhibits all the symptoms is like a body infected with a virus; Paralyzed, he cannot fulfill his expected functions. These six fully observable symptoms also define the level of politicization of the personal and the apolitical, and the intensity of political poisoning. Moreover, it makes the effect of excessive politicization on social media and social relations visible in the technological context. Although it differs from the mainstream media with its horizontal architecture and interactive characters, social media is not immune to political poisoning. Like high virtuality technologies that poison their users, strong, widespread and popular political influence also poisons individuals and institutions through mass communication channels and social media. Political poisoning not only spreads through internet-based communication technologies, it also poisons the media itself. In this study, which focuses on the relationship between technology and politics, Twitter data was examined using the embedded theory method, and the theory was formed by analyzing the contents that would set an example for political poisoning. The results obtained in the research show that political poisoning is a process that operates in parallel with widespread internet networks and technological poisoning. Thus, the notion of political poisoning can be included in the list of new kinds of socio-technical and digital phenomena.

Keywords: Political Intoxication, Technological Intoxication, Social Media, Politics.

İÇİNDEKİLER

1. SOSYAL MEDYANIN EKONOMİ POLİTİK ÇÖZÜMLENİŞİ 9
1.1 MEDYA SİYASET İLİŞKİSİNİN OLUŞUMU 14
1.1.1 Seçkinci Siyaset Anlayışından Halkçı Siyasal Etkinliğe Geçiş 14
1.1.2 Sıradan Halkın Kamusal Alana Karşı Mesafeli Duruşu 15
1.1.3 Kamusal Alanda Kendini İfade Etmenin Siyasi Güce Dönüşümü 15
1.1.4 Medya ile Siyaset Arasındaki Pozitif Korelasyon 16
1.1.5 Sosyal Medya Kullanımının Siyasal Davranışa Etkisi 16
1.1.6 Medyanın Propaganda Aracı Olarak Kullanılması 17
1.1.7 Siyasal Gücün Anormal Yayılımı 19
1.2 SOSYAL MEDYA MİMARİSİ İLE SİYASALLAŞMA ARASINDAKİ İLİŞKİ 20
1.2.1 Kamusal Alan- Kamusal Mekân Tartışması Açısından Sosyal Medya 20
1.2.2 Tek Yönlü Enformasyondan Karşılıklı Enformasyona Geçiş 22
1.2.3 Enformasyon Akışını Denetlemek İçin Gereken Zaman Aralığı 22
1.2.4 İnternet Mimarisinin Zayıf Yönleri ile Siyasal Zehirlenme Arasındaki İlişki 23
1.2.5 Kullanıcıların Anlık Tepkiler Veren Siyasal Aktörlere Dönüşümü 24
1.3 SOSYAL MEDYADA SİYASAL ZEHİRLENMEYE GİDEN YOL 25
1.3.1 Siyasal İlginin Genelde Sosyal Medyaya Özelde Twitter'a Odaklanma Süreci 25
1.3.2 Sosyal Medyanın Siyasallaşma Süreci 26
1.3.3 Siyasal Katılım Aracı Olarak Sosyal Medya 27
1.3.4 Bürokrat ve Siyasilere Uzaysal Yakınlık ve Siyasal Etki 29
1.3.5 Örgütlü Muhalefet Alanı Olarak Sosyal Medya 30
1.3.6 Sosyal Medya ile Protestolar ve Toplumsal Hareketler Arasındaki İlişki 32
1.3.7 Sosyal Medyanın Demokratikleşme Üzerine Etkisi 33
2. TEKNOLOJİK ZEHİRLENME OLGUSUNDAN SİYASAL ZEHİRLENME OLGUSUNA GEÇİŞ 34
2.1 Teknolojik Zehirlenme ve Semptomları 34
2.1.1 Teknolojik Zehirlenmeyi Teşhis ve Tasvir Etmenin Mantıksal Koşulları 35
2.1.2 Teknolojik Zehirlenme Semptomları 36
2.2 SİYASAL ZEHİRLENME VE SEMPTOMLARI 36
2.2.1 Teknolojik Zehirlenme Olgusundan Siyasal Zehirlenmeye Geçiş: Kuantum Sıçraması 37
2.2.2 Siyasal Zehirlenme Semptomları 38
2.2.3 Siyasal Olarak Zehirlenmiş Toplumların Özellikleri 40
2.2.4 Sosyal Medyada Siyasal Zehirlenme Semptomları 40

3. TWİTTER'DA SİYASAL ZEHİRLENMEYE DAİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI 42
3.1 Araştırmanın Konusu 42
3.2 Araştırmanın Soruları ve Varsayımlar 42
3.3 Araştırmanın Yöntemi 43
3.4 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 45
3.5 Araştırmanın Amacı ve Önemi 46
3.6 Araştırmanın Sınırlılıkları……..... 47
3.7 Araştırmanın Bulguları……..……47
3.7.1 Hızlı Siyasi Çözümün Cazibesi (Birinci Semptom) 47
3.7.2 Siyasi Korku ve Tapınma (İkinci Semptom) 54
3.7.3 Gerçeğin Siyasal Etki Altında Bulanıklaşması (Üçüncü Semptom) 59
3.7.4 Siyasal Şiddetin Normalleşmesi (Dördüncü Semptom) 62
3.7.5 Siyaset Oyunu ve Sevgisi (Beşinci Semptom) 68
3.7.6 Siyasal Tercihlerin Mesafeli ve Çılgın Yaşanması (Altıncı Semptom) 73
4. TEORİLEŞTİRME: SİYASAL ZEHİRLENME TEORİSİ 76
5. SONUÇ 77
6. KAYNAKÇA 80

GİRİŞ

John Naisbitt vd., **Yüksek Teknoloji – Yüksek Dokunuş: Teknoloji ve Hızlandırılmış Anlam Arayışımız** (2001) adlı eserinde "Teknoloji, sosyoteknik bir olgudur" diye yazarak teknolojiyi "teknik" bir olgu olmaktan çıkarır, insani boyutu da içine alacak şekilde yeniden kavramsallaştırır. Aslında teknolojinin kökeninin teknik olmadığını daha önce Heidegger, **Tekniğe İlişkin Bir Soruşturma (1998)** adlı o küçük ama yoğun kitabında uzun uzun açıklamıştı. Heidegger'in teknoloji analizini, dijital internet teknolojileri de içine alacak şekilde genişleten Naisbitt vd.ne göre bu sosyoteknik olgu, insanları ve toplumları zehirlemektedir. Teknoloji, aktif kullanıcılarına minnet duymakla birlikte onları ele de geçirir (Uylaş ve Işıklı, 2019). Siyaset ve teknoloji, gündelik yaşamı kuşatır ve yaşamın içine nüfuz eder. Sanki her ikisi de insan yaşamının temellerindeki indirgenemez bir tözmüş gibi algılanmak isterler. Politik mücadele, demeç veya teşebbüs kültürel yaşamda zorunlu hale getirilir. Politik zehirlenme durumunda teknoloji ile siyaset arasındaki ilişki, siyasetin güçlenmesine ve zehrin yayılmasına hizmet eder. Siyasallaşma, belirli problemleri çözmek için bir ilaç gibi görünse de her ilaç gibi girdiği bünyede çeşitli yan etkilere neden olmaktadır. Aşırı siyasallaşma ve teknolojininin sağladığı bazı kolaylıklar ise bu yan etkilerin daha görünür olmasına ve çeşitli semptomlarla etkisini göstermesine yol açmaktadır.

Bu çalışmada, siyasetin seçkinlerin bir uğraşı olmaktan çıkması ve halkın gündelik yaşamını zehirleyecek bir seviyede sıradanlaşmasının yanı sıra teknolojik gelişmelerin de etkisiyle meydana gelen politik zehirlenme süreci analiz edilmektedir. Teknoloji destekli siyaset bir yandan sıradan insanların bir uğraşı haline gelirken diğer yandan toplumsal hayatın tümünü ele geçirmeye başlamıştır. Siyasal zehirlenme dinamizmi bu paradokstan beslenmektedir. Politik zehirlenme kavramı ile, aşırı siyasallaşmanın arkasına teknolojik gelişmeleri de alarak özellikle sosyal medya mecralarında yayılmakta olduğu belirlenmiştir. Özellikle Twitter mecrasında örneklerinin görülebileceği politik zehirlenme olgusu bu mecradan alınan tweetlerle analiz edilerek politik zehirlenme olgusu analiz edilmiştir. Araştırmanın odaklandığı teknoloji, insan, medya ve politika olgularının birleşerek literatürde daha önce tanımlanmamış bir nosyon oluşturması bu çalışmaya önem ve değer katmaktadır.

1. SOSYAL MEDYANIN EKONOMİ POLİTİK ÇÖZÜMLENİŞİ

Ekonomi politik kavramı ne sadece ekonomi ne de sadece politika kavramı çerçevesinde yorumlanamayacak kadar geniş ve köklü bir kavramdır. Bu kavram içinde sosyal, ekonomik, politik ve kültürel pek çok sorunun açıklamasını ve belki de çözümlemesini barındırmaktadır. Gelişen teknolojinin getirdiği bazı sorunlar da ekonomi politik kapsamında açıklanabilmektedir. Sosyal medyanın dinamikleri, meydana getirdiği değişimler, gelişmeler ve handikapları çözümleyebilmek için yine ekonomi politik kavramından yararlanmak gerekmektedir. "Ekonomi politik kavramına dair en

köklü çalışmaların ortaya konulduğu dönem 17. yüzyıldır. Bu dönemde ekonomi politik özellikle Adam Smith ve öncüllerinin yaptıkları çalışmalar neticesinde bilimsel bir temele oturtulmuştur" (Aydın, 2019:8). Adam Smith ise ekonomi politiği şöyle özetlemiştir:

> "Bir devlet adamı ya da kanun yapıcı ile ilgili bir bilim kolu sayıldığında, siyasal ekonomi, iki ayrı amaç güder: Birincisi, halka bol bir gelir veya geçim sağlamak yahut daha doğrusu, onların, kendileri için böyle bir gelir ve geçim sağlamalarını mümkün kılmak; ikincisi, devleti ya da toplumu kamu hizmetlerine yetecek bir gelirle donatmaktır. Halkı da hükümdarı da zengin etmek gayesini gözetir" (Smith, 2006 :593).

Kendinden önceki ekonomi politikçilerin çalışmalarını titizlikle inceleyen Karl Marks'a göre (Aydın, 2019:8) ekonomi politik, meta ile ürünlerin ya bireyler tarafından ya da ilkel topluluklar tarafından birbirleriyle değişildikleri anda başlar. Değişime giren ürün meta olur. İktisat, nesneyi incelemez, insanlar arasındaki ilişkileri ve son tahlilde sınıflar arasındaki ilişkileri inceler (Marks, 1979:39)

"Dijital Medyanın Ekonomi Politiği" kitabında ekonomi politik kavramına açıklama getiren Cengiz Anık, ekonomik ilişkilerin diğer tüm toplumsal kurumların dizayn ettiği iddiasının ekonomi politik ifadesinin akla getirdiği ilk anlam olduğunu ve bu alandaki tüm çalışmaların Marks'ın düşüncelerinden yola çıkılarak alındığını da söylemektedir (Anık, 2020:67). Ekonomik altyapı ile toplumsal üstyapının tayin ve takdir edilmesi, ekonomik aygıt ve enstrümanlar kullanılıyor olsa bile, kuşkusuz ki politik bir girişimdir. Aynı zamanda da ekonomi politik eylemlerle, diğer sosyal yaşam alanları gibi politik kurum ve aktörlerin de mahiyet, seyir ve davranışlarının belirlendiği görmezden gelinemez. Demek ki ekonomi politiğin hem bizatihi kendisi politik bir eylemdir hem de politik diğer tüm eylemler üzerinde belirleyici bir rolü bulunmaktadır. Nitekim ekonomi politiğin tanımları, bu çift yönlülüğü dile getirmektedir (Anık, 2020:67).

Medyanın ekonomisi, bilinen piyasa ekonomisi kurallarından farklı işlemektedir. Anık'a göre de medya piyasalarında **klasik arz talep yasası işlememektedir**. Medya sektörü üretici ve tüketici ilişkisi ile fiyat dengesinin teşekkül ettiği bir piyasa tasavvurunu ortadan kaldırmıştır. Buna göre medya sektörüne dair ekonomik alan, mekanik bir sistem gibi, bir mekanizma gibi işleyen teknik bir alet değil, kendi kendine işleyen ve kendine özgü dinamikleriyle hayatiyetini sürdürmeyi başaran canlı varlık gibi organik bir sistemdir. Diğerlerinden farklı olarak kitle medyası kendisine ait iki farklı piyasaya aynı anda canlılık kazandırdığından, kendi yaşamını sürdürme amacı doğrultusunda, kendi tüketicisini bir emtia olarak bizzat pazarlamaktadır. Hayal satmak gibi soyut ürünlerin ticaretini yapan dijital medya, tüketime sunduğu ürünlerine dair piyasanın yanı sıra tüketici kişilerden oluşan ikinci bir piyasanın da yaşamını

sürdürmesine yönelik olarak insan varlığını ürün gibi ihtirasla pazarlamakta, organik piyasalarını her daim diri tutmaktadır (Anık, 2020:106-107).

> "Dijital medya aynı zamanda bir obur canlı varlık, diğer bir deyişle tepegöz/kyklop gibi bizzat kendi tüketicisi ile beslenmektedir. İnsanların kendisini tepegöze yem etmek için yanıp tutuştukları mecraları onlara maliyetsiz ve külfetsiz sunmakta ve kişiler dijital medya tapınağının bu sunaklarında, ödüllendiriliyormuş gibi kendilerini dijital tanırlara yem etmektedirler" (Anık, 2020:106).

Curran'a göre günümüzün toplumları, sınıf tahakkümüne dayalı toplumlardır. Yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri ve enformasyon da kapitalist tahakküm ilişkileri içerisinde ideolojik alanın bir parçasıdır. Yeni enformasyon teknolojileri ve bunların ürünleri de tekelci, küresel sermayenin elinde yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle teknoloji ve enformasyon, onu üreten ve kontrol edenlerden bağımsız düşünülemez. Sadece enformasyonun ya da yeni iletişim ve enformasyon teknolojilerinin niceliksel olarak artışı gibi, görünüşteki yüzeysel değişikliklere takılıp kalmadan küresel kapitalist sistemde mülkiyet ve iktidar ilişkilerinde yapısal bir değişim olup olmadığına bakmak gerekir (Yaylagül, 2018:21).

Yeni medyanın ekonomi politiği denildiğinde Mosco'ya göre iletişimin sayısallaşması, ticarileşmesi, endüstriyel yoğunlaşmalar, şirket birleşmeleri ve kuralsızlaştırma (deregülasyon) politikaları anlaşılmalıdır (Berkman, 2014:45). Burada yeni medya kavramı sosyal medya mecraları olarak ele alınabilir. Dolayısıyla sosyal medyanın ekonomi politiği konusuna da Mosco'nun incelediği çerçeveden bakıldığında endüstriyel yoğunlaşmalara bir de siyasanın bu mecralarda yoğunlaşması eklenmelidir.

Anık'a göre mevcut ekonomi bilgimiz; kaynakların sayılıp dökülmesi, stok ve rezervlerin belirlenmesi, girdi ve imalat maliyetlerinin tahmin edilmesi, üretim sürecinde ve pazarlamada söz konusu olması muhtemel sorunların tahmin edilip denetlenmesinde işe yaramaktadır. Ancak medya piyasasındaki girdilerin, hammadde ve ürünlerin enformasyondan ibaret olması, enformasyon kıtlığının değil aksine enformasyon aşırılığı ve kirliliğinin söz konusu olması medya ekonomisinin yeni bakış açıları geliştirmesine hatta bu alanda paradigmalar üretmesine ihtiyaç doğurmaktadır (Anık, 2020:108). Bu bilgilerin ışığında üretilebilecek yeni bakış açılarından biri de siyasal zehirlenme kavramı olabilir. Medya piyasasındaki siyaset alanıyla ilgisi olmayan girdilerin **aşırılığı vekirliliği** zehirlenmeye neden olabilmektedir.

Ekonomi politik konusunda Marks ve Engels**,** egemen sınıfın düşüncelerinin, bütün çağlarda, egemen düşünceler olduğunu, yani toplumda egemen maddi gücü olan sınıfın, aynı zamanda egemen zihinsel güç olduğunu söylemiştir (Marks ve Engels, 2015:50). Buna göre egemen siyasal güç, aynı zamanda egemen olmasını istediği düşünce şeklini ve yoğunluğunu belirlemektedir. Bugün siyasal otorite bunu sosyal medyada uygulayarak politik zehirlenmenin önünü açmaktadır. Egemen siyasal gücü elinde bulunduranlar sosyal medyada gündem belirme (agenda setting) çabasındadır. Sosyal medyada tartışılan veya gündem olan konulardan geri kalmamak ve hatta bu konuları kendi faydasına çevirebilmek adına bu alanda uzman kişilerden destek almaktadır.

Egemen sınıf sadece ekonomik hakimiyetle değil, kültürel egemenlik kurarak sistemin gücünü korumaktadır. Var olan sistemin sürekliliğini sağlamak için hâkim oldukları üstyapı kurumlarıyla meşruiyetlerini yeniden üretmektedir. Şimdi bu meşruiyet yeniden ve yeniden üretilmek için sosyal medya kullanılmaktadır. Kullanıcı açısından ise sosyal medya, **karşı hegemonya** oluşturmak için imkân yaratan bir platformdur.

Medyanın ekonomi politiğinden bahsederken meta fetişizminden yola çıkarak uyarlanmış olan "enformasyon fetişizmi" kavramını ele almak ve bu kavramı anlamak, siyasal zehirlenme kavramını özümseyebilmek için önemlidir. Kitle iletişim araçlarına ve bu araçların çeşitli türden prodüksiyonlarına bağlanma tapınma şeklinde tezahür eden enformasyon fetişizmi, Anık'ın tanımıyla tüketicilerin sınırsız düzeyde üretilen medya aracılığıyla yayılan enformasyonun kölesi haline gelmesidir (Anık, 2020:110). Bugün sosyal medya mecraları bu kavram çerçevesinde ele alındığında, enformasyon fetişizmi siyasal zehirlenme iddiasını güçlendiren bir nosyon olarak değerlendirilebilir. Şöyle ki: Siyasal olarak zehirlenmiş toplumda gündelik bir enformasyon veya bilginin dahi her an politize olabileceği düşünülürse sosyal medya kullanıcılarının özellikle siyasal enformasyonun kölesi haline gelmemesi söz konusu dahi değildir.

Medya literatürünün önemli parçası olan sosyal paylaşım ağları siyasal, ekonomik ve kültürel değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Sosyal medyanın özellikle siyasal ve ekonomik alanda getirdiği dönüşüm önemli gelişmelere neden olmuştur. Dijitalleşen kapitalizmle birlikte sanal dünya tamamen tüketime dayalı olarak düzenlenmiş, bireyin ekonomik etkinlikleri giderek sanal ortamda gerçekleşmeye başlamış, sosyal ağlar tüketimle aracılandırılmıştır (Özcan ve Işıklı, 2014, 146). Sosyal medyayı da içeren bu yeni ekonomik düzen bilgi ekonomisi, internet ekonomisi, dijital ekonomi, ağ ekonomisi gibi pek çok farklı isimlerle anılmaktadır (Kara, 2013:99). Castells'in **ağ toplumu** kavramından esinlenen ağ ekonomisi kavramı yeni ekonomik düzen ve sosyal medyanın ekonomi politik yapısını açıklamak için kullanılabilecek en uygun ifade gibi durmaktadır.

“Ağ ekonomisi, bilgi ve iletişim tabanlı bir gelişim sürecinde ortaya çıktığı için Shapiro ve Varian ekonomiye bilgi odaklı yaklaşır. Onlara göre bilgi, bu ekonomik yapılanmada hayati bir önem taşımaktadır. Aslında tarihsel olarak bakıldığında bütün ekonomilerin bilgiye dayalı olduğu görülecektir. Ağ ekonomisinde ise bilginin önemi, ekonominin dinamizmine yaptığı katkıda ve bu katkının büyüklüğündedir” (Kara, 2013:100).

“Kapitalist sistem ekonomik etkinliklerin ağların iş birliğiyle yönetildiği bir zeminde ilerlemektedir. Garnham’a göre medya kuruluşları sadece üretim amaçlı değil, teknolojik olarak da yapılandırılmış dağıtım ağlarına sahiptirler. Ekonomik aktörler arasındaki mal ve para akışı, ağlar aracılığıyla yönetilmektedir. Ağ üzerinden bir yanda dağıtım yapılmakta öbür yanda ekonomik faaliyetler denetlenip düzenlenmektedir” (Berkman, 2014:48). Bu ağ üzerinden dönen ekonomik faaliyetler doğal olarak politikanın da ilgi konusu olmuştur.

> Medya ekonomisi çalışmaları yeni ekonomi düzlemine kayarken, sosyal medya ekonomisi ise bu alanın odağında filizlenmektedir (Kara, 2013:96).

Yeni kitle iletişim araçları, ekonomi-politiğinin, iktidarın ve kurumların yapısının yanı sıra sembolik biçim, anlam ve faaliyetler üzerine de eğilme zorunluluğunu taşımaktadır. Toplumdaki kaynaklar yetersiz ise ve güç eşit olmayan bir biçimde dağılmışsa, bu yetersiz kaynakların nasıl tahsis edilip denetleneceği ve bunun insanlara etkisinin ne olacağı en önemli husustur. Eski ve daha yeni kitle iletişim araçları arasındaki farklılıklar, bu yetersizlik durumlarının neden meydana geldikleri ve sosyal eşitsizliklere ne derece katkıda bulunduklarıyla ilgilidir. Yeni kitle iletişim araçlarının üretilip tüketilmesi ise telif kullanımı, kontrollü erişim, izleyici oluşturma ve satma, yeni kitle iletişim araçlarını diğerlerine tercih etme gibi yollarla kıtlığın yapay olarak yaratılması anlamını taşımaktadır. İnternet özelinde ise kendileri için gerekli bilgileri edinme becerilerinden yoksun çok sayıda insan ile ödeme sistemleri kullanımı sayesinde elektronik alanların önüne bir "set çekilerek" sunulan hizmetler yoluyla yeni kitle iletişim araçlarının dinamikleriyle güç ilişkileri iç içe geçmiştir. Aynı zamanda, yeni kitle iletişim araçlarındaki arz ve tüketimin baskın hallerine karşı çeşitli türde dirençler ve karşı eğilimler de mevcuttur. Bunlar, birtakım alternatif medya hareketleri ve açık kaynak yazılım hareketi gibi örneklerle de gözlemlenebilmektedir. Tüm bunlar ekonomi-politiğin, yeni kitle iletişim araçları dahilinde değerlendirildiğinde kendi içerisindeki kutuplaşmalarına bir örnektir (Tunalı, 2017:38-39). Çoğulcuve özgürlükçü yapı sözünün arka planında erişim eşitsizliğini de getiren yeni medya mecralarına bir ideal olarak bakmak için kapitalist yapısından arınması gerekmektedir.

Özgürlük vaatlerine karşılık olarak getirdiği kapitalist yapının devamına rağmen her geçen gün daha fazla insanı içine çeken ve orada barındıran sosyal, kültürel, siyasal vb. neredeyse tüm ihtiyaçlarını karşılayan bu yeni ortamlar, daha fazla tüketici-kullanıcı ile sistemini ayakta tutma şansını arttırmaktadır. Bu nedenle insanları sanal alemin içinde daha uzun süreler tutacak olan pek çok farklı etkinlik, oyun, uygulama, tartışma konuları (bkz. Twitter TT'leri) ile sistemde tutma gayretindedir. Çünkü sistem ekonomisinin devam edebilmesi için tüketiciye ihtiyaç duyulmaktadır ve buradaki kullanıcılar ise sembolik biçim, anlam ya da faaliyetleri veya somut çıktıları tüketmeleri için çokça reklam bombardımanına maruz kalmaktadır.

1.1 MEDYA SİYASET İLİŞKİSİNİN OLUŞUMU

Belli bir prestije ve güce sahip 'erkeklerin' işi olarak görülen siyaset özellikle kitle iletişim araçlarının gelişimiyle birlikte isteyen ve ilgilenen herkesin işi olabilir hale gelmiştir. Ayrıca medya araçları düşüncelerini geniş kitlelere yaymak isteyen siyasetçilerin ilgi alanı haline gelmiştir. Medya ve siyaset ilişkisinin oluşumu aslında medyanın oluşumuna dayanmaktadır. Ortada kitleye ulaşabilen bir araç söz konusu ise siyasetin bu aracı kullanmak istemesi de doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

1.1.1 Seçkinci Siyaset Anlayışından Halkçı Siyasal Etkinliğe Geçiş

Gündelik yaşamda siyaset aslında görünür değildir ve geçerli bir işlevi de yoktur fakat ev dışında, eğitimli erkekler arasında prestijli bir statüye sahiptir. Bu prestijli statüye sahip olanların tarihsel süreç içinde değiştiğini görmek aslında şaşırtıcıdır. "Devlete ait işleri" işaret eden (Kışlalı, 1987:3) siyasetin kimler tarafından yapılması gerektiğine dair tartışmalar çok eskidir. Baştan beri genel kanı siyasetin seçkin kimselerin işi olduğu yönündedir (Platon, 2020:485-a). Platon, **Sokrates'in Savunması** ve **Devlet** adlı eserlerinde ideal toplum yönetimini felsefe eğitimi ve bilgelikle ilişkilendirir (Platon, 2020:194). Filozof yönetici yaklaşımı daima seçkinci bir siyasal söyleme vurgu yapar. İnsanı "siyasal hayvan" olarak tanımlayan Aristoteles de siyasetçinin bilge olması gerektiğini savunmuştur (Aristoteles, 2017:94).

Seçkinci siyaset anlayışına göre; devlet yönetimine talip olmak veya yönetim işleri üzerine tartışmak sıradan halkın yapabileceği bir iş değildir; bu yüzden gündelik yaşamda yeri yoktur. İzci'ye göre Fransız Devrimi'ne kadar yaşanan sürede siyaset salt seçkinlerin uğraşı olmuş, kitleler adeta yönetilmesi gereken 'sürü' olarak değerlendirilmiştir (İzci, 2014). 1789 Fransız Devrimi'ne kadar alternatifi düşünülmemiş bir uygulama olan **erkeklere özgü seçkin siyasal görüş**ün kalıntılarını, günümüzdeki demokratik-karizmatik liderliklerde de görmek mümkündür. Bununla birlikte siyasetin seçkinlere özgü bir uğraş olmaktan çıkması ve sıradan insanların devlet ve toplum yönetimine katılması Fransız Devrimi ile mümkün olabilmiştir (UPA, 2019).

Halkçı siyaset yaklaşımın ortaya çıkışında ve sürdürülmesinde kitle iletişim teknolojilerinin

indirgenemez bir rolü olmuştur. Çünkü bu teknolojiler bilgi-iktidar ilişkisinin hiyerarşik yapısını bozmaktadır. Kitleye yayılan siyasi bilgiler, toplum yönetimine dair halkın bilgilenmesini ve yönetimin kamusallaşmasını sağlamıştır. Matbaa gibi iletişim araçlarında yaşanan teknik gelişmeler vesilesiyle bilginin (enformasyonun) gittikçe daha fazla kişi tarafından erişilebilir hale gelmesi hem seçkinlerin bilgiyi tekellerinde tutmalarını engellemiş hem de halkın arasından yeni fikirlerin gelişmesini sağlamıştır. Halkın bilgiye kolay erişim yoluyla aydınlanması, yönetim mekanizmalarında aşağıdan gelen daha fazla sıradan insanın söz sahibi olmasına yol açmıştır. Seçkinci siyaset anlayışı geçerliliğini gittikçe yitirmiş, halkçı siyasal anlayışları popülerlik kazanmaya başlamıştır. "Siyasal hayvan (zoon politikon)" olma niteliği, büyük sıradan halk kitlelerinde "yönetilen" aşamasını geçerek "yönetime talip olabilme" olarak edimselleşmeye başlamıştır. Bununla birlikte sıradan insan için yönetim hala etkilenen fakat hala uzaktan takip edilen bir üst düzey etkinliktir.

1.1.2 Sıradan Halkın Kamusal Alana Karşı Mesafeli Duruşu

Siyasi meseleler, modern demokrasilerle birlikte her ne kadar halkın meselesi olarak kabul edilmiş olsa da sıradan insanların bir aktör olarak siyasetin içinde yer almaları, sosyoteknik zorluklarla sarmalandığından doğrudan demokratik katılım ideali asla gerçekleşmemiştir. Vatandaşların yönetim süreçlerine katılımını sağlamak üzere geliştirilmiş olan temsil ve bürokrasi mekanizması, doğrudan demokrasiyi temin edememiş, bunun yerine halkın siyasal olana ilgisini uzay-zamansal bir uzaklıkta tutulan seçimlere tehir etmesine (ertelemesine) yol açmıştır. Hem üç-dört yıl aralıklarla yapılan seçimler hem de fiziki mekanlarla sınırlandırılmış kamusal alanlar, siyasi konuların sıradan insanların kolayca ulaşma imkanının olmadığı bir kamusal alanda, hitabet yeteneği ve ekonomik desteğe sahip az sayıda kişi tarafından üstlenilmesinin başlıca gerekçesidir. Bu yüzden gerçek fiziki kamusal alan, hiçbir zaman tüm vatandaşların katılımına açık bir tartışma platformu niteliğine sahip olmamıştır; halk ile kamusal alan arasındaki mesafe, alınan kararlardan doğrudan etkilenen ve kararların düzenleyici etkisine karşı en savunmasız olanlar için hep korunmuştur.

Bu çelişkili demokrasi uygulamasının meşru gerekçesi olarak eski seçkinci siyaset anlayışının argümanları öne sürülür: Devlet yönetime talip olmak herkesin işi değil, er ve bilge kişinin işidir. Bu seçkinci ve eril tavır; siyaseti, kamusalı ve yönetimi birbirine eşitlediğinden yönetme gücünden yoksun olanların eleştirme haklarını kullanmalarını da engeller. Habermas'ın kamusal alandaki burjuvazi egemenliği vurgulayan ve yersiz biçimde eleştirilen analizlerini de seçkinci yönetim anlayışının devamı olarak yorumlamak gerekir.

1.1.3 Kamusal Alanda Kendini İfade Etmenin Siyasi Güce Dönüşümü

Kamusal alanda kendini ifade etmek, siyasal kimlik kavramına atıf yapmayı zorunlu kılmaktadır. Yaşar'a göre tarihsel süreç içerisinde, Avrupa'da başlayan aydınlanma ile takip eden dönemde yaşanan ekonomik ve siyasi gelişmeler yeni bir sınıf olan burjuvaziyi ortaya çıkarmıştır. Bu yeni orta sınıf hâkim otorite ve onun kurumları karşısına sürekli yeni hak ve taleplerle dikilmiştir. Burjuvazi kendini

geleneksel yapı ve kurumlar karşısında konumlandırırken kimlik kavramında da daha önce örneği olmayan bir siyasi boyut kazanmıştır. Böylece siyasallaşan burjuva kimliği siyasal yaşam içerisinde bir siyasal kimlik olarak kendine yer edinmeyi başarmıştır. Bu bağlamda **siyasal kimlik**, bireyin içinde yer aldığı grup veya topluluğun etkinliğini kullanarak devletle olan ilişkisinde kendine bir alan açma ve idareye bir şekilde ortak olma çabalarının bir ürünü olarak görülebilir (Yaşar, 2020:109). Ancak zamanla siyaset ve siyasi kimliğin sadece mülk sahibi burjuvaya ait bir konsept olmaya başlamıştır. Kamusal alanda sesi çıkan tarafın ekonomik anlamda da güçlü olduğu görülmüştür. Ta ki kamusal alan (sosyal medya mecraları), ekonomik durum fark etmeksizin herkesin ayağına gelene kadar…

Habermas'a göre yalnızca mülk sahipleri, kamusal alanı kullanma yetkisine sahip görünmektedir. Burjuva olmayanların da **siyasi söz söyleyerek** veya **kendilerini ifade ederek** siyasi güç kazanabilecekleri kamusal alanda eylemde bulunmaları, mülkiyet edinmede fırsat eşitliği getiren serbest dolaşım sistemiyle mümkün olabilmiştir. Kamusal alan gücünü, kamuoyu oluşturarak yönetimi şekillendirmesinden alır. Söylenildiği gibi, kamusal alanda kendini ifade bile siyasidir (Olgun, 2017:46). Bu anlamda yeni kamusal olarak tanımlayabileceğimiz sosyal ağlarda paylaşılan fotoğraf, video veya yazılan siyasi içerikli konular, kullanıcıların siyasal ilgisini beslemektedir. Kullanıcılar, karşılaştıkları dijital içeriklerle kendi siyasal görüşlerini yeniden düzenlerler. Siyasi parti lider ve temsilcileri, gerekse parti destekçileri tarafından sosyal medya üzerinde yoğun bir siyasi bilgi paylaşımı yapılır. Bir seçmen olarak kullanıcıya ulaştırılan her bilgi, kullanıcıyı bir iddiaya ikna etmeye yöneliktir (Dursunoğlu, 2017:1582). Sosyal medyanın etkili araçlarından biri olan Twitter, zaman ve mekân mefhumu gözetmeksizin günün her saatinde ve ülkenin her yerindeki vatandaşları adeta sanal bir miting meydanında toplayabilmekte ve siyasi parti liderlerine hitap etme fırsatı sunabilmektedir (Bostancı, 2015:118).

1.1.4 Medya ile Siyaset Arasındaki Pozitif Korelasyon

Genel olarak medya politikaları, siyaset uygulamalarını değiştirmiş ve siyasal davranışları etkilemiştir. Kesin olan şudur: Medya halkın siyasi ilgisini tetikler, hiçbir şekilde azaltmaz. Medya ile siyasal ilgi arasındaki nedensel ilişki çift yönlü işletilebilir. Başka bir ifadeyle "medyaya maruz kalma ile siyasal ilgi arasında pozitif korelasyon vardır" (Sey ve Castells, 2004; 376). Medyayı sosyal medya özelinde ele alırsak mesajların hızlı yayılması, bu platformlarda oluşturulan sanal gruplardan bazılarının siyasetle doğrudan ya da dolaylı olarak ilintili olması bireylerin siyasetle daha yoğun bir şekilde ilgilenmelerine olanak sağlamaktadır. Erişim kolaylığından ötürü kamusal alanı genişletme özelliği kazanan sosyal medya, her kesimden insanı buluşturan bir alan haline gelmiştir (İşliyen, 2018:208). Dolayısıyla medyanın artık sosyal medya olduğu günümüzde siyaset ile arasında pozitif bir korelasyon olması kaçınılmaz bir hal almıştır.

1.1.5 Sosyal Medya Kullanımının Siyasal Davranışa Etkisi

İnternet, daha özgür bireyler, daha sınırsız sınırlar ve daha fazla etkileşim vaadi ile gündelik hayata

girmiş, yediden yetmişe her bireyin cebinde taşıdığı kocaman bir dünya haline gelmiştir. Dijital dünyaya yavaş yavaş taşınan içeriklerden sonra bireyler de burada 'kullanıcı' olarak var olmaya başlamıştır. "Kişilerin sadece birbirleriyle iletişime geçmelerini sağlamakla kalmamakta, bilgilenme, eğlenme, etkileşim, tanıtım gibi çok çeşitli amaçlara değişen boyutlarda hizmet edebilmektedir. Diğer alanlarda olduğu gibi, siyasal alanda da çok yönlü ve etkili kullanım imkânı, sağlamış olduğu olanakların beraberinde getirdiği cazibe, onun siyasal amaçlı kullanımını da kaçınılmaz kılmıştır" (Arklan, 2016:619). Sosyal medya vatandaşın da bürokrasiyle arasındaki mesafeyi daraltmıştır. Klasik dönemde, ömrü boyunca, bir devlet başkanını görme imkânı dahi olmayan bireyler sosyal medya aracılığıyla, tüm yöneticilerle diyaloğa girip kendi talepleri doğrultusunda hareket eden bir sistemin oluşumunu sağlayabilmektedir. Bu durum, demokratik sistemler içinde sadece seçimlerde bir rol üstlenebilen pasif vatandaşın yerini, günlük yaşamın her anında yönetime dahil olabilen, fikirlerini beyan edebilen aktif vatandaşların almasını, dolayısıyla siyasal sistemin her aşamasında ve her durumda sisteme dahil olan vatandaşlardan müteşekkil katılımcı demokrasilerin oluşmasını sağlamaktadır (Köseoğlu ve Al, 2013:116). Geleneksel medya araçları ile etkileşimin sınırlı olduğu dönemlerde sadece ekranlarda görebildiği politik aktörlere ulaşma şansını sosyal medya platformlarında elde eden kullanıcı, sesini duyurmak, isteklerini belirtmek için bu platformları kullanmaya başlamıştır. Siyasi aktörlerin ve kurumların artık göz ardı edemediği tersine daha fazla önemsemeye başladığı sosyal medya paylaşımları, kullanıcıyı bu alanlarda güçlü kılmıştır. Bu konudaki gücünü keşfeden kullanıcı ise siyasi paylaşımlarını arttırma eğiliminde olmuştur.

Sosyal medya siyasal davranışların şekillenmesinde önemli faktörlerden biridir. Facebook, Twitter gibi sosyal ağlarda paylaşılan fotoğraf, video veya yazılan siyasi içerikli konular bireyin siyaset alanına ilgi duymasını ve bu alanla ilgili bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla elde edilen bu bilgi üzerinden birey yeni bir siyasal davranış geliştirmekte veya var olan siyasal görüş ve davranışını revize etmektedir. Bu sebeple gerek siyasal parti lider ve temsilcileri, gerekse parti destekçileri tarafından sosyal medya üzerinde yoğun bir siyasi bilgi paylaşımı yapılmaktadır. Bu platformlarda kullanıcıya yani seçmene ulaştırılan her bilgi onu ikna etmeye yönelik bir siyasi mesaj niteliği taşımaktadır (Dursunoğlu, 2017: 1582). Dolayısıyla sosyal medya kullanıcıları her an maruz kaldıkları siyasal paylaşımların etkisinden uzak kalamamaktadır.

1.1.6 Medyanın Propaganda Aracı Olarak Kullanılması

İnsanlar ilk çağlardan beri belirli konularda birbirlerini ikna etme ihtiyacı içindedir. Bunu kimi zaman sözle kimi zaman da belirli araçlar yardımıyla yapmıştır. Özellikle günümüzde propaganda faaliyetleri kitle iletişim araçları olmadan düşünülemeyecek boyuta gelmiştir. Çünkü günümüzde uygulanan propaganda faaliyetleri, dünyanın dört bir yanına ulaşan, milyarlarca insanı etkisi altına alabilen, kısa sürede bir şehirde, bir ülkede hatta kimi zaman bir kıtanın tamamında etkili olabilen faaliyetler haline gelmiştir. Bu süreçte başta internet olmak üzere kitle iletişim araçları propagandanın etki ve kapsamının hiç olmadığı kadar genişlemesine yol açmıştır (Karaca ve Çakı, 2018:15). Egemen güçler bir şekilde

ele geçirdikleri iktidarı korumak ve onu devam ettirmek için propaganda faaliyetlerine ihtiyaç duyarlar. Propagandanın kitleler üzerinde kalıcı olması için ise sürekli olarak tekrarlanması ve etkin bir şekilde kitlelere sunulması gerekmektedir. Propaganda anlık bir çalışmanın ürünü değil, aksine sürekli tekrara dayanan bir iletişim sürecinin ürünüdür (Karaca ve Çakı, 2018: 26).

Sosyal medya mecraları bu anlamda propaganda için biçilmiş kaftandır. Bir mesajı sürekli olarak tekrarlamak için ve büyük kitlelere zaman, mekân sınırı olmadan ulaşılabilmesi dolayısıyla bu mecralar, siyasi kurumlar tarafından keşfedildiği andan bu yana propagandanın ve siyasal iletişimin önemli bir kısmının yürütüldüğü alanlar haline gelmiştir. Kurumların siyasi faaliyetleri bir tarafa, siyasal zehirlenme kavramını akıllara getiren odak nokta, kişisel sosyal medya kullanımında ve içeriklerde meydana gelen aşırılaşmadır.

Geleneksel medyanın tek başına yeterli olmadığı, internet teknolojisi ile birlikte sosyal medya araçlarının da siyasal mesajın dolaşımında aktif olarak kullanıldığı bu yeni dönem siyasal iletişim sürecine çeşitli fırsatlar ve tehditleri bir arada getirmektedir (Bostancı, 29015:20). Sosyal medyanın yapısal özellikleri dolayısıyla anında mesaj iletebilme, anonimleşebilme, istenilen siyasi aktöre ulaşabilecek ortamın elinin altında olması gibi önemli sebepler kullanıcıların istedikleri her konuya değinmelerine, yorum yapmalarına ve hatta yorumlarına siyasi aktörleri de etiketleyebilmelerine imkân tanımaktadır. Özellikle anonim profil yaratabilme özelliği, sınırları aşabilme hissiyatıyla birlikte kullanıcıya ilgili ilgisiz her konuyu siyasi zemine taşıma olanağı vermektedir. İletişim teknolojilerinin siyasal iletişimin niteliğine getirdiği tehditlerden biri de siyasal zehirlenmenin ta kendisidir.

1.1.6.1 Propagandanın Siyasal Zehirlenmeye Dönüştürülmesi: Enformasyon Kirliliği

Sosyal medyanın tüm girdi, hammadde ve sonuçta ortaya çıkan ürünlerinin veri ve enformasyondan ibaret olması manipüle edilmesini de hayli kolaylaştırmaktadır. Bu durumu özellikle siyasi konularda görmek mümkündür. Sosyal medyanın siyasetin arka bahçesi olarak kullanıldığını göz önünde bulundurarak bu sonuca varılabilir. Özellikle siyasal iletişim söz konusu olduğunda Erkan ve Ayhan'a göre hedef kitleyi istenilen doğrultuda etkilemenin ve algı yaratmanın ön plana geçtiği siyasal iletişimde de dezenformasyon giderek yaygınlaşmaktadır. Özellikle seçim dönemlerinde yoğunlaşan siyasal iletişim paylaşımları bu dönemde bilgi kirliliğini de arttırmıştır. Bu dönemde siyasal iletişim aktörleri kamuoyunu yönlendirmek amacıyla her türlü yalan-yanlış bilgiyi kasıtlı olarak paylaşmakta ve çoğaltmaktadır (Erkan ve Ayhan, 2018: 204-209). Misenformasyon ve dezenformasyonların sebep olduğu enformasyon kirliliği, bilgi eksikliğine yol açmakta (burada bilginin doğru yorumlanmış enformasyon olduğu varsayılmaktadır.) yapılan propagandayı siyasal zehirlenmeye bir adım daha yaklaştırmaktadır.

Bilgi kaynaklarının çoğalması ve yaygınlaşması "Doğru, gerçek ya da geçerli bilgi hangisidir?" sorusunu gündeme getirmiştir. Sayısız enformasyon kaynağından günün her saati, her dakikası yayılan veri ve enformasyonlar (burada dijital platformlar örnek olarak kullanılabilir) enformasyonun hızla

genişlemesine, niceliğinin artmasına ve niteliğinin şüpheler uyandırmasına sebep olmaktadır (Aydeniz, 2012:21). Enformasyon kirliliğini tek kavram altında açıklamaktan kaçınan Wardle ve Derakhshan, bu terimin kapsamını genişleterek üç farklı kavramsal çerçeve sunmuşlardır. Bunlar:

- Mis-informasyon: yanlış bilgilerin kasıtsız olarak paylaşılması
- Dis-informasyon: yanlış bilgilerin zarar vermek için kasıtlı olarak paylaşılması.
- Mal-informasyon: bir kişiye, organizasyona veya ülkeye zarar vermek için kullanılan gerçekliğe dayanan bilgilerin paylaşılması (Wardle ve Derakhshan, 2017:5).

Ayrıca Wardle ve Derakhshan siyaset arenasında enformasyon kirliliğinin sebebini özellikle seçim dönemlerinde rakip siyasi adayın itibarını sarsmak ve kamuoyunu etkilemeye yönelik diğer girişimlerde bulunmak olarak nitelendirmektedir (Wardle ve Derakhshan, 2017:26). Bu durumda açıkça görüleceği üzere enformasyon kirliliği şemsiye kavramı altındaki misenformasyon, dezenformasyon ve malenformasyon yöntemleri ile siyasilerin kara propagandaya başvurdukları ve siyasal zehirlenmenin böylece toplumu etkilediği sonucuna varılmaktadır.

1.1.7 Siyasal Gücün Anormal Yayılımı

Toplumsallık, siyasallığın kaynağı ve gerekçesidir. Fakat toplumsallığın tümünün siyasal olan tarafından işgal edilmesi, sanat, spor, din ve bilim gibi diğer pek çok toplumsal kurumda işlev kaybına yol açar. Toplumsal kurumlardan birinin diğerleri üzerinde mutlak bir egemenlik kurması, toplumun çok yönlü gelişimi yerine, belli bir yönde aşırılaşması anlamına gelir. Siyaset kurumu, diğer kurumların yeteneklerini köreltecek ve onları baskı altında tutacak aşırı güce ulaştığında, apolitik toplumsal süreçlerin politize olmasına (siyasallaşmasına) yol açar; siyaset-dışı işler, siyasi işler hâline gelir. Siyasallaşmış süreçler, toplumun sorun çözme yeteneğini baskı altında tutar, birlikte mevcudiyeti dışlar; siyasi yaşamı, yaşam felsefesine dönüştürür. Böylece her şey ve herkes, siyasi açıdan değerlendirilmek zorunda kalır. Bilimsel sempozyumlardan basketbol karşılaşmalarına, sinema film galalarından dini bayramlardaki kutlama merasim ve mesajlarına, AVM, hastane açılışlarından Cuma vaazlarına kadar her türlü toplumsal etkinlik, birer siyasi demeç, aktör ve simge eşliğinde gerçekleştirilir. Haber dili hem gündelik ve akademik seviyede hem de medya ve iletişim seviyesinde kullanıcının siyasi görüşlerini ilan eden sembollerle doldurulur. Peki, siyaset hangi araçlarla gündelik yaşama böylesine nüfuz edebilir? Bu sorunun yanıtı kitle medya ve özellikle sosyal medya araçlarıdır. Siyaset kurumu, siyasi aktörler medyayı arkalarında alarak, sosyal medyayı kullanarak gündelik yaşamın içine de nüfuz ederler.

Peki siyasetin hangi potansiyeli gündelik yaşamı ele geçirmesini sağlar? Özellikle siyasal zehirlenmenin söz konusu olduğu toplumlarda siyasetin hızlı bir çözüm aracı olarak algılanması siyasetin gündelik yaşamı ele geçirmesinde büyük bir etkendir. Sıradan vatandaş gündelik bir problemin çözümünde ilk başvurması gereken kurum veya kişilere gitmek yerine siyasi bir aktöre ya da kuruma koşuyorsa bu noktada siyasetin anormal bir şekilde güçlenmesi söz konusudur.

1.2 SOSYAL MEDYA MİMARİSİ İLE SİYASALLAŞMA ARASINDAKİ İLİŞKİ

Dünya popülasyonunun neredeyse %60'ı dijital dünyada yer almaktadır ve yine dünya nüfusunun yarısından fazlası sosyal medya kullanıcısıdır. We are social'ın 2020 yılı verilerine göre en çok kullanılan sosyal medya mecraları kullanıcı sayılarıyla birlikte şu şekildedir:

YouTube: 2 milyar kullanıcı
Facebook: 1.9 milyar kullanıcı
Instagram: 926 milyon kullanıcı
Linkedin: 663 milyon kullanıcı
Snapchat: 381 milyon kullanıcı
Twitter: 339 milyon kullanıcı (wearesocial, 2020).

Modern zamanların en önemli icatlarından olan sosyal medya, başta ekonomi olmak üzere siyasi, sosyal, kültürel ve teknolojik alanlarda yaşanan değişim ve dönüşümlerin yaygınlaşması sonucunda popülerlik kazanmıştır (İşliyen, 2018:161). Sosyal ağlar, kamusal bir tartışma platformu olarak kullanılır: Bireysel ve kitlesel iletişim ve etkileşim özelliğine sahip olan sosyal ağlar, farklı görüşlerden insanların karşılaşma alanıdır. Bu da belli bir tartışma ortamının oluşumun kaçınılmaz kılarak belli konular üzerinde kullanıcının hemfikir olmasını sağladığı gibi kimi zaman da fikir ayrılıklarını beraberinde getirmektedir. Tartışmalara katılan kullanıcılar, düşüncesini temsil etme fırsatı yakalar (İşliyen, 2018:172-173).

Sosyal medyadaki içerikler üzerinden etkileşime geçen insanlar gündelik yaşantılarında siyasetçilere sanatçılara, şöhretlere ve entelektüellere kolaylıkla ulaşma ve söz söyleme konumuna kavuşmuştur. Devlet, ekonomi, hukuk, siyaseti, kültür, sanat, sinema vb. alanlar dijital dünyada görünür oldukça insanlardan gelen soruları, önerileri ve teklifleri değerlendirme gibi etkileşimsel alanların çoğalması kaçınılmaz olmuştur. Bu anlamda insanlar çevrimiçi hizmetlerden yararlanma yolunu tercih ederek istek ya da şikayetlerini fiziki dünyadaki muhatap kurumlardan ziyade ekranlar üzerinden dijital kanallarla iletmektedir. (Sözen'den akt, İşliyen 2012:204). Sosyal medyanın herkese açık, anında etkileşimli ve as-üst ilişkilerin olmadığı yatay mimarisi özellikle siyaset alanında kullanıcılara muazzam hareket alanları yaratmaktadır. Kullanıcılar diğer tüm görüşlerinin yanı sıra siyasi görüşlerini sosyal medya aracılığıyla etkileşime sokmakta, tartışmaya açabilmektedir.

1.2.1 Kamusal Alan- Kamusal Mekân Tartışması Açısından Sosyal Medya

Dijital iletişim araçları, kullanıcıların bir araya geldikleri ve toplumsallığı ürettikleri mekânlar olduklarından kamusal içerikler barındırırlar. Bazı araştırmacılara göre buradaki kamusallık, "kamusal alanı" değil, belli bir mekâna erişim açıklığını ifade eder. Bunlara göre internet, "kamusal alan" olmasa da "toplumsal bir mekân" olarak kabul edilmelidir (Narmanlıoğlu, 2010:60). Tıpkı geçmişte burjuvanın toplanarak kamusal meseleleri tartıştığı cafe ya da salonlar gibi. Araştırmacı, burada "Akşam bizim

mekânda buluşalım" denildiğinde, sözcüğün işaret ettiği anlam olarak "mekân" kastediliyor olmalıdır.

Öyle görünüyor ki bu lengüistik ayrım, "alan" ile "mekân" kavramlarının anlam nüanslarına duyarlıdır. "Alan" sözcüğü bir terim olarak var olan her şeyin içinde yer aldığı genel uzayın (space) bir parçasını ifade eder. Genel uzay içindeki özel bir etkinliğin gerçekleştiği uzay bölgesine yani uzama (extent) gönderme yapar. Bir nesnenin uzay boşluğu içinde işgal ettiği alana hacim denmesi gibi yahut da bir evin içinde çocuklar için bir "oyun alanı" oluşturmak gibi. Bu yoruma göre siber uzay (cyber space), içinde kamusal uzamın oluşturulabileceği bir potansiyel taşır. Bu lengüistik potansiyel, Türkçedeki "alan" sözcüğünün "mekân" terimini bilkuvve (potansiyel) olarak içerdiği anlamına gelir. Narmanlıoğlu'na (2010) göre internet, fiziki kamusal alanın özel alanın genişlemesi yüzünden bir transit geçiş yoluna dönüştüğü veya geleneksel medyanın kamuoyu tartışması için aracılık misyonunu yitirdiği durumlarda kamusal tartışmayı sürdürme imkânı sunar. "Kamusal olan"ın "kişisel olan" tarafından kuşatılmasına ve işlevsizleştirilmesine Sennett de vurgu yapmıştı. Sennett'e göre günümüzde özel alanla iyice iç içe geçen kamusallık çoktan yok edilmiştir (Sennett 2010: 336).

Yukarıda açıklanan **kamusal mekân olarak internet görüşü**, toplumsal olaylar karşısında vatandaşların kamuoyu oluşturabildikleri için sosyal medyanın kamusal alana dönüşebileceğini kabul eder. Fakat öyle anlaşılıyor ki bu dönüşüm asli olmadığı gibi, sınırlı, koşullu ve geçicidir. Halbuki artan ve yaygınlaşan dijitalleşme, sosyal medya platformlarını kamusal alanlara hızlıca ve kalıcı biçimde dönüştürmüştür. Öyle ki, toplumsal olaylar karşısında sosyal medya engellenemez biçimde kişiye özel paylaşımlar niteliğinden sıyrılır, kamuya ait paylaşımların yapıldığı bir tartışma platformu hüviyetine bürünür.

Biz burada, yukarıdakinden farklı bir analiz sunuyoruz: Toplumsal olay anında kamusal alana dönüşmek, olay bittikten sonra kişisel paylaşım ağına geri dönmek, sosyal medyanın kamusal alan olmadığını göstermeye yetmez. Habermasçı anlamda kamusal alanda bile; şehir meydanları, televizyon kanalları ve gazeteler de siyasi gündemin yoğun olmadığı olağan zamanlarda eğlence, bilgi ve reklamlarla doludur. Kullanıcıların elinde kişisel hesaplar vatandaş gazeteciliğine, serbest gazeteciliğe, kişisel yayıncılığa, dijital protestoya, siyasal kampanyaya dönüşür. Nasıl ve ne amaçla kullanılacağı tümüyle kullanıcının özgür tercihine, timeline'daki diğer kullanıcıların ilgilerine karşı duyarlılığına bağlıdır.

Öte yandan "kamusal" ile "kişisel" arasındaki sınır bulanıklaşıp "kişiselin kamusalı ele geçirmesi", kamusalın dijital etki altında mutasyona uğrayarak yeniden inşa edildiğini anlamamızı kolaylaştırır. Yeni mutant kamusal şudur: **Kamusal alan olarak internet.** Yeni kamusal alan, saatlerce uzakta olmadığı gibi, orada konuşmak için hitabet yeteneğine ve prestijli bir statüye sahip olmak gerekmez. Üstelik bu yeni dijital kamusal alan her zaman açıktır ve bir tık uzaklıktadır. Bu da ona daimî kamusallık karakteri kazandırır.

Siyasal zehirlenme durumunda tüm kişisel paylaşımlar, eninde sonunda siyasi güç ve iktidar ilişkilerine

çözündürülür. Toplumun siyasallaşması, düzenleyici devlet otoritesinin etkisinden uzak bir kişisel yaşam alanı kalmamasıyla doğrudan ilgilidir. Gıda güvenliği ve sağlıklı beslenme politikaları, sofralarımızdaki besinlerin çeşidini belirlerken eğitim politikaları besinleri nasıl tüketeceğimizi söyler. İmar, şehirleşme ve iskân politikaları ise evlerimizin konum, kullanım ve oturma düzenine biçim verir. Hâkim iktidar ideolojisi ise soframızdakileri paylaşırken alt metni nasıl yazacağımıza etki eder. Modern karmaşık toplumları apolitik bir yaşamı imkânsız hale getirmişken kişisel sosyal medya içeriklerinin politize olmayabileceklerini tartışmak beyhudedir. **Kişisel olan artık siyasal olandır.** Özellikle medyanın iktidarın kontrolünde olduğu toplumlarda sosyal medya, siyasi aktörler tarafından anlık propaganda ve meşrulaştırma faaliyetlerinin yapıldığı bir politik arenaya dönüşür. Alternatif medyanın politik meşruiyeti de onun bu yönde kullanılabilme vaadine bağlanmıştır.

1.2.2 Tek Yönlü Enformasyondan Karşılıklı Enformasyona Geçiş

İnternetin demokrasiye katkısı temelde merkezden çevreye, yukarıdan aşağıya, yönetenden yönetilene doğru enformasyon akışını merkezsizlik, yapısöküm ve yönetişim kavramlarıyla tanımlanan birçok yönlü enformasyon akışına geçişi sağlamış olmasıdır. Sey ve Castells'in tespit ettiği gibi, kitle iletişim çağının **tek yönlü iletişimini ve siyaset sahnesini dönüştürmüş, farklı tartışma biçimlerini gündeme getirmiştir** (Sey ve Castells, 2004; 365).

İnternet, web 2.0 teknolojileriyle birlikte enformasyon akış yönünü ve içeriği değiştirdiğinden siyasi aktörlerin ve siyasi pratiklerin yelpazesini de genişletmiştir. Whatsapp, Twitter ve Facebook organizasyonları; kolektif seferberlik, örgütlenme, kitlesel dayanışma ve protestoların ucuz, etkili ve erişilebilir yeni yollarını ortaya çıkarmıştır. İnternet tabanlı bu türden dijital aktivist eylemler, siyaseti siyasetçi ile seçmen arasındaki periyodik ve daraltılmış ilişki biçimine hapsolmaktan çıkarmış; her türlü yönetim kararı, yeni kamusal alan internette siyasi yönüyle ele alınmaya başlanmıştır.

1.2.3 Enformasyon Akışını Denetlemek İçin Gereken Zaman Aralığı

Geleneksel demokrasilerde ana akım medya düzeni, karar vericilerin görüşlerini halka, halkın görüşlerini ise karar vericilere ileten tek yönlü bir enformasyon kanalıdır. Art süremli (diachronical) veri transferi, aradaki zaman aralığı ve zaman kaymasının önemsiz olduğu yakın geçmişe kadar işe yaramış görünmektedir. Geleneksel medyada halktan yöneticilere, yöneticilerden halka iletilen enformasyonların editörler, yazı işleri müdürleri, genel yayın yönetmenleri ve medya patronları gibi çok sayıdaki eşik bekçisi tarafından kontrol edilmesi için yeterli zaman içerir. Araştırmacıların da tespit ettiği gibi, sosyal medya gibi internet tabanlı kişisel yayıncılık platformları ise "içerikleri yayınlarken kendilerinden başka bir editörün olmadığı ve haberine oto-sansür uygulanmayacağı bir alan; yazılarının geri dönmediği, yazdığı yazıdan dolayı işine son verilmediği platformlardır" (Engin, 2011:35). Bu platformlar, geleneksel yayıncılık kurallarını delmeye ve örülmüş duvarları yıkmaya hazırlanan dinamik bir yapıya sahiptir.

1.2.4 İnternet Mimarisinin Zayıf Yönleri ile Siyasal Zehirlenme Arasındaki İlişki

İnternet mimarisinin yatay hiyerarşisi, gerçek toplumsal kurumların dikey hiyerarşisi tarafından baskı altında tutulmaktadır. Siyasal zehirlenme, gerçek siyasi aktörlerin dikey hiyerarşik yapısı ile sanal aktörlerin yatay örgütlenme yapısı arasındaki çatışmanın birinciler lehine dönmesiyle ortaya çıkar. Ast-üst, amir-memur, yöneten-yönetilen, yerli-göçmen, yerel-küresel biçiminde ikili karşıtlıklardan beslenen ve onları besleyen dikey hiyerarşinin kendini sanal evrende güvende hissetmemesi normaldir. Tehdit algısı ister gerçek isterse yanıltıcı olsun, siyasal zehirlenme durumunda politik aktörler yatay hiyerarşiyi dikeyleştirmeye çalışırlar. İnternet erişim engelleri, kısıtlamaları ve yasaklarının bu çatışmayla ilgisi kurulmalıdır.

İnternet mimarisindeki zayıflıklar internetin siyasallaştırılması için kullanılmaktadır. Gerçek siyasi aktörler, sanal evreni, gerçek toplumdaki kimliklere, tedarik zincirine ve enformasyon yayılımına benzer hale getirmek için onun içindeki **aşırı özgürlükçü, eşitsizlikçi** ve **kutuplaşmacı** unsurlarını öne çıkarırlar. **Dijital kapitalizm** ve dijital bölünme içindeki **yetersiz bilişim okur-yazarlığı da i**nternetin siyasal zehirlenmeye karşı direncini düşüren zayıf yönleridir.

Birçok araştırmacı, yeni medya teknolojilerine ekonomik perspektiften baktıklarında gördükleri durum için **dijital kapitalizm** ya da **ağ ekonomisi** derler (Castells, 2004: 29). Örneğin Schiller'e göre internet tabanlı iletişim sistemleri, küreselleşmenin getirdiği finans etkinliklerinin **uluslararasılaştırılması** veya **ulusötesileştirilmesi** için bir dönüm noktasıdır. Firmanın değeri nihayetinde borsadaki finansal değerlemeye bağlı olduğundan sermaye birikimi olan firma, küresel finansal akış ağında bir düğüm haline gelir. Bu nedenle ağ ekonomisinde baskın katman, tüm değerlerin anası olan küresel finans piyasasıdır (Castells, 2004:28). İnternet bu piyasayı hem genişletmiş hem de derinleştirmiştir. İnternet ağları, kapitalist ekonominin sosyal ve kültürel genişlemesinden sorumlu tutulmaktadır (Başlar, 2013:827).

Sosyal yapısı mikro-elektronik bilgi ve iletişim teknolojilerinden güç alan ağlardan yapılmış ağ toplumundaki (Castells, 2004:3) ağ ekonomisinde mal ve para akışı, ağlar aracılığıyla yönetilmektedir (Berkman, 2014:48). Sanal dünya tüketim ekseninde yeniden düzenlenmekte, kullanıcılar birer e-tüketiciye dönüşmektedir (Özcan ve Işıklı, 2014, 146). Kullanıcılarının her türlü ihtiyaçlarını sanal ortamda karşılamaya yönlendiren dijital kapitalizm, her yeni uygulama ve içerikte **tüketici-kullanıcı sistemini** pekiştirmektedir. İnternet ve sosyal medya kullanıcıları, salt birer kullanıcı olmaktan ziyade, dijital kapitalizmin e-tüketicileridir. Staab'ın da tespit ettiği gibi dijital teknolojiler kullanarak hem dijital nesneler üretmek hem de gerçek nesnelerin tüketimi artırmak için talepler oluşturmak dijital kapitalizmin örtülü vaadidir (Staab, 2016).

Ağ toplumunun büyümesi, ağdaki lokal bir bölgenin toksiklenmesini, ağın tümü tarafından dikkate alınmasını zorunlu kılar. Toksiklenme, nedensellik zincirindeki bağlantılı halkalar tarafından diğer bölgelere ağ etkinlik frekansına bağlı olarak hızlı ya da yavaş aktarılır ama mutlaka aktarılır. Çünkü

ağda lokal-yalıtılmış etkinlik diye bir şey yoktur. Bu her türlü etkinin bitişikteki bölgeye geçerek evrene yayıldığı biçimindeki Einstein'ın yerellik ilkesinin siber evrende de geçerli olduğu anlamına gelir. Fiziki evrende her şeyin birbiriyle dört temel kuvvet yüzünden **bağlantılı (connected)** olması gibi, sanal evren de bağlantılıdır. Dijital sosyal ağlar, zaten internetin **etkileşimlilik (interactivity)** özelliğinin doğurduğu hızlı büyüyen çocuklarıdır.

Ağlar üzerinde enformasyon edinme ve sosyalleşme amaçlarından daha fazlasına maruz kalan kullanıcıların öncelikle e-tüketiciye dönüşmeleri, onların daha sonra başka bir şeye dönüşmelerinin yolunu açmıştır: Dijital vatandaşlar, siber militanlar, troller ve dijital aktivistler. İnternet coğrafyası ve internet sosyolojisinin bazı unsurları da sosyal medyanın siyasal zehirlenmeye karşı bağışıklığını düşürür. Sürekli geniş bant internet erişimi olmayanlar ile internet okur-yazarlık yeterlilikleri düşük olan X ve Y kuşaklarının bu kategoride analiz edilmesi gerekir. Dijital bölünmenin karşı tarafındaki kullanıcılar; yalan haber, komplo teorileri ve propagandayı, **yansız enformasyondan** ayırt etmekte zorlanmaktadırlar.

1.2.5 Kullanıcıların Anlık Tepkiler Veren Siyasal Aktörlere Dönüşümü

Halkın karmaşıklaşan uluslararası ilişkiler ve devlet yönetimi konularında siyasi meselelere vakıf olması güçtür. Bürokrasi ve temsil mekanizması bu yüzden geliştirilmiştir fakat bu iki mekanizmanın işleyişini öğrenmek özel uzmanlık gerektirmektedir. Halk devlet mekanizmasındaki birçok süreçten haberdar olamadığı gibi, devlet de halkın gerçek gündemine karşı yabancıdır. Fakat sosyal medya sıradan insanları siyaset gibi önemli bir uğraşı yapar hale getirmiştir yani siyaset sıradanlaşmıştır. Sosyal medya platformlarında bir hesabı olan herkes konuşabilir, düşüncelerini paylaşabilir, siyaset yapabilir hale gelmiştir. Eğlence, iletişim, kültür, ekonomi gibi hemen her konu gereksiz ve zoraki atıflarla siyasi bir zemin üzerine oturtulmaya çalışılmaktadır.

Vatandaşlar, gerçek fiziki toplumdan sanal topluluklara, ana akım medya ortamlarından dijital sosyal medya platformlarında geçerken birer kullanıcıya dönüşmüşlerdir. Resmi kimlik belgeleri, yerini etkileşimli webde özgürce oluşturulabilen profillere bırakmıştır. Profiler, anonim olsa bile vatandaşların siyaset gündemine kolayca ve hızlıca katılmalarını mümkün kılmaktadır. İnternet ve sosyal medyanın bu özgürlükçü ve etkileşimli yapısı, sıradan insanları gündeme dair anlık tepkiler gösterebilen ve böylece siyasilerin dikkatini çekmeyi başaran gerçek birer siyasal aktöre dönüştürmektedir. Anlık tepkilerin oto-sansür ve sansüre yenik düşmeyen spontane doğasında siyasetin, iyi hesaplanmış (utilitarist) siyasi eylemlere karşı başarısının sırrı gizlidir.

1.3 SOSYAL MEDYADA SİYASAL ZEHİRLENMEYE GİDEN YOL

Siyasetin amaçlarından biri olan insanlara ulaşma ve onları ikna etme durumu eskiden beri medyayı kullanma eğilimini normal kılmaktadır. "Yakın geçmişten bu yana siyasal iletişimin etkili aracı geleneksel medya iken, şimdi bir başka güçlü siyasal iletişin aracı olarak internet ve sosyal medyadan bahsedilmektedir" (Bostancı, 2015:22). Kitlelere ulaşmak için medyanın olmadığı zamanlarda hitabet ile ikna çalışmalarını sürdüren insanlık özellikle kitle iletişimi mümkün kılan teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan sosyal medyanın yaygınlaşmasından bu yana ikna çabalarını ve propaganda çalışmalarının büyük bir kısmının yanında siyaseti de buraya taşımıştır. Teknolojinin de gücünden faydalanarak yürütülen siyasi faaliyetlerin yanında, siyasi olmayan gündelik konuşmaların, konuların, olay ve durumların da siyasi malzeme haline gelmesi, medyayı ve toplumu zehirlenme noktasına taşımıştır.Sosyal medyanın buradaki rolü ise zehirlenmeyi tıpkı teknolojik zehirlenmede olduğu gibi sessiz ve sinsi bir şekilde teknolojik gelişmelerle birleşerek yapıyor olmasıdır.

Mesajları kitlelere ulaştırmak söz konusu olduğunda bunu başarılı bir şekilde yerine getirebilen kitle iletişim araçları (Bostancı, 2015:82) zamanla kişisel kullanımdan öte bir hal alarak siyasi parti ve siyasi kişiliklerin propaganda amaçlı kullandığı bir mecra haline gelmiştir. Artık her insanın elinin altında olan akıllı telefonlar, kişisel bilgisayarlar ve sosyal medya mecraları, siyasetin ve siyasi öznelerin aşılmaz kalın duvarlarını yıkmıştır. Hem siyasanın insanlara ulaşması hem de insanların onlara ulaşması kolaylaşmıştır. Siyasal iletişimin böylesine etkileşimli bir ortamda gerçekleşiyor olması beraberinde belki kimsenin farkında olmadığı ama toplumu, toplumsal değerleri ve kurumları içten içe çürüten bir sorunla karşı karşıya bırakmıştır: siyasal zehirlenme.

1.3.1 Siyasal İlginin Genelde Sosyal Medyaya Özelde Twitter'a Odaklanma Süreci

Yeni kitle iletişimi platformu olan sosyal medya, etkileşimli internet tabanlı mobil teknolojilere dayanır ve içeriğin kullanıcı tarafından oluşturulmasına ve değiş-tokuşuna izin verir (Haenlein ve Kaplan, 2010:61). Bu anlık enformasyon akışı, sosyal medyanın yüksek düzeyde siyasal ilgiye mazhar olma mekanizmasını anlamamız için gereklidir (Zeng vd. 2011:13). Çok yönlü etkileşim potansiyeli onun siyasi amaçlar için kullanımını kaçınılmaz kılmıştır (Arklan 2016:619). Halbuki tıpkı matbaa, gazete ve televizyon gibi sosyal medya da ortaya çıkış amacı itibariyle sosyolojik bir araçtır; ekseriyetle eğlence, bilgi, bilim, sanat, iletişim, reklam gibi pek çok apolitik etkinlik için tasarlanmıştır. Fakat araştırmacıların da tespit ettiği gibi siyasi partiler, çok geçmeden geleneksel medyayı siyasal iletişim aracı olarak yoğun biçimde kullanmaya başlamışlardır (Bostancı 2015:10; Çildan vd. 2012:4).

Siyasal ilginin sosyal medyaya odaklanması, sosyal medyanın özelliklerinden dolayı tesadüf sayılamaz. Enformasyonun anlık yayıldığı, aradaki mesafeleri ortadan kaldıran bir alan sunan sosyal medya, çok geçmeden siyasetin ilgisini kazanmıştır. "Her kesimden insanı buluşturan sosyal medya, siyasi konular hakkında tartışmaların yapıldığı, siyasi grup ve toplulukların kurulduğu, propaganda faaliyetlerinin gerçekleştirildiği, siyasal kampanyaların yürütüldüğü, siyasilerle irtibata geçilip istek ve eleştirilerin

iletilebildiği alanlar olarak geniş bir yelpazede siyasal katılım faaliyetlerini mümkün kılmaktadır" (İşliyen, 2018:210).

Sosyal medya, özellikle etkileşimli bir sosyal medya aracı olan Twitter, Arap Baharında stratejik bir rol üstlenmiştir. Ortadoğu'da yaşanan bu gelişmeler önemli siyasi ve sosyal sonuçlar doğurmuştur. Sosyal medyayı etkili kullanan kitleler seslerini tüm dünyaya duyurabilmiş, darbeler yaşanmış ve yönetimler değişmiştir. Türkiye'de yaşanan Gezi Parkı Olayları ise sosyal medyanın siyasal hayata yansıması açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Boş vakit geçirilen bir mecra olarak görülen sosyal medya, Gezi Parkı Olayları ile birlikte siyasetin gündemini etkileyen bir iletişim aracına dönüşmüştür (Bostancı, 2105:89-90). Bu gelişmeler genel anlamda sosyal medyanın özel anlamda ise Twitter'ın siyasal ilginin odağında olduğunu göstermektedir.

"New York Üniversitesi Sosyal Medya ve Siyasi Katılım (SmaPP) laboratuvarı, Türkiye'de yaşanan Gezi protestolarının Twitter'da yarattığı trafiği ölçmüştür. 31 Mayıs gününü kapsayan araştırma, protestoyla ilgili 24 saatte en az 2 milyon tweet atıldığını ortaya koymuştur. Türkiye'nin birçok kentinde devam eden protestoların kıvılcımının çaktığı cuma günü, Türk kullanıcılar 24 saat içinde protestolarla ilgili en az 2 milyon tweet atmış, tılan 2 milyon tweet'in büyük kısmı üç hashtag altında belirmiştir. Cuma günü yerel saatle 16:00 ile Cumartesi 16:00 arasında atılan tweet sayıları ise şu şekildedir:

#direngeziparkı: 950 bin tweet,
#occupygezi: 170 bin tweet,
#geziparki: 50 bin tweet" (Bozkurt, 2013:62).

Yakın tarihteki gelişmelere bakılacak olursa dünyada Arap Baharı ve Türkiye'de Gezi Parkı Olayları olarak tanımlanan gelişmeler siyasal ilginin -Twitter özelinde- sosyal medya mecralarında toplanmasına büyük oranda katkı sağladığını söylemek mümkündür. Siyasetçiler sosyal medyada kitlelerin bir araya gelişini gördüklerinde hem tedirgin olmuş hem de iştahları kabarmış olmalı ki sosyal medyada örgütlenme yarışına çok hızlı girmişlerdir. Sosyal medyayı başlarda seçim atmosferinde başvurdukları bir propaganda aracı olarak kullanmışlardır. Pek çok ülkede sosyal ağlar, seçim kampanyalarının amiral gemileri olmuştur.

Birçoklarının kolayca tespit ettiği gibi, bu cazibeyi sağlayan unsur, başta teknolojik açıdan etkileşim özelliği olmak üzere, dijital sosyal ağlarda gezinen kullanıcı sayısındaki hızlı artış ve anlık iletişimin hızıdır (Bkz. Çetin, 2015:91; Dursunoğlu, 2017:1583). Siyasi aktörlerin dijital uyanışıyla birlikte sosyal medya platformlarının siyasallaşma süreci başlamıştır.

1.3.2 Sosyal Medyanın Siyasallaşma Süreci

Siyasetin, önemli ölçüde medya aracılığıyla kurulduğu, üretildiği ve sunulduğu bir çağda yaşıyoruz (Çebi,2002:14). Dünya siyasetinde birçok politikacı, bakan ve başkan, Twitter, Facebook gibi sosyal ağları etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bunun sebebi seçmenin sosyal ağlar üzerinde var olmasından dolayı bu şekilde daha çok kişiye ulaşılacağının düşünülmesi ve bu sayede görüşlerin etkin ve verimli

bir şekilde değerlendirebilme şansının yakalanması isteğidir. Siyasi oluşum içerişinde caddelere ve meydanlara inmek önemlidir. Ancak fiziksel bir ortamda insanları miting alanına toplamak çok zor iştir. Sosyal medyada hazır kitleye ulaşmak mümkündür. Bunun için günler öncesinde seçmenden randevu talep etmeye gerek yoktur, çünkü haftanın 7 günü 24 saati boyunca politikacı seçmeni ile iletişim halinde olabilmektedir (Sütçü vd., 2013:186).

Medya, günümüzde bireyin etkin olarak siyasal sisteme ilişkin inanç, değer ve bilgileri öğrenmesi, benimsemesi; siyasal-ideolojik kimliğinin biçimlenmesi; böylelikle akılcı, duygusal ya da ideolojik bağlılığa dayalı siyasal tutum ve davranışlar sergilemesi sürecinde önemli rol oynamaya başlamıştır. Medyanın, etkili bir siyasal sosyalleşme aracına dönüşmesiyle birlikte, siyasette de bir kırılma noktası yaşandı. Siyasetin düşünce ve algılama kalıpları ve biçimleri, ilişkileri, aktörleri ve kurumları; siyasal kararların ve eylemlerin tartışıldığı alan medya aracılığıyla değişime uğratıldı. Kapalı kapılar arkasında yapılan siyaset ile medya aracılığıyla kurulan, üretilen ve sunulan siyaset arasında bir ayrışma oldu. Artık siyasette Mosco'nun "yönetici elitleri", Pareto ve Machiavelli'nin "siyasal seçkinler"inden, medyanın kurduğu, ürettiği ve seyirlik hale getirerek görünür kıldığı "medyatik siyasal aktörler"e dönüşüm başladı (Çebi, 2002:14) Siyasetin büyük bir kısmı bugün sosyal medya mecralarında ve sınıf ayrımı olmaksızın akıllı telefona ve sosyal medya hesabına sahip olan herkesin elinin altındadır.

Sosyal medyanın siyasallaşması konusuna verilebilecek en güncel örnek olarak 9 Ocak 2021 tarihinde Twitter'ın ABD Başkanlığı seçimleri sürecinde, dönemin başkanı Donald Trump'ın hesabını askıya alması gösterilebilir.

"ABD Başkanı Donald Trump'ın kullanıcı hesabı, geçen hafta Washington'daki kanlı Kongre baskınının ardından Twitter tarafından kalıcı olarak askıya aldı. Gerekçe olarak da Trump'ın halkı isyana teşvik etmesi gösterilerek 'Twitter'ın, şiddet ve nefret kışkırtıcılığının aracı olarak kullanılmasına izin verilmeyeceği' vurgulandı. Başkanlık koltuğunu 20 Ocak'ta Joe Biden'a bırakacak olan Donald Trump, son zamanlarda tweet'leriyle 88 milyondan fazla takipçiye ulaşıyordu" (Dw.com, 2021). Dünya çapında hemen hemen tüm ülkelerde kullanılan bir sosyal medya mecrası olan Twitter'ın ABD'deki seçim sürecinin merkezine konumlanması aslında sosyal medyanın siyasallaşmasının bir kanıtı niteliğindedir. Bu aksiyon ile Twitter kurumsal olarak siyasal tercihini mi açıkladı? Yoksa belirttiği üzere şiddetin yayılmasını önlemek adına kendini siyasal sürece katarak bu süreçte bir aktör olduğunu mu ortaya koydu? gibi soruların gündeme gelmesi de aslında siyasallaşmanın sosyal medyada yerini aldığını gösterir niteliktedir.

1.3.3 Siyasal Katılım Aracı Olarak Sosyal Medya

Kapani, siyasal katılımın, iktidarın halka dayandırılması fikrinin yaygınlaşması ile birlikte, geliştiğini belirtmektedir (Kapani, 2007:143). Siyasal katılım, toplum üyesi kişilerin (vatandaşların) siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır. Bunu sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret sanmak eksik ve yanlış bir anlayış olur. Katılma, basit bir meraktan yoğun bir

eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsar (Kapani, 2007:144). Siyasete katılma saikı, modernleşme olarak adlandırılan teknolojik gelişmelerin bir sonucu değil; belki siyasete katılmayı kolaylaştıran etmenlerdir (İşliyen, 2018:74). Teknolojik gelişmelerin sonucu olarak nitelendirilmeyen siyasal katılım, teknolojik gelişmeler sonucunda sosyal medyanın bütün hücrelerine işleyen bir hal alarak bu tezi çürütmüş görünmektedir. Öyle ki teknolojik gelişmelerden biri olan sosyal medya mecraları, siyasetin ve siyasal katılımın merkezi haline gelmiş, siyasilerin ve seçmenlerin iletişime geçme alanı olma özelliğini aşarak siyasal zehirlenmenin de mecrası haline gelmiştir.

Siyasal katılım, karar alma süreçlerine doğrudan veya dolaylı olarak katılımdır. Geleneksel demokrasilerde vatandaşlar; baskı gruplarıyla kamuoyu oluşturarak, protesto veya destek gösterileri yaparak ya da seçimlerde sandığa gidip oy kullanarak toplum yönetimine katılmış olurlar. Teknokültürün dijital vatandaşları ise internet tabanlı teknolojileri, internet sitelerini veya mobil uygulamaları kullanarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarını takip ederler. Whatsapp gibi anlık mesajlaşma uygulamalarını, Facebook ve Twitter gibi sosyal medya platformlarını, kişisel blogları, ulusal ve uluslararası online gazetelerin ve internet haber sitelerinin yorum bölümlerini, devlet kurumlarının vatandaş portallarını yöneticileri belli yönde harekete geçirmek için olarak kullanırlar yahut da devlet dairelerindeki işlerini e-devlet gibi uygulamalarla hallederler. Böylece resmi işlemlerin internet üzerinden yapılması ve internetin kamuoyu oluşturmak için kullanılması biçiminde iki kategoride tasvir edilen dijital vatandaşlık pratiklerinden ikincisi, bu metinde tartışılan siyasal katılım için daha önemlidir.

Sosyal medyanın gücü siyasi alanda yadsınamaz bir hal almıştır. Siyasetçi kısa sürede daha geniş bir kitleye hitap edebilir ve onların tepkisini daha kolay ölçebilir. Bu nedenle sözü edilen ortamlar güçlü bir politik araç haline gelmiştir. Bireyler ise sosyal medya aracılığıyla görüşlerini daha rahat ifade edebilir, politikacıların yazılarına paylaşımda bulunabilir (Sütçü vd, 2013:185-186). Sosyal medya platformları, sunmuş olduğu imkân ve kabiliyetleri ile sıradan insanlara tahsis etmiş olduğu ifade alanı bağlamında ele alındığında incelenmesi ve dikkate alınması gereken bir alan olarak kabul edilebilir (Yaşar- 2020:52). Bireyler artık sadece gerçek hayatta kendisini temsil edecek siyasileri temsil etmekle kalmamakta, aynı zamanda sosyal medya üzerinden siyasi tartışmaların içinde yer alarak siyasetçiyi ve kitleleri etkileme çabasına girmektedir. Burada en önemli etken siyasal partilerin ve adaylarının sosyal medyada yer alıyor olmasıdır. Toplum içinde çoğulcu bir mekanizmanın olmasını sağlayan sosyal medya, kamu alanını genişletmiştir. Dolayısıyla sosyal medya her kesimden insanı buluşturan ve yönetsel pratiklerin tartışıldığı alanlar haline gelmiştir (İşliyen, 2018:208).

Etkileşimli web, temsili demokrasinin zayıf yönlerini telafi eden, katılımcı demokrasiye geçiş taleplerine cevap veren bir mimariye sahiptir. İnternet ve sosyal medyaya erişim kolaylığı, siber uzayın sunduğu özgür ortam ve kullanıcılar arasındaki etkileşim gücü, vatandaşların birer kullanıcı olarak siyasal katılımını artırmaktadır.

Bazı araştırmacıların, internet sitelerindeki tartışmaları, Yunan site devletlerindeki halk meclisi

tartışmalarına benzetmeleri (Köseoğlu ve Al 2013:122), dijital dönüşümün mekânda **yer değiştirme** olgusu olarak ele almayı makul kılar. Vatandaşlar, fiziki kamusal alanlardaki biyolojik bedenlerini terk ederek sanal kamusal alandaki dijital kullanıcılara dönüşürler. Sosyal medya kullanıcıları; siyasi gündemi takip etmek, siyasi ilgilerini canlı tutmak, siyaset bilgilerini ilerletmek için, toplumsal konulara dair vatandaşlık bilinciyle reaksiyonlarda bulunmak için de kullanmaktadırlar (Arklan, 2016: 623). Böylece vatandaşlar kendilerini ikincil, etkisiz ve pasif olarak görmekten kurtulup toplumsal yaşamı oluşturan, dönüştüren ve sürdüren ortak öznelerden biri olarak görmeye başlarlar (Işıklı, 2018:148).

Sey ve Castells'in tespit ettiği gibi, internet gerçekten de bilinçli, etkileşimli politikalar için uygun bir platform olabilir; siyasi katılımı teşvik edebilir ve karar alma sürecini, siyasi kurumların kapalı kapılarının ötesine genişletmek için bazı yollar açabilir. Öte yandan, tüm teknolojik araçlar, özellikle de internet, kullanıcıları tarafından şekillendirilir (Sey ve Castells, 2004:363).

Bazı uzmanların, "Bürokratlar ve siyasetçiler, interneti tek yönlü iletişim için bir ilan tahtası olarak kullanma eğiliminde olacaklar" (Sey ve Castells, 2004:363) biçimindeki tahminleri, geçtiğimiz 15 yıl içinde doğrulandı. İnternet, siyasetçiler tarafından daha çok halkı bilgilendirmek için kullanılsa da etkileşimi artırarak seçmenleri harekete geçirmeyi sağlayan eşsiz bir araçtır (Sey ve Castells, 2004:366). Bugün 2020 yılında gelinen noktada, sosyal medyaya mesafeli duranlar da dahil olmak üzere tüm siyasetçiler seçmenleriyle etkili iletişim içinde olmak, seçmelerini bilgilendirmek ve seçmenlerinin ilgilerine duyarlı olduklarını göstermek için sosyal medya profillerinden paylaşımlar yapmaktadırlar. Seçmen ya da siyasetçi fark etmeksizin artık siyasi aktörler siber uzayda birbirine (birbirlerinin profillerine) dokunabiliyorlar. Siyasetçiler sosyal medya sayesinde artık halka kesinlikle daha yakınlar.

Bu siyasi sosyalleşmeye ve toplumsal ilgi göstermektedir ki yeni insanlarla tanışmak, tanıdık biriyle haberleşmek, bağlantılı kişilerle takipleşmek gibi kişiler arası iletişim motivasyonlarıyla kullanılan sosyal medya platformları hem sıradan kullanıcıların hem de siyasetçilerin sosyal duyarlılık sahnesi ve siyasi söylem kürsüsü haline gelmiştir. Sosyal medya; seçmen kitlesine, halka, yöneticilere veya yönetilenlere ulaşmanın anlık kolay bir yoludur.

1.3.4 Bürokrat ve Siyasilere Uzaysal Yakınlık ve Siyasal Etki

Tıpkı zehirleyici teknolojinin etkiyi "hayatın dört bir yanında; mesafelerin kısalmasında, hastalıkların teşhis ve tedavisinde, dil ve bilim öğretiminde, uzayın, genlerin ve atomların derinliklerinde, ilişkilerde, gündelik yaşamda, toplumsal yapılardaki değişimde bulduğumuz" (Aksu ve Işıklı 2019;59) gibi, siyaset tüm bu alanlardaki keşifler ve çözümler olarak, ekranlara sahip cihazlarda teknoloji-siyaset etkileşiminin çıktıları olarak deneyimlenmektedir. E-devlet uygulamaları vatandaşların bürokrasiyle arasındaki mesafesini kısaltmıştır. Devlet dairesine ulaşmak için şehre gitmek veya şehir içinde hareket etmeye bazen hiç gerek kalmaz. Dijital vatandaşlık pratiklerinin çok yönlü etkileri henüz araştırılmakla birlikte vatandaşlar, e-devlet uygulamalarının soft ara-yüzlerinin sunduğu **eşitlikçi, nötr ve sabit tutumlar** içinde devletin soğuk yüzüyle karşılaşmazlar; vatandaşların ayrımcılık, torpil ve eşitsiz

muameleler yüzünden toplum yönetimine karşı duydukları tarihsel travmatik kaygıları azalır. Sosyal medya kullanıcısı olarak vatandaşlar sadece seçimlerde gösterdikleri siyasi tepkilere ilaveten günlük yaşamın her anında yönetim üzerinde baskı oluşturan paylaşımlar yapabilir. Çoğu araştırmacı için aktif sosyal medya kullanıcısı olmak, aktif demokratik katılımla eş anlamlıdır (Köseoğlu ve Al, 2013;116). Geleneksel medya araçları ile etkileşimin sınırlı olduğu dönemlerde sadece ekranlarda görebildiği siyasi aktörlere ulaşma şansını sosyal medya platformlarında elde eden kullanıcı, sesini duyurmak, isteklerini belirtebilmektedir. Siyasi aktörler ve kurumlar artık göz ardı edemeyip, aksine daha fazla önemsemeye başlamışlardır. Vatandaşlar ilk kez bürokratlar ve siyasiler tarafından böylesine hızlı dikkate alınmaktadır. Bu durumda sosyal medya siyasallaşmasının özeti seçmenin devlete uzaklığına karşın 'kullanıcı'ların yakınlığı olarak özetlenebilir.

Eroğlu'na göre sosyal medya kullanıcıların dilediği merciye erişebilmesi siyasal katılım açısından iletişim bariyerlerini ortadan kaldıran önemli bir imkân sunmaktadır. Her kullanıcı dilediği siyasetçiye ya da mülki amire mesajını ulaştırma olanağına sahiptir. Bu durum vatandaşların yöneticilerle arasındaki mesafeyi azaltarak diyalog imkânı sağlayan bir sistemin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla bireyler günlük yaşamın her anında fikirlerini beyan yoluyla yönetime dahil olma kanallarından birini oluşturmuş olmaktadır (Eroğlu'ndan akt., İşliyen 2018:224).

Sosyal medya ortak bir mecrada iletişim kurulmasına olanak sağlayan yapısıyla vatandaş ve yönetici arasındaki makası daraltmış bulunmaktadır. Siyasal aktörlere doğrudan ulaşabilen vatandaşlar, aracılara ihtiyaç duymaksızın taleplerini iletebilmekte ayrıca kendi aralarında oluşturdukları gruplarla siyasal yapıya dönük baskı unsuru da oluşturabilmektedir (İşliyen, 2018:224).

1.3.5 Örgütlü Muhalefet Alanı Olarak Sosyal Medya

Siyasi ağlar ve sohbet odaları, yalnızca siyasi söylemleri dile getirmek için etkileyici birer ortam değildir, aynı zamanda siyasi eylemleri gerçekleştirmek için birer araçtır (Sey ve Castells, 2004:377). 2011 yılından sonra sosyal medya örgütlenmesi ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da gerçekleştirilen ve adına sosyal medya devrimi denilen protestolara Arap Baharı ve Gezi Parkı örnek gösterilmektedir (Babacan vd., 2011:77). Bu tür kitlesel protestolarda, benzer düşünen fakat birbirinden habersiz kitleleri sosyal medyanın birleştirebileceği keşfedilmiş, sosyal medyanın siyasal gücü test edilmiştir. Sosyal medyada örgütlenmelerine psikolojik ve hukuki açıdan hazırlıksız yakalanan yönetimlerin saçma tepkileri, siyasi muhalifleri ve hükümet kararlarından memnun olmayan kesimlerin bir araya gelmesi sürecini hızlandırmıştır (Altunbaş, 2014: 10). İnternet bu anlamda siyasi eylemler için zengin araç kiti sunan bir altyapı teknolojisidir.

Dijital ortamın gelişip yayılmasından önce de meydan gelen toplumsal hareketler özellikle sosyal medyanın neredeyse tüm insanların cebine girmesiyle beraber daha kolay meydana gelebilmektedir. Sosyal medyanın etkileşimli, çok sayıda kişiye hızlı bir şekilde ulaşılmasını sağlayan yapısı, insanların siyasal yönünü ortaya koyması için sunduğu kimliksiz, anonim olabilme şansı gibi daha pek çok

avantajı ile politik hareketler oluşturabilme, bu hareketlere destek olabilme ya da bizzat liderlik yapabilme olanağı sunmaktadır. Geleneksel medyanın sadece yönetime, iktidara bıraktığı özellikle siyaset arenası bu mecralarda iktidarın elindeki katıksız gücü sekteye uğratmaktadır. "Sosyal medya, günümüzde birçok etkinliğe ev sahipliği yaparak, yaşanan toplumsal olayların birçoğunda etkin rol üstlenmektedir. Sosyal medyanın özgür ve kısmen yersiz yurtsuz olma özelliği bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve bu ortamı etkin kullanmak istemeleriyle sonuçlanmaktadır (Babacan vd, 2011:73).

Yeni gelişen medya türevleri bilginin yayılmasında, paylaşılmasında önemli bir yer sahibidir. Sosyal medya ismi verilen bu yeni alan, insanları bir araya getirdiği gibi, aynı amaç doğrultusunda örgütlenmiş toplulukları da bir araya getirdi. Sosyal hareketleri birbirine bağlayan ve eylemselliklerine hız kazandıran bir ortam oluşturdu. Bu hareketlerin; kendi üretimlerini, eylemlerini ve haberlerini yayınlayacakları bir yayın mecrası oluşturdu. Bu yeni medya düzeninin artık ses getiren ve hızlı yayılan bir yapıya sahip olduğu açık bir gerçekliktir. Bu yeni ağ ve habercilik; düzenin belirlediği tüm kuralları delmeye ve örülmüş duvarları yıkmaya hazırlanan dinamik bir yapıya sahiptir. Yeni medya ağı kesinlikle aşağıdan (tabandan) gelişen bir harekettir. Egemen medya anlayışına, gelenekçi düzene başkaldıran 'devrimci' bir olgudur. Tabandaki küçük klavye darbeleri, tavandaki büyük isimleri tedirgin etmeye yetmektedir (Engin, 2011:35-37).

Geleneksel medya ile yapamayacakları değişim taleplerini ya da protestoları sosyal medya ile yapmaya çalışan toplulukların sebep olduğu siyasal-toplumsal hareketlere Arap Baharı ya da Türkiye'den Gezi Olayları örnek gösterilebilir. "2011 yılının ilk aylarında başta Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da başlayan halk hareketlerinin örgütlenme ve iletişim aracı olarak sosyal medya araçlarından yararlanılmasının ardından, yaşanan halk hareketlerine 'sosyal medya devrimi' gibi tanımlamaların yapılmasıyla, sosyal medyanın önemi ve etkisi tartışması artarak devam etmektedir. İnsanlar başta Facebook ve Twitter olmak üzere diğer toplumsal paylaşım ağları yoluyla örgütlenerek toplantılar ve geniş katılımlı gösteriler organize etmişlerdir. Başta sosyalleşme, eğlenme, sosyal sermayeyi geliştirme gibi amaçlarla kullanılan toplumsal paylaşım ağlarının bu süreçte yaşanan halk hareketlerinde başat iletişim aracı olması, bölgede yaşananların anlaşılma çabalarının ancak bir yönünü teşkil edebilir (Babacan vd, 2011:77).

27 Mayıs 2013 tarihinde Gezi Parkının duvarlarının yıkılması ve ağaçlarının sökülmesi ile başlayan olaylar, benzer düşünen fakat birbirinden habersiz kitleleri birleştirme gücüne sahip olan sosyal medyanın ne kadar önemli ve insanlar üzerinde etkili olduğunu göstermiş ve bu olaylar sosyal medya için Türkiye'de bir milat olmuştur. Sosyal medyaya hazırlıksız yakalanan devlet otoritesinin göstericilere karşı güç kullanmasının da etkisi ile mevcut hükümete karşı olan ve hükümetin icraatlarından memnun olmayan çok geniş bir yelpazeden farklı talepleri olan büyük bir kitle oluşmuştur (Altunbaş, 2014: 10). Sosyal medyayı kullanarak toplumsal bir hareket yaratan Gezi Parkı Olayları, sosyal medyanın toplumsal hareket konusunda yapabileceklerini gözler önüne sermiştir. Siyasal

yönetime karşı isteklerini sosyal medya aracılığıyla örgütlenerek ifade eden toplum, sosyal medyanın yaratabileceği etkiyi de göstermiştir.

Dijital araçları kullanarak gerçekleştirilen tüm bu eylemler dijital aktivizm nosyonu etrafında toplanabilir. Bu terim, "dijital ortamda yürütülen her türlü aktivist faaliyeti" tanımlamak için kullanılmaktadır (Karagöz, 2013:141). Dijital aktivizm, gelişen iletişim teknolojileri ve buna paralel internet olgusundan güç almakta ve bu sayede geniş kitlelere hızlı, kolay ve etkileşimsel olarak ulaşabilmekte, dijital eylemleri online platformlarda kitleler ile paylaşmaktadır. Bu yüzden dijital aktivizm son derece etkili, ayrıca fazla bir maliyet gerektirmeyen, çokseslilliği temel alan mutlakçılığa yönelik bir faaliyettir (Yegen, 2014:89). Sosyal medya ise dijital aktivizm için biçilmiş kaftandır. Örgütlenmek için herhangi fiziksel bir zahmete girmeden muhalif olunabilecek ya da aynı görüşten kullanıcıları birleştirebilecek böyle bir alanın varlığı sonuç olarak siyasal zehirlenmeye zemin hazırlayabilecek niteliktedir.

1.3.6 Sosyal Medya ile Protestolar ve Toplumsal Hareketler Arasındaki İlişki

Teknoloji sadece kamuoyu, siyasal katılım, katılımcı demokrasi gibi kavramları değil, aynı zamanda toplumsal hareketlerin organizasyon yapısını da dönüştürmektedir. Sosyal medya platformları ve anlık mesajlaşma mobil uygulamalarında filizlenen, büyüyen ve yayılan toplumsal-siyasi hareketler, bu dönüşümü yansıtır. Araştırmacılar, web tabanlı mobil uygulamaların sosyopolitik halk hareketlerini kolaylaştırdığı konusunda şimdilik hemfikir görünüyorlar (Babacan vd. 2014;73; Engin 2011: 37). Kullanıcılar kendi ağlarındaki herkese anında ulaşabilirler. Ağlar arasındaki bağlantı noktaları (nodlar) sayesinde diğer ağlara da sıçrayabilirler. Kullanıcı sayısıyla hesaplanan ağ gücüne bağlı olarak siyasal-sosyal etki zamanda daha kısa sürede geniş ağlara yayılabiliyor; Twitter'da TT (Trend Topic) belirleyebiliyor. Hatta bazı durumlarda kullanıcılar dijital kimlikleriyle gerçek kimlikleri arasındaki geçiş noktasını aşıp fiziki kamusal alanlarda, sokaklarda, meydanlarda, protesto alanlarında, olay mahallinde bir araya gelebiliyorlar.

Çok sayıda kişiye hızlı bir şekilde ulaşılmayı sağlayan ağ yapısının gücünü artıran diğer unsur ise vatandaşların anonim, fake (sahte) ya da parodi profillerle sürece katılabilmeleridir. Anonimlik, henüz doğum aşamasında adli kovuşturmaya maruz kalmadan siyasal güç oluşturma potansiyeline sahiptir. Böylece bir hareket başlatma, harekete destek olma ya da daha çok sanal etkileşim alarak başlamış bir hareket içindeki liderliği ele geçirme, yeni türden dijital siyasi aksiyonlar olarak öne çıkmaktadır.

> "Aşırılıkçı davranışlar ve aşırılıkçı hareketler çoğunlukla gizemli, korkutucu ve us-dışı görünür. Bunun nedenlerinden biri, liderlerinin tek-fikir tutkusudur… Bu hareketlerin liderlerin genellikle dogmatik olsa da belki de daha korkutucu olan takipçilerinin sık gözlenen fanatik sadakatidir… Birçok aşırıcı hareketlerin bir diğer özelliği, karizmatik liderlik fenomenidir" (Wintrobe, 2002:23).

Geleneksel medyanın sadece siyasi aktörlere ve iktidarlara rezerve ettiği siyaset meydanı programları iktidarın denetiminden çıkmaktadır. Hiç kuşku yok ki meydanlara sahip olanın iktidara sahip olduğu dönemler, tarihsel bir nostalji olarak geride kalmak üzeredir.

1.3.7 Sosyal Medyanın Demokratikleşme Üzerine Etkisi

Bireylerin içinde bulunduğu toplumsal hayatı oylarıyla siyaseten şekillendirmesi imkânı sunan demokrasi; modern dönemde birbirleriyle rakip görüşlerin, parti ve liderlerin yarıştığı bir alan ve bunlara dair bir beklenti ortamı da oluşturmuştur. Ülkelerin siyasal ve toplumsal yapısının belirlediği bu alanda gerçekleşen iktidar mücadelesi daha çok kitlelerin kazanılmasına ve/veya yönlendirilmesine dayanmakta, bu noktada bireye/seçmene etkin ulaşma biçimleri de önem kazanmaktadır (Bağcan ve Tunçay, 2021:1074).

Demokrasinin enformasyon ve iletişim olmadan var olamayacağı yaygın bir biçimde kabul görmektedir. Demokrasinin gelişebilmesi, toplumdaki bireylerin kamusal etkinliklere katılmasıyla mümkün olabilir. Bireylerin ve kurumların kendilerini kamu önünde ifade edebilmeleri ve doğru enformasyona ulaşabilmeleri gerekli bir koşuldur. Medya sayesinde sürdürülen enformasyon ve iletişim, siyasetin alanInı genişletir ve siyasetçilerin bu alanda tek başlarına hüküm sürmelerini engeller (Türkmen, 2011:49). Dolayısıyla zayıf temsili demokrasiden güçlü katılımcı demokrasiye geçişte sosyal medyanın etkisi vardır. Etkileşimli web, temsili demokrasinin zayıf yönlerini telafi eden, katılımcı demokrasiye geçiş taleplerine cevap veren bir mimariye sahiptir. İnternet ve sosyal medyaya erişim kolaylığı, siber uzayın sunduğu özgür ortam ve kullanıcılar arasındaki etkileşim gücü, vatandaşların birer kullanıcı olarak siyasal katılımını artırmaktadır.

İnternet pek çokları tarafından demokratik işleyişinin gelişmesine ve yarattığı yeni iletişim araçlarıyla siyasal hareketliliği arttırmaya katkıda bulunması beklenen bir teknoloji olarak görülmektedir. Vatandaşlara sağladığı şeffaflık, sanal topluluklar için yarattığı yeni iletişim ortamları sayesinde bu yeni teknolojiyi demokrasi ile uyumlu görenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur (Ersöz, 2013:122). Ancak internetin anarşist-bakir nitelikte bir özgürlükler ülkesi ve alternatif bir kamusal alan olduğu yönündeki görüşler geçerliliklerini hızla yitirirken, internetin, kendisine yüklenen dünyayı yansıttığı ve bu teknolojiye egemen olanların amaçlarına hizmet edeceği yolundaki görüşler de giderek artan şekilde kabul görmeye başlıyor. Bu teknolojileri kontrol edenler; düşünceyi, üretimi, politikayı ve toplumsal yaşamı da kontrol edecektir (Dolgun, 2011:228).

Sey ve Castells'in tespit ettiği gibi, internet gerçekten de bilinçli, etkileşimli politikalar için uygun bir platform olabilir; siyasi katılımı teşvik edebilir ve karar alma sürecini, siyasi kurumların kapalı kapılarının ötesine genişletmek için bazı yollar açabilir. Öte yandan, tüm teknolojik araçlar, özellikle de internet, kullanıcıları tarafından şekillendirilir.

2. TEKNOLOJİK ZEHİRLENME OLGUSUNDAN SİYASAL ZEHİRLENME OLGUSUNA GEÇİŞ

Teknoloji ve politika toplumları biçimlendiren iki önemli unsurdur. Kültürün maddi unsurları, manevi unsurlarını da şekillendirmektedir. Kötü teknolojinin yan etki olarak teknolojik zehirlenmeye yol açması gibi, kötü politikanın da yan etki olarak siyasal zehirlenmeye yol açması olağandır.

Siyasal zehirlenme kavramı esasen **teknolojik zehirlenme (technologically intoxication**) kavramından türetilmiştir. Nasıl ki teknolojik zehirlenme, teknolojinin aşırı ve bilinçsizce kullanılmasının yarattığı toksik etkileri refere ediyorsa benzer şekilde siyasal zehirlenme de siyasete maruz kalan medya, iletişim ve kültürel etkinliklere siyaset bulaşmasını refere eder. Siyasal zehirlenme güçlü siyasal etki yüzünden ortaya çıkar ve siyaset kurumunun diğer toplumsal kurumları baskı altında tutmasıyla görünür hale gelir. Siyasal etki yüzünden toplumsal süreçler kendi doğal işlevlerini yitirmeye başlar. Kişilerarası da dahil olmak üzere tüm ilişkiler siyasallaşır. Değerler siyasallaşır. Ölçütler siyasi aidiyet, kimlik ve söylemleri ölçmek üzere yeniden oluşturulur. Siyaset kurumu ve siyasetçiler altın çağını yaşarlar; siyasetin özgüveni aşırılaşır. Bu aşırı özgüven; adalet, akademi, medya ve iletişim kurumunun hareket alanını kısıtlar. Siyasal çözüm, kesin ve etkili olur. **Siyasal zehirlenmenin en bariz semptomu her şeyin siyasi görüş ile açıklamaya ve yargılamaya çalışılmasıdır.**

Siyasal zehirlenme nosyonunu daha iyi anlamlandırmak için öncelikle teknolojik zehirlenme ve semptomlarına göz atmak gerekmektedir.

2.1 Teknolojik Zehirlenme ve Semptomları

Teknolojik zehirlenme, teknolojinin yan etkilerinden biri olarak yani teknoloji-insan etkileşiminin altındaki bir kategori olarak ele alınmaktadır. Siyasal zehirlenme kavramının esinlendiği teknolojik zehirlenme Amerikalı yazar Naisbitt vd. tarafından ortaya konan bir kavramdır. John Naisbitt 1999 yılında yazdığı 'High Tech High' Touch adlı kitabında Amerika üzerinden teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesine atfen 'teknolojik zehirlenme' kavramını ortaya atmıştır. Naisbitt vd.ne göre Amerika teknolojik olarak zehirlenmiş bölgeye dönüşmüştür. Askeri alandan medya alanına kadar teknolojik olarak ileri durumda olan Amerika'nın bu ilerlemenin yıkıcı heyecanı ile zehirlendiğini söylemektedir (Naisbitt vd. 2001:10). Bir şeyin içine ne kadar dalarsanız onu görmeniz o kadar güçleşir (2001:11) diyerek McLuhan'a da gönderme yapan Naisbitt vd., teknolojik zehirlenmenin önünün ancak teknolojiyi anlayarak standartlar oluşturarak kesilebileceğini, teknolojiyi gözü kapalı şekilde kucaklamak yerine onun gücünü bilinçli bir şekilde beslenmesi gerektiğini belirtmiştir.

2.1.1 Teknolojik Zehirlenmeyi Teşhis ve Tasvir Etmenin Mantıksal Koşulları

İlk kez bu çalışmada tasvir edilen **siyasal zehirlenme** nosyonuna, **teknolojik zehirlenme** olgusundan hareketle bir tür kuantum sıçraması yapılarak analojik uslamlama yoluyla ulaşılmıştır. Günümüzde her şey birbirine o kadar yakındır ki şeylerin nerede başlayıp nerede bittiğine karar vermek imkânsız hale gelmiştir. Eşzamanlı (simultanously) ortaya çıkan birçok beşerî olgu arasında neden-sonuç ilişkisi gözlenemez ya da yoktur. Fakat korelatif ilişkiler her zaman mümkündür. Üstelik korelasyonlar çoğu zaman kesin öngörüler de sunarlar. Teknolojik zehirlenmenin siyasal zehirlenmeye nasıl yol açtığı ya da teknolojik zehirlenme olgusundan siyasal zehirlenmeye nasıl geçiş yapıldığının mantıksal dizisi zorunluluk içermez. Burada çağrışımsal düşünme iş başındadır ve iki farklı olgu arasındaki ortak noktalara odaklanan bir analojik çıkarım söz konusudur. Mantıksal durumun birinci koşulu, korelasyonlar üretmek için sıkça başvurulan analojik çıkarımdır. Böylece teknoloji zehirlenme tanımı ve semptomları, aynı kültürel sistemin birbirinden uzaktaki siyasal alan için de geçerli olabilir.

İkinci koşul ise kuantum korelasyonların yeni türden uyarlanmasıdır. Kuantum dünyasında birbirinden uzak parçacıkların eşzamanlı hareketleri, dolanıklık olarak adlandırılır ve iki parçacığın birbirine göre davranışları kuantum korelasyonları olarak tasvir edilir. Dolanıklığın genişletilmiş anlamı ise Bohr tümlerliği olarak ifade edilir; gözlemci, gözlem araçları ile gözlenen nesne arasında bir ölçüm sistemi bütünlüğü oluştuğunu söyler. İki parçacık arasında gözlenebilir olmayan eşzamanlı etkileşimler bir tür uzaktan etki yaratır. Bedenler, araçlar ve söylemler zehri yayan ortamlardır ve zehirden etkilenirler. Kültürel bir vaka olduğunda zehir, yerel etkileşimler olmadan uzaktan sistemin diğer unsurlarına sıçrayabilir. Teknolojik nesneler aracılığıyla yayılan zehirlenme, eş zamanlı olarak diğer kültürel kurumlara da yayılabilir. Bilim, sanat, din ve spor, yeni tür bir zehir tarafından işlevsizleştirebilir. Siyasal zehirlenme, halk konserlerinden cami kürsülerine, futbol karşılaşmalarından bilimsel projelere kadar apolitik niteliğini koruması beklenen birçok etkinliğin bünyesine nüfuz eder: Bir tür kanser hücresi gibi. Zehirlenmenin uzaktan gerçekleşmesi, bir etkinlikteki siyasal zehirlenme vakasıyla siyaset kurumu arasında yerel-etkileşimleri gözlemleyemeyebileceğimiz anlamına gelir. Bu durumda kültürün teknoloji, siyaset ve sanat gibi alt unsurları arasında bir dolanıklık oluşur ve ancak korelasyonel açıklamayla tasvir edilip öngörülebilir.

Teknolojik zehirlenmeye teknolojikleşme, dijitalleşme, küreselleşme ve tekno-kültür eşlik eder. Benzer şekilde siyasal zehirlenmeye de aşırı güçlü siyasi aktörler, sivil toplumun zayıflaması, medya ve iletişimde oto-sansür, bürokratların siyasi görüşlerini ifşa etme veya taraf belirtme seansları eşlik eder.

2.1.2 Teknolojik Zehirlenme Semptomları

Teknolojinin negatif etkilerine dikkat çeken Naisbitt vd., olumsuz yan etkileri olan teknolojik gelişmelerin, insanlar ve daha genel anlamda toplumlara yönelik teknolojik zehirlenmeye yol açacağını söylemiş teknolojik zehirlenmenin semptomlarını sıralamıştır. Naisbitt vd.ne göre teknolojik zehirlenmenin kendini gösterdiği 6 semptom vardır:

i. İbadetten beslenmeye kadar her şeyde hızlı çözümler tercih ediyoruz.
ii. Teknolojiden korkuyor ve teknolojiye tapıyoruz.
iii. Gerçek ve sahteyi bulanık görüyoruz.
iv. Şiddeti normal kabul ediyoruz.
v. Teknolojiyi bir oyuncak gibi seviyoruz.
vi. Hayatlarımızı mesafeli ve çılgın bir şekilde yaşıyoruz (Naisbitt vd. 2001:13).

Bu altı maddelik teknolojik zehirlenme semptomları bugün her yerde ve teknolojiyi kullanan pek çok insanda hatta artık pek çok toplumda görülebilmektedir. Siyasal zehirlenme ise tıpkı teknolojik zehirlenme gibi teknolojinin en sık kullanıldığı sosyal medya mecralarının iletişim ve sosyalleşme gibi temel işlevlerinin önüne siyasetin geçmesi ile ortaya çıkan bir olgu olarak ifade edilebilir.

2.2 SİYASAL ZEHİRLENME VE SEMPTOMLARI

Teknoloji dünya medeniyetlerini olumlu yönde etkileyen bir fenomen olarak görülse de tıpkı hastalandığında insan vücudunu iyileştirirken çeşitli yan etkiler barındıran ilaçlar gibi teknoloji de yan etkiler yaratan bir fenomendir. “Modern insan, 20. yüzyılın ortalarına kadar teknolojinin hastalıklara bir çare ve panzehir olarak faydasına yoğunlaştığından bir zehir olarak zararını büyük oranda gözden kaçırdı. İlginç biçimde 21. yüzyıl teknolojisinin sağladığı kolaylıklar ve insanlık adına elde ettiği başarılara, bu metinde “yan etki” diye adlandırılan çeşitli sorunlar eşlik eder. Teknolojinin yıkıcı etkilerine dair ilk eleştiriler, varoluşçu filozof Martin Heidegger tarafından yapıldı. Heidegger’in eleştirilerinde teknoloji genelde varlığı, özelde ise insanları otantik özlerinden uzaklaştırmak, nesneleştirmek ve araçsallaştırmaktan, 20. yüzyılda yaşanan küresel sorunlardan sorumlu tutuldu” (Aksu ve Işıklı, 2019:57). Heidegger’in yanı sıra Naisbitt vd. de teknolojik zehirlenme kavramını teknolojinin olumsuz yan etkilerine dikkat çekmek adına ortaya koymuştur. Teknolojinin bir ürünü olan sosyal medya mecralarında yaşanan siyasal zehirlenmenin de çeşitli yan etkileri gelişmiştir.

Siyasal zehirlenme nedeniyle gündelik ve sosyal meseleler çözümsüz kalmaktadır. Diğer kurumlar işlevsiz hale getirilerek tek çözüm mercii siyasi kurumlar haline getirilmektedir. Oysa sivil toplum kuruluşları bütün sorunların siyasallaşmaması, tek çözüm merciinin siyaset kurumlarının olmaması adına çalışan örgütler olarak varlık göstermektedir. Fakat politik zehirlenme yaşayan toplumlarda yan etki olarak gelişen siyaset kurumunun gereğinden fazla yüceleştirilmesi sonucu diğer kurumların- eğitim, ekonomi, sanat vs.- işlevsizleştiği görülmektedir. Siyasal zehirlenme nedeniyle çoğalan

dezenformasyon oranı gündelik meselelerin ve sosyal problemlerin çözümsüz kalmasına neden olmakta yaşanan tüm sorunları politize etmektedir. Tüm sorunların ve olayların politize olması eğitim, ekonomi, kültür, sanat ve diğer politik olmayan kurumları da zayıflatmakta gündelik yaşamda etkilerinin azalmasına neden olmaktadır. Siyaset kurumu hariç diğer tüm kurumları işlevsizleştiren, etkisizleştiren, saygınlığını yitirmesine neden olan siyasal zehirlenme, sosyal medya mecralarında yaşanan tartışmalar ile daha ileri boyutlara taşınmaktadır. Sosyalleşmek, haberdar olmak, gündemi takip etmek, eğlenmek için kullanılan sosyal mecralar toplumu zehirleyen bir ortama dönüşmektedir.

2.2.1 Teknolojik Zehirlenme Olgusundan Siyasal Zehirlenmeye Geçiş: Kuantum Sıçraması

Teknolojik zehirlenme semptomlarını ABD'nin dışında, teknolojikleşen kültürlerde de gözlemlemek mümkündür. Teknolojinin yan etkilerinin psikolojik bağımlılıklara ve biyolojik meslek hastalıklarına yol açtığı zaten herkesçe malumdur. Bununla birlikte teknolojik zehirlenme, tıpkı kültür şoku, kültürlenme ve kültürel yozlaşma gibi kültürel antropolojinin yeni bir olgusu olarak kabul edilmesi gerekir. Zira tekno-kültür ile geleneksel kültür arasındaki ikincisinin aleyhine doğru genişleyen farklılaşmayı tasvir etmek ve tekno-kültürün yan etkilerini analiz etmek için elzem ve işlevseldir. (Teknolojik zehirlenme semptomları ve teknolojik düzen hakkında ayrıntılı analiz için Bkz. Aksu ve Işıklı, 2019). Siyasetin ilgili ilgisiz her yerde teknolojinin gelişmiş araçları ile yer edinmesine kapı aralayan bu duruma da "siyasal zehirlenme" terimi ile ifade edilebilir. Siyasal zehirlenme, teknolojik zehirlenmeden esinlenen ve teknolojik zehirlenme olgusundan analoji yoluyla transfer edilmiş bir kavramdır. Nasıl ki teknolojik olarak zehirlenmiş bölgelerde yaşayan toplumların, ileri teknolojinin getirdiği konfora alıştıktan sonra bu konfor sınırlarının dışına çıkması çok zor görünüyorsa siyasal olarak zehirlenmiş, aşırı siyasallaşmış bir toplum da kolay kolay normal bir toplumsal yaşantıya dönemeyebilir.

Siyasal zehirlenme, tıpkı teknolojik zehirlenme gibi teknoloji tabanlı iletişim araçlarının ve politikanın verdiği sınırsız güç sanısının ve konforun sarhoşluğunu yaşayan dijital yaşam sakinlerini etkisi altına almaktadır. Boş zamanın bu kadar değerli olduğu günümüz ileri teknoloji dünyasında dijital meydanlar sadece bireyin kendisine bırakılmamaktadır. Bu meydanlar yöneticilerin, siyasi kişiliklerin ve partilerin ve son tahlilde siyaset aygıtının oyun alanı haline gelmiştir. Gün geçtikçe özellikle sosyal mecralarda deneyim kazanan ve bu ortamların toplumlar üzerindeki etkisine şahit olan siyaset kurumu bu mecraları adeta miting alanlarına dönüştürmekte geç kalmamışlardır. Üstelik fiziksel sınırlılıkları olmayan bu mecralarda sadece seçim süreçlerinde bulunmak yerine artık devamlı olarak propaganda bombardımanı uygulayarak her zaman kullanmaya başlamışlardır. Sosyal medyanın bir siyasal propaganda aracı olarak kullanımında dikkat çeken önemli bir nokta da günümüzde siyasal sistemin aktif aktörlerince kullanım yoğunluğudur.

> "Siyasi partilerin ve parti alt oluşumlarının sosyal medyada aktif bir hesabı bulunmakta ve partiler bütün siyasi programlarını bu hesaplar üzerinden sürdürmektedir... Siyasi partiler; günlük faaliyet programlarını, siyasi fikirlerini, rakip partilerle olan çekişmelerini hep bu hesaplar üzerinden seçmen ya da güncel deyimle takipçilerine duyurmaktadır" (Köseoğlu ve Al, 2013:115).

Siyasetin sosyal medya mecraları üzerinde yürütülmesi, siyasal paylaşımların istila ettiği bir sosyal medya ortamına neden olmaktadır. Politik aktörler bazında bakıldığında siyasal iletişimin ideal boyutları ve sınırları aşılmakta, meydana gelen her durum, olay ve olgu siyasal zemine oturtularak bireylerin dolayısıyla toplum hafızasının sadece politika ile yönlendirilmesi söz konusu olmaktadır. Aşırı siyasallaşmanın bir yan etkisi sayılabilecek siyasal zehirlenme nosyonu da Naisbitt vd.nin bu kavramından yola çıkılarak günümüz şartlarına uyarlanabilir. Yeni bir kavram olarak nitelendirilebilecek olan bu siyasal zehirlenme nedir? Semptomları nelerdir? Teknolojik zehirlenme gibi siyasal zehirlenme de insan ve toplum hayatında köklü değişimlere yol açıyor mu ya da açacak mı? gibi soruların yanıtlanması gerekmektedir.

2.2.2 Siyasal Zehirlenme Semptomları

Siyasal zehirlenme; tıpkı teknolojik zehirlenme gibi, teknolojinin sık kullanıldığı sosyal medya platformlarının iletişim ve sosyalleşme gibi temel işlevlerinin siyaset yüzünden paralize olmasıyla ortaya çıkan yeni türden bir sosyo-teknik olgudur. Kötü teknolojinin yan etki olarak teknolojik zehirlenmeye yol açması gibi, kötü siyasi yönetimler de yan etki olarak siyasal zehirlenmeye yol açar. Siyasi diyalogların kullanıcı sayısına bağlı etki gücü yüzünden sosyal medya üzerinden yürütülmesi, siyasal paylaşımların sosyal medyayı istila etmesiyle sonuçlanabilir. Siyasal iletişimin ideal boyutları ve sınırları aşılır, siyasi olan ile siyasi olmayan gündemler **siyasal çerçeve** ile yeniden sunulur. Apolitik (siyasal olmayan) gündemlerin siyasal çerçeveleme ile kullanıcılara yeniden takdim edilmesi, gündemin yeniden düzenlenmesi anlamına gelir. Siyasal çerçeveleme yüzünden olayların kendine özgü doğaları asla ortaya çıkmaz, kullanıcılar gündemin taşıdığı gerçek sosyal mesajı alamaz. Peki, siyasal zehirlenme nedir ve nasıl teşhis edilebilir? Teknolojik zehirlenme gibi, siyasal zehirlenme de yaşam kalitesini düşürmekte midir? Siyasal zehirlenmeye maruz kalan bir toplum, küresel rekabet gücünü ne kadar sürdürebilir?

Siyasetin ilgili ilgisiz her yerde teknolojinin gelişmiş araçları ile yer edinmesine kapı aralayan bu durum **siyasal zehirlenme** terimi ile ifade edilebilir. Nasıl ki teknolojik olarak zehirlenmiş bölgelerde yaşayan toplumlar ileri teknoloji konforuna alıştıktan sonra otantik yaşamı deneyimlemeleri çok zordur, aynen öyle de siyasi olarak zehirlenmiş toplumların sosyal olayların çok boyutlu iç yapılarını anlamaları mümkün değildir.

Siyasal zehirlenme, web tabanlı iletişim araçlarının ve siyasetin verdiği yanılsamalı gücü ve sağladığı konforun sarhoşluğunu yaşayan siber evren sakinlerini daha fazla etkisi altına alır. Boş zamanın kıymet

kazandığı günümüzün yüksek teknoloji dünyasında, başlangıçta kullanıcıların tekelindeki dijital meydanlar, siyasallaşmış kullanıcılar tarafından sıradan kullanıcının manipüle edildiği bir arenaya dönüştürülür. Artık kolayca bu meydanlar yöneticilerin, siyasi aktörlerin, partilerin ve son tahlilde iktidarın ve devlet aygıtının kamuoyu oluşturma ve gündem belirleme alanı haline getirilir. Araştırmacıların da tespit ettiği gibi, "siyasi partiler, günlük faaliyet programlarını, siyasi fikirlerini, rakip partilerle olan çekişmelerini hep bu hesaplar üzerinden seçmen ya da takipçilerine duyurmaktadır" (Köseoğlu ve Al, 2013:115). Siyasallaşmış sosyal medya, siyasal sistemin tüm aktörleri tarafından etkin, yoğun ve amacından saptırılmış biçimde kullanılır.

Siyasal zehirlenme, tıpkı teknolojik zehirlenmede olduğu gibi çeşitli belirtiler (semptomlar) sergiler. Bu yüzden dışarıdan gözlemlenebilir filli (aktüel) bir durumdur. Semptomlar, siyasi olarak zehirlenmiş toplumların psikolojik ve sosyolojik yapısındaki çürümeyi işaret eder. Aşağıdaki tabloda teknolojik zehirlenme semptomlarından **siyasal zehirlenme semptomlarına geçiş** gösterilmektedir.

Tablo 1: Siyasal Zehirlenme Semptomlarının Teknolojik Zehirlenmeden Türetilişi

Sıra	Teknolojik Zehirlenme	Siyasal Zehirlenme
1	İbadetten beslenmeye kadar her şeyde hızlı çözümler tercih etmek	İbadetten beslenmeye kadar her şeyde ***hızlı siyasi*** çözümler tercih etmek: **siyasi çözümler**
2	Teknolojiden korkmak ve teknolojiye tapınmak	***Siyasetten*** korkmak ve ***siyasete*** tapınmak:
3	Gerçek ve sahteyi bulanık görmek	**Siyasal** bakışın altında gerçek ve sahteyi bulanık görmek
4	Şiddeti normal kabul etmek	**Siyasi** olduğu müddetçe şiddeti normal kabul etmek
5	Teknolojiyi bir oyuncak gibi sevmek	**Siyaseti** bir oyuncak gibi sevmek
6	Hayatı mesafeli ve çılgın bir şekilde yaşamak (Naisbitt, 2001:13).	**Siyasi** tercihlerimizi mesafeli ve çılgın bir şekilde yaşamak

Bu tablo, Naisbitt vd.nin tanımladığı 6 adet teknolojik zehirlenme semptomundaki "teknoloji-k" sözcüklerinin yerine "siyasi" sözcüğü yazılarak elde edilmiştir. Teknoloji de siyaset de tüm toplumsal süreçlere su ve hava gibi sızmış durumdadır. İletişim, din, savaş ve diplomasinin yanında ahlaki kaygılarımız ve siyasi tartışmalarımız dijital platformlara kaymıştır. Dijital teknolojiler böylece her beşerî etkinlik için sahne işlevi üstlenmeye; siyasi ilgi ve onay her beşeri etkinlik için bir tür kimlik işlevi üstlenmeye başlamıştır. Dijital çağ, teknolojik olan ile siyasi olanın iç içe girdiği, özdeşliklerini yitirdiği bir patolojik durum sergiler. Dijital teknolojilerin yatay toplumsal örgütlenmeyi besleyeceği beklentileri böylece boşa çıkarmak üzeredir. Siyasetin tüm toplumsal süreçleri ve bireysel tercihleri

nasıl etkilediğini açıklamak için zehirlenme mekanizmasını ayrıntılı biçimde çözümlememiz gerekir.

2.2.3 Siyasal Olarak Zehirlenmiş Toplumların Özellikleri

Siyasal olarak zehirlenmiş toplumlarda tek çözüm siyasi aktörler ve siyasi partiler olarak görülür, her soruna, duruma ya da olaya siyasilerin karar vermesi olağan bir hal alır. Herhangi bir iş arayışında siyasi parti üyelikleri ön plana çıkmakta, işlenilen suçların sosyal medyadaki yansımalarında dahi hangi siyasi görüşe sahip olduğu tartışılmakta ve kişinin işlediği suç neredeyse tamamı ile siyasi görüşüne yıkılmaktadır. Bunlar sadece birer örnek olmakla beraber iddia ettiğimiz nokta siyasetin, siyasi kurum, kuruluş ve aktörleriyle birlikte topyekûn olarak hakkı ve haddi olmayan işlere karıştırılması veya müdahale etmesidir.

Bu noktada siyasetçiler haksız ün ve prestije sahip konuma gelmektedirler. Örneğin milletin seçtiği bir milletvekili ya da belediye başkanı sadece siyaset kurumuna tabi olduğu için kendini üstün görme gafletine düşmekte, bu gaflet ile vatandaşı küçük görmekte ve kendi şahsi isteklerinin kamu yaranının önüne geçmesine göz yummaktadır. Siyasal zehirlenmenin bünyeyi ele geçirme gücüne göre devlet kutsallaşır ve büyür. Ekonomi, eğitim ve sivil toplum, edebiyat ve sanata hatta spor faaliyetlerine müdahale etmeye başlar. Siyasal zehirlenmiş medyada politik kariyerler başarı olarak sunulur; akademinin veya ekonominin başarısı abartılmaz. Siyasilerin demeçleri ve gezileri, örneğin tıp alanındaki bir gelişmeden daha dazla ilgi görür ve medyada da daha fazla yer alır. Siyasal zehirlenmede politika aşırı güç kazanır. Aşırı güçlenmiş politikanın özellikleri şöyle sıralanabilir:

i. Siyasiler kurtarıcı ya da günah keçisi olarak görülür.
ii. Siyasilerin prestijleri yüksektir. Kamuoyu nezdinde siyasilerin kendinden menkul kıymetleri haiz olduğu algısı fiilen iş başındadır.
iii. Siyaset, zenginleşme aracı olarak işlev görür. Ekonomik faaliyetlerle zenginleşme, siyaset yoluyla zenginleşme arzusundan sonra gelir. Kifayetsiz muhterislerin iştahını kabartır.
iv. Güçlü devlet arzusu, vatandaşları güçsüz düşürür. Siyasiler yönettikleri devletin gücünü, vatandaşa gittikçe daha az hesap verme algısıyla ölçerler. Siyasal zehirlenmeye maruz kalmış bir toplum zayıf fakat toplumu yöneten iktidar güçlüdür.
v. Her konuda siyaset ilk ya da son karar merci olarak görülür. Spor müsabakasında hile tartışmasında siyasilerin demeçleri, olayın gerçek aktörlerinden daha belirleyici olur.

2.2.4 Sosyal Medyada Siyasal Zehirlenme Semptomları

Teknolojiyle değişen iletişim pratikleri denilince akla ilk olarak sosyal medya gelmektedir. Sosyal medya internetin en gözde uygulamaları arasında yer almaktadır. İnternet bugün artık bilgiye ulaşmak için kullanılan bir ağ olmanın ötesinde, bireyleri birbirine bağlayan ve sosyalleşmelerini kolaylaştıran bir mekân haline gelmiştir (Aydın, 2016:374). Ancak bu kolaylıkların getirdiği bir sonuç olarak sosyal medya siyasal zehirlenmeye maruz kalmıştır. "İletişim ihtiyaçlarını gidermek adına ortaya çıkmış olan

sosyal medya mecraları sadece kişiler arası iletişim boyutunu aşmıştır. Bu anlamda sosyal medya kullanımı sonucunda bazı dezavantajlar ortaya çıkmıştır. Köseoğlu ve Al'a göre sosyal medya kullanımında ortaya çıkan dezavantajlardan biri, yapılan propagandalar nedeniyle kullanıcının suistimale açık olmasıdır. Anonimleşmenin çok fazla olması nedeniyle dezenformasyon ihtimalinin yükseldiği dolayısıyla yalan haber ve bilgilerle kitlelerin yönlendirildiği olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Köseoğlu ve Al, 2013: 120). Global çapta iletişim kurmayı sağlayan bu mecralar artık siyasal iletişimin de merkezi haline gelmiştir. Öyle ki siyasal iletişimin de sınırları aşılarak ileri boyutta bir siyasal zehirlenmeye doğru yol alınmaktadır. Teknolojinin getirdiği hız olgusu bugün hiç olmadığı kadar ileri düzeydedir. Anlam arayışını da dijitale taşıyan insan siyasi düşüncelerini ya da ideallerini de sosyal medya mecralarında paylaşmaktadır.

Ayrıca teknolojinin bir diğer olumsuz getirisi sayılabilecek olgusu kültür endüstrisidir. Frankfurt Okulu'nun temsilcisi Adorno'nun deyimiyle "kültür endüstrisi," kitlelerin bilincini o denli kolonileştirdi ki, kitleler artık direnmeyi bile düşünemez, hale geldiler (Erdoğan ve Alemdar, 2005:330). "Tüketim teknolojisinin hakimiyeti altında olan bir kültürde boş zaman büyük ölçüde kabul görmemekte ve pasif bir şekilde kabul edilmektedir. Zaman geçirmek için daha değerli bir şeyler bulamıyormuş gibi elektronik eğlencelerle meşgul oluyoruz. Teknolojik Olarak Zehirlenmiş Bölgede'de, televizyonun bizi rahatlatan bir şey olduğunu düşünüyoruz" (Naisbitt vd., 2001:25). Televizyonun tahtını bilgisayar ve internete bıraktığı şu günlerde bireyi ve toplumun 'stres'ini azaltma yolunda çalışan, boş zaman yaratarak onu pazarlayan araç artık daha ileri bir teknoloji olan sosyal medyadır. Sosyal medya mecraları eğlencenin, boş zaman kültürünün ana akımı haline gelmiştir. Siyaset, aradığı taze kanı dijital ortamın en popüler yapısı olan özellikle Z kuşağının sıkça kullandığı sosyal medya mecralarında olduğunu keşfettikten sonra buralara hızlı bir geçiş yapmıştır.

Her siyasal kurum ve kişinin kendi sosyal medya hesabı kurulup profesyonellerce yönetilmeye başlanmıştır. İletişim ortamı olarak kullanılan ve kullanılması gereken sosyal medya, siyasal zehirlenmeye maruz kalmaktan kurtulamamıştır. Önceleri sadece seçim döneminde yoğunlaşan siyaset gündemi dijital medyanın gelişimi ile her gün tartışma konularının arasında ilk sıralara oturmuştur. Günlük tepkiler artık çoğunlukla siyasi görüşün etkisi altında verilmekte, normallik kavramı pasifize olma yolunda hızla ilerlemektedir. Sosyal medya mecraları siyasal zehirlenme nedeniyle olması gerekenden daha fazla politize olmakta, tartışmalara ve ardından suça yönelik davranışların artmasına yol açmaktadır.

Sosyal medyanın insan hayatın en önemli iletişim aracı haline gelmesi çok uzak bir tarih sayılmaz. Özellikle Facebook'un ortaya çıkması ile birlikte bugünkü anlamda bilinen iletişim kurulan kamuoyu oluşturan sosyal medya kullanılmaya başlamıştır. Her ne kadar ekonomik anlamda kapitalist sistemin beslenmesine en büyük katkıyı yapsa da sosyal medya mecraları temel olarak dünyanın iletişim ihtiyaçlarını karşıladığı, düşüncelerini paylaştığı, haber sahibi olduğu başat mecralar haline gelmiştir. İdeal çerçeveden bakılacak olursa iletişim teknolojilerinin en sevilen ürünlerinden olan sosyal medya

mecraları özgür ve eşit bir iletişim için bireye olanak sağlar. Sosyal medyanın etkileşimli, paylaşımlı doğası gereği olması gerekenin bu olduğu düşünülür. Fakat bu mecralar mevcut ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal yapılardan bağımsız değildir dolayısıyla bu yapılardan etkilenmektedir. Sosyal medya mecraları sosyal paylaşım ağları olarak kurulmasına rağmen, siyasal zehirlenmeye maruz kaldıklarından dolayı artık apolitik platformlar olarak değerlendirilemezler. Oysa artık sosyal medyanın sosyallik işlevi etkisiz hale gelmektedir. Sosyal medya platformları politik platformlardır. Peki sosyal medyanın politik olarak zehirlendiği kanısına nasıl varılmıştır? Sosyal medyadaki siyasal zehirlenme, toplumdaki siyasal zehirlenmenin görünümlerinden sadece biridir. Esasında medyanın genel zehirlenmesinin bir uzantısı olarak görülmelidir.

3. TWİTTER'DA SİYASAL ZEHİRLENMEYE DAİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI

3.1 Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada yürütülen araştırmanın konusu, teknolojik gelişmelerin bir yan etkisi olan teknolojik zehirlenme kavramından ilhamla ortaya atılan siyasal zehirlenme nosyonudur. Aşırı siyasallaşmanın bir sonucu olan siyasal zehirlenmenin semptomları özellikle sosyal medya platformlarında kendisini göstermektedir. Bu durum sosyal medyanın erişim kolaylığı, anonim profil yaratabilme, anındalık, eşzamansızlık gibi özelliklerinin etkisiyle yaygın bir hal almıştır. Sinsi bir şekilde ilerleyen bu durum hastalık olarak nitelendirilebilir. Zira toplumu da enfekte ederek hasta bir toplum, işlevsizleşmiş, asli görevini yerine getirmekten aciz kurum ve kuruluşlar yarattığı gibi hastalıklı bilinçler yaratma noktasına kadar gelmiştir.

Bu çalışmanın konusu Naisbitt vd.nin teknolojinin yan etkileri çerçevesinde ele aldığı teknolojik zehirlenme nosyonundan ilhamla aşırı siyasallaşmanın bir yan etkisi olabilecek siyasal zehirlenmedir. Siyasal zehirlenme konusu, Naisbitt vd.nin kavramından yol çıkılarak aşırı siyasallaşmanın özellikle sosyal medya mecralarında neden olduğu yan etkilerini araştırmak, örneklendirmek üzerine temellendirilmiştir.

3.2 Araştırmanın Soruları ve Varsayımlar

Bu araştırmada medya ile aşırı siyasallaşma arasında ne tür bir ilişki olduğu sorusuna bir yanıt aranmaktadırlar. Aşırı siyasallaşma, birçok metinde, özellikle de bu teze konu olan referans metinde, teknolojik zehirlenmeden türetilen siyasal zehirlenme olgusuyla eş değer görülmektedir. Daha fazla sosyal medya kullanmak, toksik siyasal etkinin daha hızlı yayılması anlamına gelebilir. Teknolojik gelişmelerin yan etki olarak teknolojik zehirlenmeye yol açtığı gibi aşırı politikleşme (aşırı siyasallaşma) da siyasal zehirlenme gibi bir yan etkiye neden olmaktadır. Genelde medya özelde ise sosyal medya ve Twitter, siyasallaşmanın aşırı ve yoğun olarak yaşandığı ortamlar haline gelmiştir. Dolayısıyla sosyal medya araçları özellikle Twitter politik zehirlenmenin yayılmasındaki temel araç

olabilir. Yaşanan siyasal zehirlenme spordan sanata, dinden günlük yaşam pratiklerine kadar tüm yaşamı olumsuz etkilemektedir. Siyaset dışı kurumlar siyasal zehirlenmenin etkisiyle paralize olmakta, yerine getirmesi gereken görev sorumluluklardan aciz kalmaktadır. Bireyler karşılaştıkları hemen tüm problemleri siyasi zeminde çözmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla çalışmanın hipotezleri şu şekildedir:

Hipotez 1: Sosyal medya siyasal zehirlenme olarak tanımlanan bir tür sosyo-teknik toksiklenmeye maruz kalmaktadır.

Hipotez 2: Sosyal medyada yaşanan siyasal zehirlenme, tespit edilebilen ve diğerlerinden ayırt edilebilen çeşitli semptomlarla kendisini göstermektedir.

Sosyoteknik bir olgu olan teknolojik zehirlenme, aşırı siyasallaşmanın etkisiyle bir tür sosyo-teknik zehirlenmeye yol açabilir mi? Bu soru, aşağıda sıralanmış bir dizi alt soruyla da ilişkili görülmektedir.

i. Medya ve sosyal medya kullanımı, siyasal zehirlenmenin yayılımını artırır mı?
ii. Gündelik sosyal medya kullanımında, karşılaşılan problemlere tepki verme ve onları çözmeye çalışma yöntemlerine siyaset bulaşıyor mu?
iii. Siyaset kurumlarından bireysel çıkarlar elde edilmeye çalışılıyor mu?
iv. Siyasi aktörler gündelik yaşam konularına ve siyaset kurumuyla ilgili olmayan konulara sosyal medya üzerinden müdahale ediyor mu?
v. Toplum veya birey siyasetle ilgili olmayan gündelik konularda sosyal medyayı kullanarak siyasi çözüm bekliyor mu?
vi. Siyasi kurum ve aktörlerden korku duyuluyor ya da bu kurum veya kişilere aşırı bağlılık gösteriliyor mu?
vii. Toplumsal bir sorun -örneğin bir suç veya suçlu- toplum nezdinde sosyal medya mecralarında siyasi görüşleriyle yargılanıyor veya buna göre suçlanıp aklanıyor mu?
viii. Sosyal medya mecralarında şiddet, siyasi sebep olduğu sürece kabul görüyor mu?
ix. Özellikle sosyal medya mecralarında ilgisiz konularda siyasi söylemler öne çıkıyor mu?

3.3 Araştırmanın Yöntemi

Sosyal medyanın siyasal zehirlenmeye maruz kaldığı hipotezinden yola çıkılarak hazırlanan bu çalışmada pozitivist anlayışın yüzeysel niteliklerinden ari bir yöntem olan kalitatif (nitel) araştırma desenlerinden gömülü/yerleşik teori (grounded theory) analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bilimsel araştırma desenlerinden nitel teknikler başlığı altında yer alan Gömülü Teori, nitel araştırma desenidir. Glaser ve Strauss tarafından ortaya konulan bu modelde amaç, veriler toplama yoluyla teoriye ulaşmaktır. Herhangi bir kuramsal çerçeve kaygısı olmaksızın sistematik olarak toplanan verilerden

teoriyi keşfetmek temel amaç olarak ortaya konulmaktadır. Gömülü teoride amaç, anlaşılması güç bir olgunun ortaya çıkmasını etkileyen nedenleri ortaya koymak veya az bilinen bir olgu üzerine yeni bilgileri eklemektir. Bu araştırma yönteminde araştırmacının kişisel deneyim ve gerçeklik hakkındaki yargıları araştırmanın süreçlerinde etkide bulunmaktadır. İzlenen yöntem parçadan bütüne ulaşmaya yöneliktir ancak süreç dinamik biçimde işlemektedir. Bir diğer deyişle toplanan veriler sürekli olarak analiz edilir, geri dönülür, tekrar tekrar bütüne ulaşma yolunda yeni veriler elde edilmeye çalışılır. Konuyu savunanlar bir metot olarak teorinin veri içinde gizli olduğu ve gömülü olanın bu teoriyi bağımsız biçimde; hiçbir hipotez ya da görüşten etkilenmeden esnek ve sistemli bir biçimde ortaya çıkarılabileceğini ileri sürmektedirler. (Bulduklu, 2019).

Gömülü teori araştırma süreci; araştırma sorusuna karar verme, araştırma sorusunu çerçeveleme, veri toplama, veri kodlama, veri analiz etme ve teori gelişimi gibi evrelere ayrılarak yapılandırılır. Literatür incelemesi gömülü teoride tek başına bir etki oluşturmaz. Bunun dışında araştırmacının veya araştırma grubunun kişisel ve profesyonel deneyimleri, çalışma alanı, mevcut materyaller, kapsamlılık seviyesi gibi etkenler diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında daha büyük bir öneme sahiptir (Çelik ve Ekşi, 2015). Gömülü Teoride anlamsız, dağınık ve parçalı verileri anlamlı hale getirilerek bir çerçeve ve teori oluşturulmaktadır. Ancak teknolojik zehirlenme nosyonundan esinlenerek siyasal zehirlenme kavramı türetildiğinden tümdengelimsel bir kanıtlama süreci ile teknik daha dinamik bir hale gelmiştir. Veri toplama, örneklerin seçimi ve teori geliştirme eş zamanlı ilerlemiştir. Aslen literatürde tanımlanmamış olan siyasal zehirlenme kavramını bu çalışma sonucunda tanımlamış, parçaları bir araya getirerek bir teori ortaya koymuş olmaktayız.

Çalışmada sosyal medya platformları arasından siyasi konuların en fazla konuşulduğu ve siyasal sosyalleşmenin etkili bir aracı haline gelen Twitter (Emiroğlu, 2019:525) mecrasında siyasal zehirlenmenin tanımına ve belirlenen kodlara uygun örnekler araştırmacının kişisel deneyimleri de göz önünde bulundurularak toplanıp analiz edilerek siyasal zehirlenme ve semptomları betimlenmiştir. Araştırma süreci, araştırma sorusuna karar verme adımı ile başlamıştır. Naisbitt vd.nin teknolojik zehirlenme olarak tanımladığı kavramdan yola çıkarak teknolojinin hayatımıza getirdiği sosyal medyanın aşırı siyasallaşmaya teslim olup olmadığı sorusu araştırmanın temelini oluşturmuştur. Araştırma sorusu, siyasi konuların odağında olduğu düşünülen sosyal medya mecraların başında gelen Twitter mecrasındaki siyasal zehirlenme semptomları örneklendirme etrafında çerçevelendirilmiştir. Bu aşamada siyasal zehirlenme kavramı "sosyal medyada aşırı siyasallaşma sonucunda etkileri görülebilecek siyasal zehirlenme örneklerine rastlanılabilir mi?" temel sorusu vasıtasıyla sosyal medyadaki örnek ve etkileri konusunda bir çerçevelemeye gidilmiştir. Sonuçta araştırma sorusu sosyal medya mecralarından biri olan Twitter üzerinden çerçevelendirilmiştir.

Araştırma sürecinin önemli bir kısmı olan kodlama ise siyasal zehirlenme semptomlarını kelimelere dökmek suretiyle; siyasal çözüm, siyasi korku-siyasi tapınma, siyasal bulanıklık, siyasal şiddet, siyaset

oyunu ve siyasal tercihlerin mesafeli ve çılgın yaşanması gibi altı (6) kelime grubuyla kodlanarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Kodlama adımı ile büyük ve dağınık veriler siyasal zehirlenme semptomları özelinde, her bir zehirlenme semptomunun barındırdığı ortak özellikler bir veya birkaç kelimeyle özetlenmiştir. **Son adım** olan teori geliştirmenin öncesinde örnekler semantik analiz yoluyla betimlenerek veri analizi yapılmıştır. Bu analizlerin sonucunda ise siyasal zehirlenme teorisi geliştirilmiştir.

3.4 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Yüz yüze iletişimin online dünyada kurulan simülasyonu (Ceng, 2018:673) olarak nitelendirilebilecek Twitter'ın ortaya çıkışı, sosyal medya kavramını dünya çapında tartışmaya açması bakımından önemli oldu. Gerçekten de bu aracın, içine doğduğu teknolojiyle beraber sosyal medyanın kullanım şeklini ve amacını dönüştürdüğü söylenebilir. Twitter, hakikaten de "sosyal medya" deyimini en çok karşılayan araç. Hem Facebook ve pek çok diğer aracın aksine neredeyse anonim sayılabilecek bir kalabalığa hitap etmeniz mümkün, hem de bu aracı yazılı, görsel, işitsel bilgi geçmek için kullanabiliyorsunuz. Bu bakımdan Twitter hakikaten yaratıcı kullanımlara açık ve özellikle "olay yerinden bildirme" algısını kuvvetlendiren bir mecra (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012:28). Irak ve Yazıcıoğlu'nun belirttiği olay yerinden bildirme özelliği aslında Twitter mecrasının anındalığına atıf yapmaktadır. Tartışılan bir durum ya da olaya hemen o an bir yorum yapmayı kolaylaştıran yapısal özellikleri dolayısıyla Twitter'da her konu, kolay yoldan siyasi düzleme çekilebilmektedir. Siyasi zehirlenmenin yaşandığı bir toplumun ilgili ilgisiz her konuyu siyasi alana taşıma çabasını, Twitter böylelikle artırmış olmaktadır.

Bazı araştırmacılara göre sosyal ağlara bağlanmanın temel amaçlarına bakıldığında, yakın çevreyle iletişim kurma, onlardan haberdar olmak öncelik taşımaktadır. İkincil olarak sayılabilecek diğer neden ise gündemi takip etmektir. (Bkz: Şener vd., 2015:94). Fakat özellikle politik amaçlarla kullanımı artan, siyasilerin yanı sıra kullanıcıların da kamusal alan sayılabilecek Twitter'da söz hakkının olması bu mecranın kullanım amacının sıralamasını değiştirmiştir. Siyasal zehirlenme işte bu noktada tanımlanmaya mecburdur. Sosyalleşme temel amaçlı olarak gündelik hayata giren Twitter'ın günümüz dünyasında siyasal zehirlenmenin odağında olması tartışılmaya, tanımlanmaya ve çözüm üretilmeye açık bir kapı bırakmaktadır. Binaenaleyh bu çalışmanın örneklemi sosyal medya mecraları içinde siyasal zehirlenme kavramına en fazla maruz kalan Twitter olarak belirlenmiştir.

Emiroğlu'na göre günümüzde Twitter etkili bir siyasal sosyalleşme aracına dönüşmüştür. Siyasal aktörlerin seçmen kitlesi ile her gün iletişime girebilmelerine imkân tanıması sayesinde temel hedeflerini (özellikle de oy maksimizasyonu ve politik yandaşlık hedefleri) gerçekleştirebilmeleri bakımından siyasal partiler için Twitter en temel araç haline gelmiştir (Emiroğlu, 2019: 525). Siyasal zehirlenmenin karakteristik örneklerinin araştırıldığı bu çalışmanın evreni siyasi amaçlı kullanımıyla dikkatleri üzerine çeken, dünya çapında 339.6 milyon, Türkiye'de 11.80 milyon kullanıcısı

(wearesocial, 2021) bulunan sosyal medya platformu Twitter'dır. Günlük ortalama 7 milyon tweet (Oypan, 2019) atılan Türkiye konumundaki içerikler bu evren içerisinde incelenmiştir.

Twitter'da siyasal zehirlenmenin yaşandığını ortaya çıkarmak adına gerçekleştirilen veri analizi çerçevesinde, Twitter'daki hashtag'lerden, tweetlerden ve burada yayınlanan haberlerden siyasi korkuyu, kısa yol olarak siyasal çözümü, siyasi tercihlerin açığa çıkarılma meylini, sebebi veya sonucu siyasete çıktığı sürece şiddetin kabul görüldüğü gibi siyasal zehirlenme olgusunu temsil ettiği düşünülen karakteristik olarak örnekler **amaçlı kasti örneklem yöntemi** ile seçilmiştir. Amaçlı, örnekleme yönteminde, örnekleme dahil edilecek birimleri, araştırmacı önceki bilgi, deneyim ve gözlemlerinden hareketle araştırmacının amacına uygun olarak kendi yargısıyla belirler (Ural, 2011: 45).

3.5Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı henüz literatürde yaygın olarak kullanılmamış ve kavramsallaştırılmamış anlaşılması güç bir olgu olan **siyasal zehirlenme** nosyonunu bir iletişim olgusu olarak literatüre kazandırmak ve sosyal medya ile politik (siyasal) zehirlenme arasındaki ilişkiyi bulgulamaktır. Anlaşılması güç olgudan kasıt, günlük konuşmalarda ve medyadaki söylemlerde, siyasete yönelik eleştiriler farklı kelimelerle anlatılmaya çalışılmasıdır.

Kara'nın belirttiği gibi bugün içinde yaşadığımız siyaset biçimi insana iyi gelmiyor. Siyasetin özneleri, yani siyasi partiler, ideolojiler, hareketler, kurumlar, büyük aktörler bu çatışmada galip gelebilmek için normlar ve söylemler eşliğinde majör kimlikler, yani güçlü ve kapalı cemaatler yaratıyorlar. Böylesi bir siyaseti benimseyenler dost ve düşman ayrımıyla kolayca taraftar toplayabiliyor ama böyle olunca toplumun farklı kesimleri kutuplara bölünüyor, insanlar birbirlerinden uzaklaşıyor, çatışma güden negatif duygular insanları güçten düşürüyor. Herkes birbirini yalnızca majör siyasi kimliği üzerinden tanımaya, tanımlamaya başlıyor ve başka hiçbir ortaklıkta "insan insana buluşma"nın olabileceğine ihtimal verilmiyor (Kara, 2019). Yönetmen Kudret Sabancı'nın verdiği bir röportajda siyasetin yatak odamıza kadar girmiş durumda olduğunu söylemektedir (Milliyet, 2013) Siyasete yönelik bu eleştiriler farklı kelimelerle ve siyasetin farklı yönleriyle eleştirilmiştir. Halbuki tüm bunlar bu çalışmaya konu olan siyasal zehirlenme olarak adlandırdığımız genel bir olgunun birer yansımalarıdır. Bu çalışma siyasal zehirlenme kavramının tüm bu eleştirilerin bir araya toplaması ve bir çatı kavram oluşturması açısından önem arz etmektedir.

Teknolojik zehirlenme kavramından da ilham alınarak üretilen bu kavram içinde bulunulan aşırı siyasallaşma durumunu gözler önüne sermeyi, örnekler ile açıklamayı ve sonuç olarak bir çözüm önerisinde bulunmayı mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla hem akademik dünyada hem de toplumsal yaşantıda farkındalık yaratması beklenen bu çalışmanın amacı aşırı siyasallaşmanın yaratmış olabileceği siyasal zehirlenmeyi tanımlamak ve örneklerle incelemektir.

3.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın ilk sınırlılığı tüm sosyal medya mecralarının içinden örnek bir evren olarak Twitter'ın seçilmesidir. Pek çok sosyal medya mecrası arasında Twitter'ı evren olarak almanın amacı araştırmada veri sayısını olabildiğince azaltıp aynı zamanda siyasal zehirlenme kavramını en iyi şekilde gösterebilmektir.

Diğer bir sınırlılık ise Twitter platformu içerisindeki büyük verinin tamamını bir araya toparlayacak altyapının olmamasıdır. Bu sınırlılıktan dolayı Twitter'da Türkiye'de gündem olan, üretilen, konuşulan tweet, hashtag ve paylaşılan haberler mercek atına alınarak amaçlı kasti örneklem yöntemine uygun olacak biçimde siyasal zehirlenmeye örnek oluşturabilecek paylaşımlar seçilip yorumlanmıştır. İncelenen içerikler için herhangi bir zaman kısıtı uygulanmamakla beraber tez araştırmasına başlandığı 2020 Ekim ayı ile 2021 Haziran ayı tarihleri arasında örnek oluşturabilecek içerikler taranmaya başlanmıştır. Örnekler geçmişte paylaşılmış bazı içerikleri de içerebilmektedir. Bu noktada Twitter'da paylaşılan toplam **31 adet içerik** incelenmiş ve yorumlanmıştır.

3.7 Araştırmanın Bulguları

Naisbitt vd.nin teknolojik zehirlenmenin yan etkilerinde tanımladığı ve bu çalışmada siyasal zehirlenme olgusuna uyarlanılan 6 semptom Twitter'da da kendini göstermiştir. Siyasal zehirlenme olgusunun örneklerini incelemek için evren olarak seçilen Twitter içerikleri, kullanıcıların sorunlar için siyasi çözüme odaklandıklarını, siyasi aktörlerle ve siyasetle nötr ilişki içinde bulunamadıklarını, siyaset ile duygusal ilişki içinde olduklarını, bütün olay ve olgulara siyasi perspektiften bakmaktan kendilerini alamadıklarını, siyasi oldukça şiddeti normak karşıladıklarını, siyasetin boş zaman etkinliği olarak algılandığını ve bir ekranın ardında olmanı ya da sosyal medyada anonim bir kimliğe sahip olmanın verdiği konfor ile siyasi tartışmalara pervasızca daldığını göstermiştir. Aşağıda, kodlanılan 6 siyasal zehirlenme semptomunun bulgularına yer verilmiştir.

3.7.1 Hızlı Siyasi Çözümün Cazibesi (Birinci Semptom)

Birinci semptom, siyasi çözümün apolitik çözümlerin alanını kuşattığını gösterir. Hız etkisi altında, tıpkı teknolojik zehirlenme durumunda "teknolojik olmayan durum ve süreçler de teknolojikleşmeye başlaması" (Aksu ve Işıklı, 2019:79) gibi, siyasal hızlı siyasal çözümler de daha fazla siyasallaşmaya yol açar. Siyasal olarak zehirlenmiş toplumlarda soyutlama, analoji, beyin fırtınası, parçalara ayırma, hipotez geliştirip test etme, sanal düşünme, odak nesneler analizi, ispat, indirgeme, araştırma, deneme yanılma gibi işe yaradığı bilimsel araştırmalarla gösterilmiş problem çözme tekniklerini elimine eder; zihnin bu tekniklerle gelişimini zayıflatır. Siyasal olarak zehirlenmiş toplumlarda insanların zihinleri **tek tip çözüme odaklanma** yüzünden tek yönlü gelişme karşısında çok yönlü gerilemeye maruz kalırlar.

Siyasi çözüm, tüm diğer tek yönlü çözüm mekanizmaları gibi çeşitli öngörülebilir yan etkilere yol açar. Apolitik zihinler, problemli olgular değiştiğinde çözüm teknikleri de değmesi gerekir. Fakat **siyasi toksiklere** maruz kalmış bir zihin için çözüm her zaman ve öncelikle politiktir: A ya da B ideoloji ile çözülebilir, X ya da Y siyasetçisi ile çözebilir. Bilimsel, sanatsal veya demokratik tüm yollar çok uzun sürer ve sonuçları asla kesin değildir fakat siyasi yollar **en kestirme, en hızlı ve en kesin** çözüme götürür. Hızlı çözümler üzerine Naisbitt vd.nin "teknolojik çözüm" için yaptığı analizi, siyasi çözümlere de genişletebiliriz:

> "Uzun konuşmalar veya akıl danışmak yerine, günlük yaşamın üstümüze yüklediği küçük ya da büyük konular için hızlı teknolojik **[siyasi]** çözümler arıyoruz" (Naisbitt vd., 2001:15).

Hızlı çözümler, hazırlıkları uzun süren cerrahi müdahale ile sorunu tümüyle çözmek yerine, bir bant ile yaranın üzerinin örtülmesi gibi geçicidir. Naisbitt vd.nin, "yara bandı kültürü" dediği içi boş çözümlerin oluşumundan, **hız vadeden teknolojik çözümleri** sorumlu tutar (Naisbitt vd., 2001:17): **Siyasal yara bantları** da hız vadeder, kökten çözüm sunar.

Siyasal zehirlenme durumunda, dini tartışmalarda, sanat ve spor işlerinde siyasetçilerin referans olarak kabul edilmesine sık rastlanmaya başlanır: **Siyasetin geçerli referans haline gelmesi.** Siyaset-din, siyaset-ırk, siyaset-sanat, siyaset-spor, siyaset-eğlence, siyaset-ekonomi ilişkileri çift yönlü olarak yeniden kurulur. Siyaset, dini pratiklere ve söyleme kendini rengini vermeye başlar; egemen dini algısı siyasallaşır. İmamet gibi dini liderlik makamlarında bulunan kişiler, siyasi aktör olarak yeniden tanımlanır. Buna karşın siyasi aktörlere dini nitelikler atfedilir. Öte yandan din adamları ve dini pratiklere siyasi söylem bulaşır; siyasi söyleme din karıştırılır. Sanatın içine, sporun içine, bilimin içine siyasi söylem katılır. Dinden, sanattan, spordan ve eğlence sektöründen sorunlara çözümler, siyaset kurumundan beklenir. Buna **siyasi söylemin bulaşması** denir.

Bu tarz bir din-siyaset, spor-siyaset, ekonomi-siyaset, eğlence-siyaset arasında bir eşitleme oluşur; bu eşitleme en fazla siyaset kurumunu güçlendirir. Buna karşın diğer kurumlar tarihsel ve toplumsal işlevlerinde gittikçe yeteneksizleşirler. Kendi sorunları için bile çözümleri politikada aramaya başlarlar. Buna **siyasetin aşırı güçlenmesi** denir. Bu güçlenme karşısında diğer toplumsal kurumlar prestij kaybederek çok yönlü olarak zayıflarlar.

Siyasal zehirlenme durumunda siyasilerin dini, ideolojik, estetik ve sportif birer aktör olarak da kabulünün ön koşulu sağlanmış olur. Sosyolojik denetim ve kontrol işlevi kolluk kuvvetlerinden daha yüksek olan din kurumu, bu özelliğini politik amaçlarla birlikte, üstelik daha sıkılaştırmış biçimde yerine getirmeye başlar. Bilim ve sanatla birlikte siyasal zehirlenmeden en çok etkilenen toplumsal

kurum olarak din; vicdan, maneviyat ve tanrı-kul ilişkisine dair rehberliğini, ortak yaşamın sürdürülmesine dair söylemlerini ikinci plana atmak zorunda kalır. Bir nevi kendi yaşam alanını siyasetin lehine olacak şekilde daraltır. Aslında bu vicdana hitap eden dinin gürültülü bir intiharıdır.

Siyasal zehirlenmeden en geç etkilenen toplumsal grup olan **yeni neslin gösterdiği refleks** ilginçtir. Politize olmuş bir toplumda değerlerin politik karşılıklarını hesaplamaya başlarlar. Politikanın özüne dair bir kavrayış, diğer kurumların gözden düşmesiyle, başka bir ifadeyle sanat, spor, bilim ve din gibi kurumların popülaritesinin düşmesiyle sonuçlanır. Din, yaşam tarzları ve dünya görüşleri için seçkin bir referans noktası olmaktan çıkar. Bu yönüyle siyasal zehirlenme, beklenmedik bir yan etki olarak bir toplumun **sekülerleşmesinin** başlangıcını oluşturur. İçgüdüsel bir tepki olarak **vicdanlardaki dini duygular zayıflar**, dini görüşlerde çoğulculuk gelişir. Deist, ateist, politeist ve spiritüalist tutumlar örtük biçimde güçlenir.

Siyasal zehirlenme durumunda spordan edebiyata, felsefeden bilime kadar apolitik tüm kurumlar politik söylem etrafında kenetlenir ve çözümlerine siyasi söylem eşlik eder. Bakış açısı politize olduğundan çözüm arayışına eşlik eden motivasyon da politize olur. Şimdi, Twitter'da siyasal zehirlenme olgusunun nasıl görünür hale geldiğini ve işlediğini iki örnek üzerinden görelim:

Resim 1. Sedanur Dikyol Tweeti

Kullanıcı 1'in Tweet Etkileşimi	
Beğeni	11
Retweet	8
Yorum	4
Etiketler/Hashtagler	#DevletMilletYanYana #MilliHesaplarYanYana @RTErdoğan

a) Tweet'in Tasviri

Bartın ilinde yaşayan 10 yaşındaki Sedanur Dikyol, yoğun bakımda yatan babası için Cumhurbaşkanını etiketlediği, göz yaşları içinde yardım çağrısını dile getirdiği bir video paylaşımı yaptı. Yazılı bir metni okuduğu anlaşılan çocuk, videoda şöyle seslendi:

> "Sayın Cumhurbaşkanım ben size Bartın'dan yazıyorum. Sizi hep haberlerde görüyorum. Başkalarına yardım ediyorsunuz. Belki bir umut doğar. Lütfen babama yardım edin. Benim babam Karabük Hastanesi'nde kas hastası. İki aydan beri onu göremiyorum. Biz üç kardeşiz. Onu çok özlüyoruz. Lütfen bize yardım edin. Ben onu çok özlüyorum" (Kullanıcı1, 2020)

Sedanur Dikyol'un göz yaşları içinde çektiği ve Twitter'dan paylaştığı video, çok geçmeden ana akım medya kanallarının internet sitelerinde de yer almaya başladı. Aşağıda, siyasal zehirlenme açısından analiz edilen tweet ise **Yeni Şafak Gazetesi**nin internet sitesinde, "Belki Bir Umut Doğar" başlığıyla, üstelik #bartın, #hasankadı, #sedanur, #sedanurdikyol, #cumhurbaşkanı, #erdoğan, #tedavi, #baba, #yardım etiketleriyle **bir video haber** olarak yeniden yayınlandı. Bu video haberi (Kaynak)[3], yorumla birlikte retweet eden **Kullanıcı 1** tarafından paylaşıldı. Kullanıcı 1'in, o gün TT olan konu başlıklarını etiketleyerek yaptığı paylaşım şöyle:

> "Cumhurbaşkanımız #RTErdogan'dan yardım istiyor. Bu yavrumuzun göz yaşlarına duyarsız kalmayalım videoyu yayalım REİS'in görmesini sağlayalım haydi dostlar
> #DevletMilletYanYana
> #MilliHesaplar YanYana (Yeni Şafak, 2020).

b) Tweet'in Analizi

Tweette REİS, Cumhurbaşkanı, göz yaşı, hastalık, elden ele iletmek, yardım çığlığı, Cumhurbaşkanına seslenmek, babaya özlem sözcükler ve temalar öne çıkmaktadır. Tümüyle duygusal bir tonda politik lidere ulaşma ve onun tarafından görülebilir, fark edilebilir hale gelme çabası söz konusu. Önce Twitter, ardından ana akım medya, ardından tekrar Twitter'da paylaşılması tweetin yeniden üretim sürecini gösteriyor. Kullanıcı 1, bunu yaparak hem "REİS"in (politik liderin) bu tweeti görmesi için küçük çocuğa destek olacağı hem de kendi paylaşımının retweet edilmesiyle profilini güçlendireceği açık. Tweetin etkileşimi verileri ise etkileşimin oldukça yoğun olduğunu gösteriyor. Özellikle etiketlerin, paylaşımın **daha fazla ilişkili ya da ilişkisiz kişi tarafından görülmesi için** TT olan konulardan seçildiği anlaşılıyor.

c) Tweet'teki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Sedanur'un babası, Türkiye'de yaklaşık 100 bin kişinin halihazırda mustarip olduğu bir hastalık (kas hastalığı) teşhisiyle devletin hastanelerinin birinde, standart protokoller ile tedavi altında olduğu anlaşılıyor. Küçük kızın Cumhurbaşkanından ne tür yardım istediği açık değil. Konuyla ilgili yapılan paylaşımlardan diğer örnekler ise şöyledir:

> "Allah şifa versin, bu çocuğun gözyaşları vesile olacak inşallah" (Kullanıcı2, 2020)

> "Bartın'ın Hasankadı beldesinde yaşayan 10 yaşındaki **Sedanur Dikyol**, motor Nöron hastalığına yakalan ve şu an Karabük Araştırma hastanesinde yoğun bakımda bulunan babası 43 yaşındaki Mustafa **Dikyol** için gözyaşları içinde yardım istedi. @RTErdoğan @drfahrettinkoca @saglikbakanligi" (Kullanıcı3, 2020).

Sağlık, gündelik yaşam problemlerinden önemli bir kısmını oluşturur. Türkiye'de sağlık sorunlarıyla ilgili devletin ve toplumun sunduğu bir dizi çözüm mekanizması işler haldedir. Öte yandan kas hastalığı, tedavisi zor ya da imkânsız hastalıklardan biri olarak tanıtılmaktadır. Türkiye'de çok sayıda hasta, tüm diğer ülkelerde olduğu gibi, belli standartlarda tedavi edilmeye çalışılmaktadır. Eczacılık ve tıp bilimi tarafından henüz kesin çözüm bulunamayan bir hastalıktır. Değil cumhurbaşkanının, doktorların da yapabilecekleri pek bir şey yoktur. Bu kişisel sağlık sorunun çözümü kesinlikle politik değil, bilimsel ve tıbbidir. Konuşma metninde cumhurbaşkanından bir hayırseverden ister gibi yardım talep edilmektedir. Cumhurbaşkanının herkese yardım ettiğinden bahsedilmektedir.

Kullanıcının, hastane yönetimi ya da sağlık bakanlığının çözüme kavuşturabileceği yerel, kişisel ve özel sorunların, bunlar tıbbi veya sportif olabilirler, politik aktörler tarafından çözülebileceğine inandığı gözlenmektedir. Tıbbı, bürokratik ve demokratik çözüm mekanizmaları muhtemelen uzun ve zahmetlidir. Sosyal medyada ise bir etiket veya TT'de gündem olmak, **gün içinde çözüm** yani hızlı çözüm anlamına geliyor: Hem politik hem de hızlı çözümler... Teknolojikleşme ve dijitalleşmenin getirdiği hız, siyasallaşmanın hızını artırmakta, siyaset kurumunun hızlı ve kesin çözümler sunacağı inancını pekiştirmektedir. Politik çözümler, "Cumhurbaşkanını bir sözüne bakar!" sözüyle birlikte sürekli yenilenmektedir. Siyasal zehirlenme durumunda her konuda en kestirme çözüm olarak politik liderlerin görülmesi normal karşılanmaya başlanır. Bir yerde sorunlar farklılaştığı halde çözümler hala aynı kalıyorsa burada siyasal zehirlenmeden bahsedebiliriz.

Resim 2. İnnovia4 Konutu Tweeti

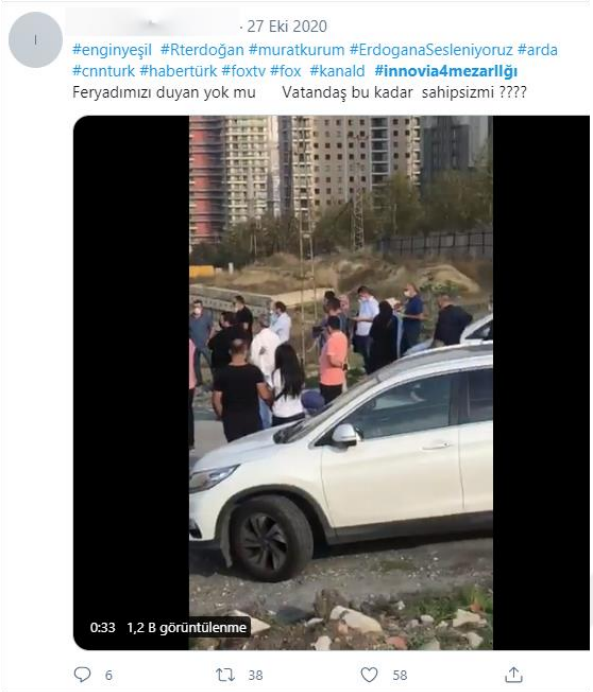

Kullanıcı 4'ün Tweet Etkileşimi	
Beğeni	58
Retweet	38
Yorum	6
Etiketler/ Hashtagler	#enginyeşil #Rterdoğan #muratkurum #cnnturk #Erdoğanasesleniyoruz #MilliHesaplarYanYana #habertürk #fox #foxtv #kanald

a) Tweet'in Tasviri

İstanbul Esenyurt'ta bir konut yapımı konusunda dolandırıldıklarını iddia eden grup üyelerinden biri, mağdur olduğu konut inşaatı yapım sürecinin durmuş olmasıyla ilgili çektiği videoda cumhurbaşkanı ve bakanlar gibi politik aktörlere seslenmektedir:

> "Feryadımızı duyan yok mu vatandaş bu kadar sahipsizmi???… İnnovia4 mezarlığı. 3 bin insan mağdur. Duy sesimizi Engin Yeşil. Sen Amerikalarda keyif çatarken bu pandemi sürecinde biz buralardayız. Sayın Cumhurbaşkanım, sayın bakanlar bu feryada bir son verin lütfen. Engin Yeşil 3 bin kişiyi mağdur etti" (Kullanıcı4, 2020)

Ana akım medyada da gündeme gelen bir haberde mağdurlardan biri hayali bir projeyi satın aldığını, bunun bir dolandırıcılık suçu olduğunu söyleyerek, şirket sahibi Kamil Engin Yeşil'in kendileriyle yaptığı toplantıda "Gidin derdinizi Tayyip Erdoğan'a anlatın" dediğini belirterek "Hakim, savcı da direkt dolandırıcılık yok demiştir" (DW.COM, 2020). Bu haberin de gösterdiği üzere, süreçte hukuk yollarına da başvurulmuş ancak bir sonuç alınamamıştır.

Ayrıca yukarıda paylaşılan tweetin altına diğer kulanıcılar da şöyle paylaşımlarda bulunmuştur:

> "Önce sormak lazım bu ilgisizlik duyarsızlık nedir??? Biz TC vatandaşı değil miyiz? Halkın yanında olacaklarını vaat

eden siyasetçiler @abdulhamitgül neredesiniz?? Adalet sistemi çöktü mü?" (Kullanıcı4.1, 2020)

"Kulaklarını sağır etmişler sandıkta da biz sağırı oynayacağız. Bir gün hesap dönecek" (Kullanıcı4.2, 2020).

b) Tweet'in Analizi

Söz konusu tweet; 38 tekrar paylaşım (retweet), 58 beğeni ve 6 (altı) yorum yapıldığı görülüyor. Yorum ve tekrar paylaşımlarda kullanıcılar **@tcbestepe**, **@muratkurum** gibi politik aktör ve kurumları etiketlerken #Erdoğanasesleniyoruz gibi hashtagler ile politik bir liderden yardım talebinde bulunmaktadırlar. Tweetin daha fazla yayılması ve ses getirmesi için **#Rterdoğan** gibi politik aktörlerin yanı sıra **#cnnturk, #habertürk, #foxtv, #fox** gibi geleneksel medya kuruluşlarının Twitter hesaplarının da hashtag olarak kullanıldığı görülmektedir.

Twitter'a konulan bu video'da kullanılan "Sayın Bakanlar", "Sayın Cumhurbaşkanım" "duy sesimizi" "vatandaş sahipsiz mi?" gibi kelimeler, politik liderlere seslenme, bu politik kurum ve aktörlerden yardım talebi anlamına gelmektedir.

a) Tweet'teki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Sözü geçen Twitter kullanıcısı, geleneksel medyanın ve bürokrasinin dikey hiyerarşisine güçlü bir alternatif oluşturan sosyal medyanın yatay mimarinden yararlanarak yerel yönetimler ve adalet mekanizması tarafından çözülmesi gereken bir sorun için politik aktörlere seslenmektedir. Sosyal medyanın çok yönlü etkileşim potansiyelinden faydalanmak isteyen kullanıcıya gelen yorumlara bakıldığında aynı zehirlenme semptomlarını görebilmekteyiz. Politikacıları kastederek "kulaklarını sağır etmişler", "sandıkta da biz sağırı oynayacağız", "adalet sistemi çöktü mü?", "bu duyarsızlık nedir?" gibi söylemler çözüme giden en hızlı yolun politikadan geçtiğine inanıldığının göstergesidir. Hukuki süreçlere başvurarak sonuç alamayan mağdurların politik aktörlere seslenmesi ve bunu çözse çözse onlar çözer gibi bir yaklaşım yukarıda görüleceği üzere paylaşımlara da yansımıştır.

Bir dolandırıcılık vakasında çözüm süreci genelde böyle işlemez. Tümüyle bir hukuk davası niteliği arz eden bu olayda Twitter kullanıcıları, politik aktörlerin sürece dahil olmasını talep etmektedir. Bürokratik, yerel ve hukuki çözümler belli ki uzun sürmektedir. Hızlı bir çözüm için politik aktörlerin devreye girmesi talep edilmektedir.

İç hukuk sistemini, yerel yönetimleri ve maliye bakanlığını ilgilendiren bir dolandırıcılık vakasında çözümün politikacılardan beklenmesi, zehirlenmenin **ikili katmanını** gösterir. İlk olarak siyasal zehirlenme yüzünden seçilmiş politikacılar, devleti oluşturan yasal kurumlardan, devlet ile vatandaş arasındaki ara yüzü oluşturan yasal kurumların rollerini üstlenmiş görünüyorlar. İkinci olarak devlet ile hükümetin teorik zeminde bir yer değiştirmesi söz konusudur. Yöneticiler, kurumlar ve hükümetler bir

toplumun, tüzel bir mevcudiyet kazanmış yapısının yani devletin unsurlarıdır; sürekli değişirler. Siyasal zehirlenme durumunda hükümet ile devlet özdeşleştirilir; devlet ve toplum aleyhine, politikacılar ve hükümet lehine bir aşırı güçlenme durumu yaşanır. Devlet ile vatandaş arasında aracılık yapan, devleti vatandaşa görünür hale getiren adliye ve belediye gibi aracı kurumlar **işlev kaybına** uğramaktadır.

Paylaşımdaki **seçmen ve vatandaş** ayrımı ayrıca analiz edilmelidir. Vatandaşın muhatabı, ona vatandaşlık kimliğini veren devlettir. Kişi bu vatandaşlık kimliği karşılığında vergi vermek ve yasalara itaat etmek gibi yükümlülükleri üstlenir. Seçmenin muhatabı ise desteklediği ve iktidara getirdiği hükümettir. Bu paylaşımda vatandaşlar, devletin görevleri konusunda bir kafa karışıklığı yaşıyor gibiler. Devletin asli görevlerinden biri, vatandaşları arasında vuku bulan anlaşmazlıkları çeşitli çözüm mekanizmaları ortadan kaldırmak, iç huzuru tesis etmektir. Bariz biçimde dolandırıcılık vakasının politik bir yönü yoktur. Fakat Twitter mimarisi, e-vatandaşlık pratikleri, dijital aktivizm gibi olgular ile politik çözümün hızı ve gücüne olan inanç gibi siyasal zehirlenme unsurları yüzünden mesele politikleştirilmekte, politik aktörler bir çözüm merci olarak görülmektedir.

Twitter bu örnekte bir **adalet dağıtma mekanizması** gibi kullanılmaktadır. Adaleti sosyal medyada arayan kullanıcılar geleneksel medyanın önemsemeyeceği, haber değeri olarak görmeyeceği bireysel sorunlarına Twitter aracılığıyla çözüm aramaktadırlar, hem de etiketleyerek doğrudan ulaşabileceklerini düşündükleri kısa tweetlerle. Geleneksel medyanın önemsemediği, haber değeri olarak görmediği durumlarda kullanıcılar, Twitter gibi sosyal medya mecralarını bir **kişisel megafon** olarak kullanmaktadır. Geleneksel medyada seslerin duyurulabilmesi için kalabalık bir grup oluşturmak ve dikkat çekmek gerekmektedir. Ancak sosyal medya herhangi bir bireysel sorunu herhangi bir aracı olmadan gündeme taşıyabilme imkânı vermektedir.

İnsanlar sorunları için yetkiliye gitmek yerine bir Twitter hesabı açmakta, yüz yüze iletişime geçmek yerine sosyal medyanın mimari yapısını kullanarak sorununu istediği kişi ya da kurumlara ulaştırmaktadır. En azından ulaştırdığına **inanmaktadır**. Buna **sosyal medyada adalet arayışı** denilebilir, gerçek kurumlarda değil, sanal mecralarda sürdürülen bir arayış. Bir vatandaşın kişisel mağduriyetinin hızlıca çözülmesi için başvurduğu Twitter, diğer kullanıcıların da yanıtları ile adeta **politik çözüm platformuna** dönüşmüştür. Etkileşim kolaylığı **siyasal sosyalleşmeye** katkı yaparken tweet etkileşimleri siyasal zehirlenme zincirinin büyümesini de sağlamaktadır. Twitter'ı kullanarak etkileşime geçmek istemek bir yana, politik alanın dışında kalan gündelik bir sorunu politik bir makama seslenerek çözülmesini istemek, siyasal zehirlenmenin sosyal medyanın da katkısıyla yayıldığına bir kanıt oluşturur.

3.7.2 Siyasi Korku ve Tapınma (İkinci Semptom)

"Siyasetten korkmak ve siyasete tapmak" biçiminde ifade edilen ikinci semptom, siyasetle duygusal ilişkimizi tanımlar. Naisbitt vd.nin teknolojik olanla duygusal ilişki hakkındaki aşağıdaki tasvirlerini siyasal zehirlenme durumuna uyarlayarak aktaralım:

> "Çoğumuz için [**siyaset**] nötr olmaktan çok uzaktır. [**Siyaset**] seçimlerimizi şekillendirir; eylemlerimizi yönlendirir. [**Siyaset**] ile belli derecede hem korkuyu hem tapınmayı kapsayan, büyük ölçüde incelenmemiş bir ilişki yaşamaktayız" (Naisbitt vd., 2001:19).

Siyaset söz konusu olduğunda bugün tartışmamız gereken asıl konu, siyasetin insanları ve toplumları yüz yüze kaldıkları sorunlardan kurtarıp kurtarmayacağıdır. **Sihirli çözüm aracı** olarak siyasetin gücünü dair bir umut besleme, onun hıncından kaçınma, merhametinden mahrum kalma korkusu. Naisbitt vd.nin teknoloji için söylediği (Naisbitt vd., 2001:17) şu sözü, siyasete aktararak söyleyelim: **Çünkü siyaset aşırı kurtarıcı ve yok edici tanımlamaları ile kutuplaşmıştır**. Siyasi olarak zehirlenmiş toplumlarda siyasetin konumlandırılması ve statüsü, teknolojik zehirlenmeye maruz kalmış toplumlardaki teknolojinin konumlandırılmasına ve statüsüne benzer. Her ikisinnde de zehirlenmeye maruz kalan sosyo-teknik olgu ya kurtarıcı ya da yok edici olarak görülür.

Politik olandan korkma ve politikaya tapınma; partizanlık, politik açgözlülük ve politik aktörlerin kutsanması ya da politik aktörlere karşı düşmanlıkla, politikayla duygusal açıdan sağlıksız bir ilişki kurmakla ilgili davranışları içerir. Devletten korkma ve devlete tapınma, politik aktörlerden korkma ve onalra tapınma şeklinde tezahür eder. Tıpkı teknoloji üreticileri IBM, Apple, Facebook, Alibaba gibi şirketlerin CEO'ları ve kurucularının yüceltilmesi gibi politik aktörler de yüceltilir. Politik aktörlere karşı saygı ve sevgi ile korku ve endişe sürekli yer değiştiren, biri diğerinin yerini alan patolojik bir duygu duruma evrilir. Bu biraz tanrıyı sevmek ve tanrıdan korkmak ikilemini andırır. Politik aktörlere karşı gösterilen duygusal ilgi, gençlerin pop starlara, YouTuberlara, sosyal medya fenomenlerine karşı gösterdikleri ilgi gibi abartılıdır.

Politik aktörlerin sevgisini kazanmak da düşmanlığından kaçınmak da eşit derecede kuvvetli politik iletilişim tutumları haline gelir. Politik aktörlerin ilgisi ve düşmanlığının değerini ancak imparatorların ve kralların tebaasından birine karşı gösterdikleri ilgi ve ilgisizlikle karşılaştırılabilir. Abartılmış politik nüfuz ve kudret, kişilerin gündelik yaşamlarını zenginleştirebilir, huzurlu hale getirebilir, başarılı ve tatminkâr bir yaşama dönüştürebilir. Buna karşın gündelik yaşamlarını mahvedebilir de. Siyasal zehirlenmiş politik iletişimin motivasyonu, bu gerçek dışı beklenti ve korkular tarafından beslenir. Tıpkı bilim ve teknolojiye duyulan güven ve inanç gibi, siyasal zehirlenmede siyasete, siyasiye güven ve inanç söz konusudur. Tersi de geçerlidir: Teknofobi ve teknotopya gibi, polifobi ve politopya da politik aktörler tarafından bir vaat veya bir tehdit olarak görülür. Çetin'in de bildirdiği "güven devletinin yerini güvenlik devletine, güven siyasetinin ise yerini korku siyasetine bırakması" (Çetin, 2012:12) durumunda siyasal zehirlenme artabilir. Siyasal zehirlenme durumunda kullanıcıların paylaşımları, ödül beklentisi ya da ceza korkusu tarafından yönlendirir.

Resim 3. Silivri Soğuktur Tweeti

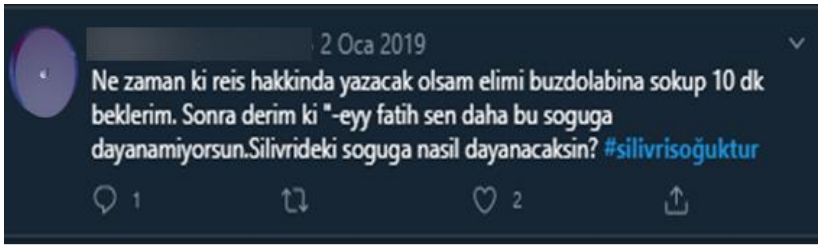

Kullanıcı 5'in Tweet Etkileşimi	
Beğeni	2
Retweet	0
Yorum	1
Etiketler/ Hashtagler	#silivrisoğuktur

a) Tweet'in Tasviri

Twitter'da **#silivrisoğuktur**, hashtag'i sıkça kullanılmaktadır. Herhangi bir eleştiri yapıldıktan sonra İstanbul'da bulunan ve Avrupa'nın en büyük cezaevi niteliğinde olan Silivri Cezaevi'ne gitmekten korkulduğu için #silivrisoğuktur hashtag'i paylaşımlarda kullanılmaktadır. Yukarıda gördüğümüz kullanıcı ise politik bir aktöre ithafen yazdığı tweet'te şöyle söylemiştir:

> "Ne zaman ki reis hakkinda yazacak olsam elimi buzdolabına sokup 10 dk beklerim. Sonra derim ki "-eyy fatih sen daha bu soguga dayanamiyorsun. Silivrideki soguga nasıl dayanacaksin? #silivrisoğuktur" (Kullanıcı5, 2019).

Bu hashtag ile yazılan diğer bazı paylaşımlar ise aşağıdaki gibidir:

> "Susuyorum haykırır isem Silivri ye giderim. #silivrisoğuktur #vaka13531" (Kullanıcı5.1, 2020).

> "Eleştirdiğim zaman ülke düşmanı oluyorum. Ben vatandaşım, halktan birisiyim, eleştiri yapma hakkım var, teori üretebilirim, hiç olmazsa milyonlarca insanın yapamadığı cesareti gösteriyorum. Ama haklısınız efendim, #Silivrisoguktur" (Kullanıcı5.2, 2020)

b) Tweet'in Analizi

Kullanıcı5'in paylaşmış olduğu tweet'in içerisindeki "Reis" politik bir aktörü yansıtmaktadır. "Reis hakkında bir şey yazacak olsam", "Silivri'deki soğuk", gibi kelime grupları bir eleştiri yapmak istediği zaman bundan çekindiğini anlatmaktadır. Politik bir aktör ile ilgili eleştirlerini dile getirmenin cezaevine girmesine yol açacağını düşünmektedir.

Söz konusu hashtag ile paylaşılan diğer tweetlerde geçen (Kullanıcı5.1 ve Kullanıcı5.2)

“haykırırsam Silivri’ye giderim”, “eleştirince ülke düşmanı oluyorum”, “eleştiri yapma hakkım var” “ama haklısınız silivri soğuktur” gibi söylemlerde eleştirinin ya da haykırmanın cezai sonuçlarının olacağından endişe edildiği görünmektedir.

c) Tweet’teki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere kullanıcılara göre eleştirel bir görüş belirtmek, bir anlamda hapsedilmeyi de göze almakla eşdeğer kabul edilmektedir. İnsanların politik bir makama veya aktöre karşı bir eleştirinin sonucunda karşı karşıya kalabilecekleri hapis korkusu tweetlerine yansımıştır.

İnsanlar bir politik makamını bir siyasi korku nesnesine dönüştürmüştür. Bu politik korku aslında kişilerden bağımsız olarak politik makamın kendisine karşı gelişmektedir. Politikanın yok edici tanımı buradaki kullanıcılara göre Silivri’ye gitmektir. Politik bir aktörün düşmanlığından ya da şerrinden kaçınmak için kendisini susmak zorunda hissetmek politik zehirlenmenin bir semptomu olarak yukarıdaki örneklerde görülmektedir.

#Silivrisoğuktur hashtag’i ile yazılan paylaşımların ceza korkusu ile yönlendirildiğini tıpkı “haykırırsam Silivri’ye giderim” gibi sözcük gruplarından anlamak mümkündür.

Resim 4. Ayasofya Tweeti

Kullanıcı 6’nın Tweet Etkileşimi	
Beğeni	89
Retweet	79
Yorum	0
Etiketler/ Hashtagler	#AyasofyaCamii #Başörtüsü #AkParti

a) Tweet'in Tasviri

Daha önceleri müze olarak kullanılan ve 24 Temmuz 2021 tarihinde cami olarak ibadete açılan Ayasofya konusu hem hem dünya hem ülke hem de Twitter gündeminde bir hayli konuşulmuştu. Açılıştan önece çeşitli hazırlıklar yapılmış, ülkenin hemen hemen bütün şehirlerinden insanlar açılış için yollara düşmüştü. Açılış tarihinden önce, Ayasofya'nın cami olarak kullanıma açılacağı haberi günler öncesinden konuşulmaya başlanmıştı. Yukarıdaki örnekte ise bu konu ile ilgili şöyle bir paylaşımda bulunmuştur:

> "#**AyasofyaCamii #Başörtüsü** Oluk oluk kanayan yaramızdı. **#AkParti** Bu yaralarımızı sardı Elhamdülillah Vesayet atıkları ve darbeci zihniyet yaraları sürekli kaşıyor. Başörtüsü ve Ayasofya Camii kırmızı çizgimizdir" (Kullanıcı6, 2020).

Ayasofya camii açılışı konusunda paylaşılan diğer bazı tweet'ler ise aşağıdaki gibidir:

> "Ayasofya Camii işgalden kurtaran adam Recep Tayyip Erdoğan'a Furkancılar ve Fetöcü Kemalistler birlik olmuş, İSLAM düşmanı yaftası vuruyor. UYANIK KALIN MÜSLÜMANLAR" (Kullanıcı6.1, 2021).

> Derdiniz islam ise ibadet ise; Ayasofya'yı ibadete açan Başörtüsüne özgürlük getiren İmam Hatip Liselerini yeniden canlandıran Her mahalleye Kur'an kursu açan Açıktan Kur'an okuyan ilk Cumhurbaşkanı'na Saygı ve Minnet duyacaksınız! Derdiniz İslam'sa!" (Kullanıcı6.2, 2021).

b) Tweet'in Analizi

Kullanıcının paylaşımına #**AyasofyaCamii** ve **#Başörtüsü** hashtag'leri ile başladığı görülmektedir. Tweet'in devamında siyasi bir partiyi de etiket olarak paylaştığını görüyoruz. Kulllanıcı6, Ayasofya'nın cami olarak açılmasını uzun süredir beklemekte olduğu "oluk oluk kanayan yaramızdı" sözcük grubundan anlaşılmaktadır. Bu gelişmeyi siyasi bir parti ile bağdaştırdığı görülen kullanıcı, Ayasofya'nın cami olmasının bu siyasi parti sayesinde olduğunu ile getirmektedir. Paylaştığı fotoğrafta ise 20 yıl önce- 20 yıl sonra adlı iki görsel ile Ayasofya'nın cami olduktan sonraki görseli bulunmaktadır. İlk görselde başörtülü vatandaşların iki ayrı fotoğrafı bulunmakta. 20 yıl önceki fotoğrafta kısıtlanan vatandaşlar, 20 yıl sonraki fotoğrafta ise siyasi bir lider ile çekilen fotoğraflar yer almakta.

Fotoğrafta "yara" olarak nitelenen başörtüsü sorunun çözümü siyasi bir lidere, cami meselesinin

çözümü ise siyasi bir partiyle ilişkilendirildiği görülmektedir.

Diğer tweetlerde ise "Ayasofya Cami'ni işgalden kurtaran adam", "islam düşmanı", Açıktan Kur'an okuyan ilk Cumhurbaşkanı" gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir.

d) Tweet'teki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Siyasal zehirlenme siyasetçilerin dini bir referans olarak kabul edilmesine sık rastlanır. Yukarıda, Ayasofya Camii hakkında paylaşılan tweet, siyasal tapınmaya bir örnek oluşturmaktadır. Siyasi liderlerin kutsanması, siyasi bir aktörün ya da aktörün kurtarıcı veya yok edici güce sahip olarak görülmesi semptomu bu paylaşımlara yansımıştır. Siyaset din ilişkisinin hayli iç içe geçtiği siyasal zehirlenme durumunda görülebilecek siyasal tapınma durumu yukarıdaki üç tweetin her birinde mevcuttur. Herhangi bir siyaset kurumuna veya politik bir aktöre yüklenen prestij ve yücelik, siyasal tapınmanın bu örneklerdeki ortak noktasıdır. Bir siyasi aktörü kurtarıcı olarak görmek, siyaset, siyasi aktör ve siyasi makamla olan ilişkileri korku ve tapınma kıskacına almaktadır.

Kullanıcı6.1'in "Ayasofya'yı işgalde kurtaran adam" ifadesi bir siyasinin kurtarıcı aktör olarak görüldüğünü, Kullanıcı6.2'nin "Açıktan Kur'an okuyan Cumhurbaşkanı'na Saygı ve Minnet duyacaksınız" ifadesi ise politik aktöre din üzerinden yüklenen prestiji göstermektedir.

3.7.3 Gerçeğin Siyasal Etki Altında Bulanıklaşması (Üçüncü Semptom)

"Siyasal bakışın altında gerçek ve sahteyi bulanık görmek" biçiminde ifade edilen üçüncü semptom, **hakikat ile halkın arasına giren epistemolojik engel olarak siyasi bakışı** tanımlar. Tıpkı teknoloji gibi siyaset de gerçeklik algısını ekranlardan sızan enformasyon ve gözetimle dönüştürmektedir. Naisbitt ve arkadaşları şöyle yazar:

> "**[Siyaset]** her yerde ve her düzende bizi yönlendirir, gerçeklik ile olan bağlantımızı bulanıklaştırır… Bizi yönlendirir, bilgilendirir ve eğlendirirler. Ve bilinçli şuur yoksa bunlar bizi şekillendirir. Bizi eğlendiren **[siyaset]** 'sanal' olarak açıklanıyor ve biz bunları ciddiye almıyoruz. Fazlasıyla kötü **[siyasal]** içerikleri kolaylıkla göz ardı ediyoruz" (Naisbitt vd., 2001:19-20).

Zehirlenme durumunda siyaset, insanların **reel gerçeklikle bağlarını zayıflatırken kurgusal gerçeklikle bağlarını güçlendirir**. Reel koşullar geçiştirilirken geçmiş veya gelecek idealleri yüceltilir. Siyasi bakışın altında gerçek ve sahte olanı ayırt edememe, bir patoloji olarak ortaya çıkar. Siyasi perspektiften bakış, perspektifin dışında kalan diğer bütün görüşleri bir kenara atarak yok sayar. Eğer

bilinçli bir tutumda aslında **siyasal olan ile toplumsal olan** birbirinden ayırt edilir. Naisbitt vd.nin teknolojik zehirlenme kavramında bahsettiği "ekranların eğlendirmesi" meselesi, siyasal zehirlenme durumunda eğlencenin anlamının artık siyaset üzerinden yorumlanması anlamına gelir: **Siyasetin eğlendirmesi**.

Resim 5. Başakşehir Şampiyonluğu Tweeti

Kullanıcı 7'in Tweet Etkileşimi	
Beğeni	989
Retweet	132
Yorum	7
Etiketler /Hashtagler	Başakşehir Bilal Erdoğan

Resim 6. Başakşehir Şampiyonluğu Tweeti

Kullanıcı 8'in Tweet Etkileşimi	
Beğeni	309
Retweet	43
Yorum	23
Etiketler/ Hashtagler	Bilal Erdoğan Başakşehir

a) Tweetler'in Tasviri

2019-2020 sezonu futbol şampiyonasını Başakşehir Futbol Kulübü kazanmıştı. Şampiyonluğun kesinlik kazandığı ve kutlandığı son maça ise Cumhurbaşkanı'nın oğlu Bilal Erdoğan da katılım göstermişti. Fenerbahçe kongre üyesi olduğu bilinen Bilal Erdoğan'ın bu maça katılması ses getiren bir konu olarak

Twitter'da yerini almıştı. Yukarıdaki tweetler, Başakşehir Futbol Kulübü'nün Türkiye Süper Ligi'nin 2019-2020 şampiyonluğunun ardından yazıldı. Kullanıcı7**,** aşağıdaki gibi iki adet tweet paylaşmıştır:

> "Güldük eğlendik bitti. Fenerbahçe kongre üyesi Bilal Erdoğan, Başakşehir atkısıyla sahanın ortasına gelip şampiyonluk kutluyorlarsa bu ligde asla siyaset istemeden şampiyon olmazsın. Normalde direk kulüpten ihraç sebebi. Fenerbahçe kongre üyesi olan siyasetçi; Gidip başka bir takımın şampiyonluk kutlamalarına hem de o takımın atkısıyla, hem de sahanın ortasında katılmamalı. Bu Bilal Erdoğan da olur Hulusi Kentmen'de farketmez. Aynı durumda biz şampiyon olsak operasyon yerdik mal mal bakardınız"" (Kullanıcı7, 2020)

Bir diğer kullanıcının tweeti ise şu şekildedir:

> "Bilal Erdoğan Başakşehir maçında. Sezonun özeti bu karedir" (Kullanıcı8, 2020).

b) Tweetler'in Analiz

Kullanıcı6'nın paylaştığı tweette "siyaset istemeden şampiyon olamazsın", "Fenerbahçe kongre üyesi olan siyasetçi", "başka bir takımın şampiyonluk kutlamaları" "operasyon yerdik" gibi kelimeler geçmektedir. Bu kelimelerle siyasetin futbol ile bağlantısı olduğunu ileri sürmektedir. Kullanıcı7, Türkiye Futbol Ligi'nde politik aktörlerin onayı olmadan hiçbir takımın şampiyon olamayacağınız iddia etmektedir (Kullanıcı7,2020). Bu paylaşımın etkileşim sayısının ise oldukça yüksek (989 beğeni sayısı) olduğu gözlemlenmektedir. Yani bu düşünceye katılan pek çok kullanıcı mevcuttur.

Kullanıcı7'nin "sezonun özeti" diyerek bir Bilal Erdoğan'ın Başahşehir Futbol Kulübü atıkısı ile maçı tribünde izlediği fotoğrafı paylaşmıştır. Kullanıcı8, "Fenerbahçe kongre üyesi" olarak bilinen bir politik aktörün Başakşehir Futbol Kulübü'nün maçında ve aynı zamanda şampiyonluk kutlamasında olduğunu göstermek istemiştir ve bütün bir futbol etkinliği sezonunu politik bir aktörün bir fotoğraf karesi ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Yine bu paylaşımda da etkileşim oranlarının yüksek olduğu görülmekte.

c) Tweetler'deki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Bir spor faaliyeti olan Türkiye Süper Ligi sezon şampiyonluğu ile ilgili atılan tweetlerden ilkinde geçen "bu ligde asla siyaset istemeden şampiyon olamazsın" ifadesi, her başarının ya da başarısızlığı politik aktörlere indirgenmesi ve gerçeğin politik bakış altında gözden kaçırıldığı anlamına anlamına gelemktedir ki bu da siyasal zehirlenmenin bir belirtisidir.

Türkiye Süper Ligi'nin 2019-2020 şampiyonu olan Başakşehir Futbol Kulübü ile ilgili atılan bu tweetlerle, siyasetin spor faaliyetlerine dahil edildiği, politik aktörlerin ve hatta aktif siyasetin içinde

yer almayan siyasi yakınlarının spor faaliyetlerinin çarpıtılmasına, sosyal bir faaliyetin gerçekliğinin bulanıklaşmasına neden olduğu görülmektedir. Kullanıcılar, kendi takımlarının başarısızlıklarını, rakip takımların sözde başarısını, politik aktörlerin katkısına, spora siyasal müdahalesine bağlamışlardır. Bir futbol olayının tamamen siyasal bir zemin içinde çözümlenmekte, yorumlanmakta ve yargılanmakta olduğu tüm bu tweetlere yansımıştır. Kullanıcıların zehirlenmeye maruz kalmış siyasal bakışı, siyasi yönetimle doğrudan ilgisi olmayan bir konuyu siyasallaştırmaktadır. Herhangi bir politik aktörün bir futbol müsabakasına katılması o müsabakanın şikeli olduğu anlamına gelmez. Kullanıcı7, bir futbol olayını tamamen siyasal bir zemin içinde çözümlemekte, yorumlamakta ve yargılamaktadır. Şampiyon bir takımın başarısı, aslında kutlanması gerekirken zehirlenmiş politik bakış açısı bu gerçekliği gölgelemektedir. Siyasal zehirlenme durumunda her türlü sosyal olayın kullanıcılar tarafından algılanması, yorumlanması ve yargılanması, siyasal etki paradigması içinde yapılır.

Galatasaray Spor Kulübü'nün 2011 yılında gerçekleştirilen Türk Telekom Arena Standuyumunun açılışından sonra da benzer iddiaların sosyal medyada gündem olduğu görülmektedir. Stadyumun bir politik lider tarafından açılması, politik bakış açısı altında, sosyal medya kullanıcıları tarafından **spora siyaset bulaştırmak** şeklinde yorumlanmıştır (Kullanıcı9, 2012).

3.7.4 Siyasal Şiddetin Normalleşmesi (Dördüncü Semptom)

"Siyasi olduğu müddetçe şiddeti normal kabul etmek" biçiminde ifade edilen dördüncü semptom, siyasal mücadelede yasal veya fiziki şiddete başvurma, silah veya zor kullanma gibi her türlü meşru ya da gayri meşru yöntemi kullanmayı **normal görmeye alışmaya** atıf yapar. Siyasal zehirlenmeye maruz kalmış bir toplumda, siyasi olduğu müddetçe şiddetin kime karşı olduğunun önemi olmaksızın, şiddetin hiçbir türü anormal görülmez; politikayla ilişkilendirilmiş her türlü şiddet normal görülür. Şiddet politize edildiği müddetçe tepki gösterilmesi gereken insanlık dışı bir muamele olarak görülmez. İktidar için yapılan mücadelede sergilenen gerçek veya sembolik şiddetin sürmesi veya artarak sürmesi, siyasal zehirlenmenin göstergelerinden biridir. Eski kutsayıcı terimlerle devlet gücünü elinde bulunduran ya da iktidarı eline geçirmek isteyenler arasındaki her türlü şiddetli çatışma kaçınılmazdır ve bu işin doğasında vardır, denilerek hoşgörüyle karşılanır.

Tıpkı teknolojik zehirlenme durumunda insanların "gerçek yaşam koşullarındaki şiddete daha az rıza gösterirken bir kullanıcıya (izleyici veya okuyucuya) dönüştüklerinde karşılaştıkları şiddete daha çok tolerans göstermeleri" (Aksu ve Işıklı, 2029;74) gibi, siyasal mücadele verirken karşılaşılan adaletsizlik ve şiddete karşı da onaylayıcıdırlar. Siyasi rekabette rakibini alt etmek için yasal, kültürel, din, teknolojik her türlü yıkıcı unsur birer politik silaha dönüşür. Şimdi Naisbitt vd.nin teknolojik zehirlenme durumunda olağan karşılanan şiddet için söylediklerini politik şiddete uyarlayalım:

> "[Kurnaz politik aktörler], ev aletlerini "[gündelik dili ve değerleri], hızlı bir şekilde silaha dönüştürebilmektedir. Çöp kovası işkence odası, ilaç dolabı kimyasal silah kaynağı

> oluşturmaktadır; yeni perspektifleri ile [politikacılar], [dili ve değerleri] sadece bir depo veya ahşap atölyesi olarak değil, bir silah deposu olarak görmektedirler… Küçük askerler filmindeki sahneler 'aksiyon ambalajı içinde' değil, [politik] şiddet ambalajı içindedir. [Politik] şiddet meta olarak genellikle [haberler ve medyada] yan ürünlerle de ambalajlanmakta ve [gerçeklik] derecesine bakılmaksızın [seçmenleri] hedeflemektedir" (Naisbitt vd., 2001:23).

Hem siyasi şiddette hem de teknolojikleşmiş şiddette şiddetin olağan karşılanmasının başlıca mimarı, ekranlardan ve medyadan şiddetin siyasal çerçeve içinde sunulmasıdır: **Şiddetin siyasal çerçevelenişi.**

Medya, teknolojikleşmiş şiddeti bir meta olarak film ve televizyonlarda, şimdilerde ise özellikle çevrim içi oyunlarda satmaktadır. Naisbitt vd.nin tespitine göre, ekran karşısında olunduğu müddetçe şiddet içeren hemen her şey kolayca kabul görmektedir.

Teknolojik olarak zehirlenmiş toplumlarda görülen dördüncü semptom olarak şiddetin normalleştirilmesi siyasi açıdan zehirlenmiş toplumlarda ise **siyasal şiddetin normalleşmesi** şeklinde tezahür eder. Şiddet, nedeni veya sonucu siyaset olduğu sürece normal kabul edilir. Özellikle sosyal medya üzerinden siyasi tartışmaların yoğun olarak yaşandığı konularda **linç kültürü** gelişmektedir. Nefret, ayrımcılık ve şiddet söylemleri daha fazla gözlenmeye başlar. Gerçek toplumsal hayatta karşılaşıldığında olumsuz olarak nitelendirilebilecek şiddet, siyasal bir niteliğe büründürülerek, bulaştırılarak, indirgenerek yapıldığında medya kullanıcıları tarafından olağan hatta normal karşılanmaktadır.

Siyasal zehirlenme sosyolojik ve teknik bir olgudur. Yani sadece siyasal bir olgu değil, aktörleri de sadece politikacılar değildir. Aktörleri medya kullanıcıları, mağdurları ise halktır. Teknoloji kullanıcıları, siyasal zehirlenme durumunda birer sosyal medya kullanıcısına dönüşür. Kullanıcı profillerini takınan halk, bir yandan medyada siyasal şiddeti yaygınlaştırır, diğer yandan şiddet siyasi ögeler içerdiği müddetçe onu körükler, onu normalleştirir, ona rıza göstererek olağan karşılanmasına katkı yapar.

Resim 7. Siyasal Şiddetin Normalleşmesi Semptomu Örneği

Kullanıcı 10'un Tweet Etkileşimi	
Beğeni	666
Retweet	147
Yorum	6
Etiketler /Hashtagler	Laiklik elden gidiya

a) Tweet'in Tasviri

"24 Haziran 2018 yılındaki Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinde kime oy vermeyi düşünüyorsunuz?" sorusuyla ilgili konuşan bir vatandaş o günlerde sosyal medyada gündeme gelmişti. Röportaj veren vatandaş röportaja katılan ve ondan farklı düşüncelere sahip olduğunu söyleyen bir kadına şu ifadeleri kullanmıştı:

> "Bak vallahi bak 155'i ararım içeri aldırırım, diline dikkat et hain, vatan haini. Savunma alçakları iki gün önceki alçakları. 15 Temmuz alçaklarını savunuyorsunuz hala" (Kullanıcı10, 2018).

Bu ifadeler kullanan vatandaşın videosunu Twitter'dan paylaşan kullanıcı ise şöyle bir yazı yazmıştır:

> "Seni çok sevdik 'laiklik elden gidiya amca'! Hadin selametle" (Kullanıcı10, 2018).

b) Tweet'in Analizi

Yukarıdaki örnekte kullanıcının kendi düşüncesinde olmayan birine karşı bağırarak ve onu tehdit ederek şiddet gösteren bir kişinin videosunu "seni çok sevdik" gibi bir ifade ile paylaştığı görülmektedir. "Seni çok sevdik" cümlesi bu durumu destekler şekilde kullanılmıştır. Videonun içeriğinde yer alan vatandaş ise kendisi ile aynı düşüncede olmayan bir başka kişiye "hain", "vatan hainliği", "15 Temmuz", "İçeri aldırmak (hapse attırmak ç.n.)" gibi sözcüklerle tehdit ve sözlü şiddet uygulamıştır. Kendisi ile aynı düşünceyi paylaşmayan bir kişiyi "vatan hainliği" ile suçlayarak ve "içeri aldırmak" ile tehdit eden bu vatandaşın videosunu paylaşan kullanıcının beğeni ve retweet oranı ise oldukça yüksek görünmektedir.

c) Tweet'deki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Kendi siyasi düşüncesinden farklı düşünen birini "vatan hainliği" ile itham ederek bağırmak ya da "içeri aldırmak" suretiyle tehdit, şantaj ve şiddet gösterisinde bulunmasını, yukarıdaki örnekte de görüleceği

üzere insanlar Twitter üzerinden beğeni ya da retweet yaparak desteklemektedir.

Şiddeti normal kabul etmenin yanı sıra, şiddeti ortaya koyan sebeplerin politik bir ambalaj olduğu sürece kabul gördüğünü göstermektedir. Medya araçlarının ve ekranlarının arkasında şahit olunan şiddete bir de siyasi bir neden eklenince şiddet söylemin ve eylemin yaratması gereken dehşet ve korku duygusunun gerçekliğinden uzaklaştığı görülmektedir. Bağırma ve tehdit etme eylemi, medya ve politika karışımı ile birlikte sunulduğu için daha kolay kabul edilebilmekte ve normalleştirilebilmektedir.

"Seni çok sevdik 'laiklik elden gidiya amca'! Hadin selametle**"** (Kullanıcı10, 2018) diyerek paylaşan sosyal medya kullanıcısı bu desteğin ve siyasal zehirlenmenin örneğidir. Şiddetin, nefret söyleminin, ayrımcılığın veya tehditlerin nedeni politik olduğu sürece normal karşılanmaktadır.

Resim 8. MFÖ Konserin Tweeti

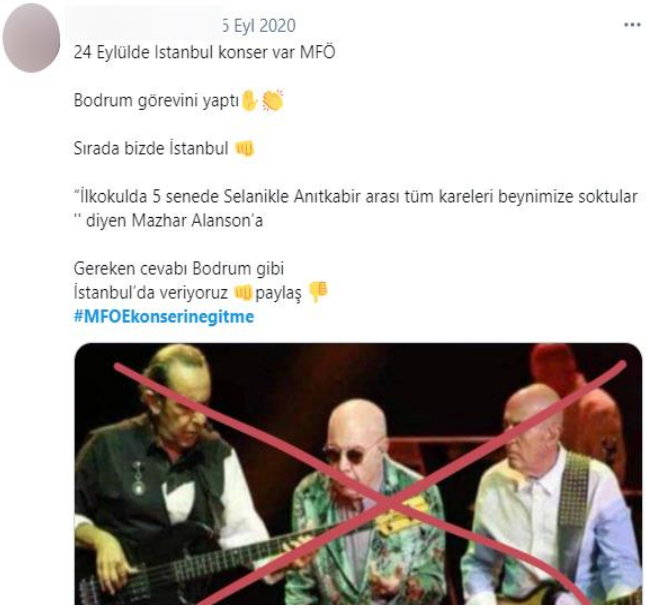

Kullanıcı 11'in Tweet Etkileşimi	
Beğeni	61
Retweet	20
Yorum	4
Etiketler /Hashtagler	#MFOekonserinegitme

a) Tweet'in Tasviri

Siyasal şiddetin normalleşmesi semptomuna örnek olarak gösterilebilecek yukarıdaki tweet'te Kullanıcı11, bir müzik grubunun bir politik lider ile bir arada bulunmasından birtakım konuşmaları ile ilgili olarak şöyle bir tweet paylaşmıştır**:**

> "24 Eylül'de İstanbul konser var MFÖ Bodrum görevini yaptı Sıra Sizde İstanbul "İlkokulda 5 senede Selanikle Anıtkabir arası tüm kareleri beynimize soktular" diyen Mazhar Alanson'a Gereken cevabı Bodrum gibi İstanbul'da da veriyoruz paylaş. #MFOEkonserinegitme" (Kullanıcı11, 2020).

Söz konusu tweetin altına gelen yorumlar incelendiğinde diğer kullanıcıların da bu düşünceyi destekler nitelikte tweetler paylaşmış olduğu görülmektedir (Kullanıcı11, 2020). Müzik grubunun konserine gitmemeyi ve bu konseri iptal ettirmeyi amaçlayan tweetlere ilginin yoğun olduğu da görülmektedir. Kullanıcılar **#MFOEkonserinegitme** hashtagi ile paylaşımlarını yaymaya çalışmaktadır.

b) Tweet'in Analizi

Paylaşılan bu ve diğer pek çok tweet'te müzik grubunun konser tarihi ve ili belirtilerek etkinliğin iptal edilmesi amaçlanmıştır. Politik bir aktör ile bir organizasyonda bir araya geldiği ve bu müzik grubunun bir üyesinin yaptığı "İlkokulda 5 senede Selanik'le Anıtkabir arası tüm kareleri beynimize soktular" (Yeniçağ, 20020) gibi bazı açıklamalarından sonra konserlerine gitmemek ile tehdit edildiği görülmektedir. Kullanıcı 10'un ifadesinde söylediği üzere "gereken cevabın" verilmesi için sosyal medya üzerinden bir linç kampanyası başlatıldığı söylenebilir. Tweet'e yanıt olarak yazılan diğer bazı paylaşımlar ise şöyle:

> "Kimse bunlara selam dahi vermesin bakalım yobazlar gidecek mi konserlerine. Savundukları taraf müzik haram diyecek kadar saman kafalı" (Kullanıcı12, 2020).
>
> "MFÖ'nün Bodrum konseri, kimse gitmemiş. Konser iptal olsun. Yaranmak için taklalar attığın Atatürk düşmanları ile Mazhar'ı baş başa bıraktığınız için candan teşekkürler. Kafana sok Mazhar, Selanik ve Anıtkabir kırmızı çizgimiz. Uzanan dilleri çizmekten çekinmeyiz" (Kullanıcı13, 2020).

c**) Tweet'teki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti**

Siyaset, insanların bir araya gelerek uyum içerisinde hareket etmelerinin bir ifadesi iken şiddete başvurulduğu durumlar aslında böyle bir siyaset alanının dışına çıkılması anlamına gelir. Diğer bir ifadeyle şiddet; birlikte ortak akıl kuramayan, çözüm üretemeyen insanların içinden bir kısmının birlikte siyaset yapma alanına müdahale etmeye çalışmasıdır. Bu nedenle siyasal şiddet, siyaseti önemli ölçüde, şayet bir araç haline gelmediyse örseleyen bir durumdur (Fidan, 2021).

Sporcu, din adamı, sanatçı veya iş insanlarına şiddetin sosyal medyada politize edilerek, politik kimlikleri üzerinden linç edilmekte ve bu linç normal karşılanmaktadır. Yukarıdaki örnek içeriklerde toplum tarafından tanınan ve çoğunlukla sevilen bir müzik grubunun politik bir nedenden dolayı linçe maruz kaldığı görülmektedir. Siyasi bir aktör ile yan yana geldiği için sosyal medya üzerinden yargılanan sanatçı politik olarak zehirlenmiş bir toplumun şiddeti politik nedenlerden ötürü normal gördüğünün ve bunu sosyal medya üzerinden yani bir ekran arkasından uyguladığının bir kanıtı niteliğindedir.

Sonuç olarak apolitik toplumsal süreçler ve olaylar içinde siyasal bir aktör barındırdığı için siyasi bir şiddete dönüşebilmekte ve bu şiddet siyasal sebeplerden ötürü olduğu sürece "olması gereken" gibi karşılanmaktadır.

Resim 9. Ateşin Çocukları Tweeti

a) Tweetin Tasviri

Bilindiği üzere PKK, Türkiye içerisinde çeşitli şiddet eylemleri ile bilinen bir yapıdır. Bu örgüte bağlı olan çeşitli şehir yapılanmaları bulunmaktadı. 2020 Ekim Ayı'nda Hatay'da başlayan orman yangını ve ardından gelen bir dizi eylem ile isimlerini duyuran PKK'nın şehir yapılanmasına bağlı "Ateşin Çocukları" isimli örgüt ise yangın çıkararak şiddet eylemlerinde bulunmuştu. Bu eylemlerle ilgili video içeriği paylaşan kullanıcı ise aşağıdaki gibi bir yorumda bulunmuştur:

> "Ateşin çocukları inisiyatifinden bir dizi eylem" (Kullanıcı23, 2021).

b) Tweetin Analizi

Kullanıcı23'ün paylaştığı bu içerik çeşitli şiddet eylemlerini barındırmaktadır. Kullanıcının bu şiddeti "bir dizi eylem" diyerek nitelendirdiği görülmektedir. Kundakçılık olarak nitelendirilen bu şiddet eylemlerini destekler şekilde paylaşmıştır. Video'nun içeriğinde ise yapılan şiddet eylemlerinden bazılarını şu şekilde sıralanmıştır:

İstanbul Sultangazi'de AKP'lilere ait bir depo

Kocaeli'nin Gebze ilçesinde AKP'lilere ait sam ambalaj fabrikası

Kocaeli'nin Gebze ilçesinde Kürt düşmanlarına ait bir ahşap palet fabrikası

İstanbul Esenyurt'ta faşist Türklere ait bir depo

c) Tweet'teki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Yukarıdaki video içeriğinde politik nedenlerden ötürü çeşitli şiddet eylemleri gerçekleştiren bir grup ve bu grubun şiddet eylemlerini paylaşarak detekleyen bir kullanıcı mevcuttur. Ateşin çocukları olarak adlandırılan ve şiddet eylemlerini bu isimle kundakçılık yaparak gerçekleştiren örgütü bir "inisiyatif" olarak tanımlamak ve yaptıklarının sadece bir "eylem" olduğunu söyleyerek haklı olduklarını düşünmeleri şiddetin politik bir ambalaj ile sarıldığında desteklendiğinin bir örneğidir.

3.7.5 Siyaset Oyunu ve Sevgisi (Beşinci Semptom)

"Siyaseti bir oyuncak gibi sevmek" biçiminde ifade edilen beşinci semptom, boş zaman ve eğlence zamanının siyasetle ilişkisini tanımlar. Naisbitt vd.nin teknolojik zehirlenme durumunda teknoloji oyuncağı ve sevgisi hakkında söylediklerini siyasal şiddete uyarlayalım:

> "Zaman geçirmek için daha değerli bir şeyler bulamıyormuş gibi elektronik **[siyasi]** eğlencelerle meşgul oluyoruz. Teknolojik **[siyasi]** olarak zehirlemiş bölgede, televizyonun [**ve sosyal medyanın]** bizi rahatlatan bir şey olduğunu düşünüyoruz" (Naisbitt vd., 2001:25).

Televizyon ve sosyal medya siyasi kulvarı netleştirir ve kullanıcılara toplumsal olayları nasıl değerlendireceği konusunda uzun vadede ideolojik körlüğe yol açması muhtemel bir konfor sunar. Bu siyasi değerlendirme kolaylığı, zihni tek yönlü bakışa mahkûm ettiğinden, tıpkı uyuşturucu bağımlılığı gibi bir tür zihinsel kusurlara da yol açar. Politik olarak zehirlenmiş toplumlarda her konu politika çerçevesine çekilebilir. Her şeyin nedeni ya da sonucu olarak görülen tepkilerini siyasal düşüncelerini paylaşarak dışa vurmak isteyen insanlar için politika adeta rahatlatıcı bir oyuncak haline gelmiştir. İşte bu**, boş zaman etkinliği olarak siyaset gösterisidir.**

Resim 10. Siyaset Oyunu ve Sevgisi Semptomu Örneği

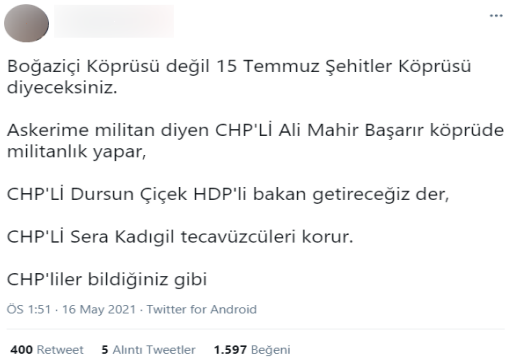

Kullanıcı 14'ün Tweet Etkileşimi	
Beğeni	1.597
Retweet	400
Yorum	5
Etiketler/Hashtagler	Boğaziçi Köprüsü 15 Temmuz Şehitler Köprüsü

d) Tweetler'in tasviri

Yukarıdaki "Boğaziçi" konulu tweet, İstanbul'da bulunan, eski ismi "Boğaziçi Köprüsü", yeni ismi "15 Temmuz Şehitler Köprüsü" olan bir köprünün adı ile alakalı bir tartışmayı içermektedir. Adı geçen köprüye, 15 Temmuz 2016 yılında gerçekleşen darbe girişiminden sonra Bakanlar Kurulu kararı ile 15 Temmuz Şehitler Köprüsü" ismi konulmuştu.

Söz konusu tartışmada köprüyü "Boğaziçi" ismiyle anan kullanıcılar ile "15 Temmuz Şehitler Köprüsü" ismiyle ananlar birbirlerini siyasal düşünceleri üzerinden suçlamakta, ayrıştırmaktadır. Konuyla ilgili tweetlerden bazıları şu şekildedir:

> "Boğaiçi köprüsü değil 15 Temmuz Şehitler Köprüsü diyeceksiniz. Askerime miitan diyen CHP'Lİ Ali Mahir Başarır köprüde militanlık yapar, CHP'Lİ Dursun Çiçek HDP'li bakan getireceğiz der, CHP'li Sera Kadıgil tecavüzcüleri korur, CHP'liler bildiğiniz gibi" (Kullanıcı14, 2021).
>
> "Boğaziçi Köprüsü değil, 15 Temmuz Şehitler Köprüsü 15 Temmuz Şehitler Köprüsü'ne kasıtlı olarak Boğaziçi Köprüsü diyenler; CHP, HDP (PKK), FETÖ" (Kullanıcı15, 2021).

a) Tweetler'in analizi

Tweetlerde görülebileceği üzere bir köprünün ismi, politik bir zemin üzerinde tartışmaya açılmıştır. İsmi değişen köprüyü yeni ismiyle anan kullanıcılar ile eski ismini tercih eden kullanıcılar bu konuyu bir boş zaman eğlencesine dönüştürerek politika ile ilgi kurma çabasına girmişlerdir. "Boğaziçi" diyenler için "Boğaziçi Köprüsü diyenler; CHP, HDP (PKK), FETÖ" gibi kelimelerini kullanarak ihanet ve terör propagandası ile ilişkilendirmektedir. "15 Temmuz Şehitler Köprüsü" diyenlerin ise zekasının sorunlu olduğu gibi yorumlarda bulunulduğu görülmektedir. Kullanıcılar, sosyal medya platformlarında bir araya gelerek bu konuyu hem boş zamanı değerlendirebilecek hem de siyasi tercihini net bir şekilde ortaya koymuşlardır.

c) Tweetler'deki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Köprünün eski ismi ve yeni ismiyle ilgili tartışmayı siyasi partiler zeminine taşımak, örneğin Boğaziçi Köprüsü diyenleri Kullanıcı14'ün söylemiyle "CHP, HDP, PKK, FETÖ" olarak itham etmek, suçlamak boş zaman eğlencesi olarak sosyal medyayı kullanıp, köprü üzerinden siyasal tercihi açıklamaktır.

Aynı şekilde köprüye "15 Temmuz Şehitler Köprüsü" ya da Boğaziçi köprüsü diyenleri olduğu gibi siyasi bazı suçlamalar ve ithamlara maruz bırakmak siyasal zehirlenmenin semptomlarını göstermektedir. Siyaseti bir boş zaman eğlencesine çevirmek, herkesi ve her şeyi bir siyasi değerlendirme kolaylığında görmektir ve bu örnekler, aşırı siyasallaşmış toplum ve zihinlerin sosyal medyayı da kullanarak zehri yaydığını göstermektedir. Politikanın bu kadar dışında olan fazlasıyla gündelik yaşama ait bir konu, insanların birbirini hedef gösterecek kadar aşırı siyasallaşıyorsa burada bir toksiklenme söz konusudur. **Politik görüşünü her fırsatta dışa vurmanın pasif ama rahatlatıcı etkisi** bu yukarıda bahsi geçen tweetlerin tümünde görülmektedir. Kullanıcılar siyasal görüşler üzerinden yargılayarak, değer biçerek, karşı çıkarak veya katılarak fiziki hayatta belki de gerçekleştiremediği tatmini ve rahatlamayı sosyal medya aracılığıyla pasif bir şekilde sağlamaktadır. Gündelik yaşamın herhangi bir konusuna bu denli toksik bir perspektif ile bakmak tam da siyasal zehirlenmenin beşinci semptomu ile ilişkilidir.

Resim 11. Göztepe Şehir Hastanesi Tweeti

Kullanıcı 16'nın Tweet Etkileşimi	
Beğeni	46
Retweet	34
Yorum	0
Etiketler/Hashtagler	#GöztepeŞehirHastanesi

a) Tweetler'in Tasviri

Yukarıdaki örnekte İstanbul'da açılışı yapılan Göztepe Şehir Hastanesi'nin Twitter'da Trend Topic listesine girdiği görülmektedir. Covid-19 Pandemisi sürecinde açılışı yapılan 238 bin 924 metrekarelik ve 7 bloktan oluşan bu hastanenin açılışı Türkiye'nin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Açılış ile ilgili yapılan paylaşımlardan bazıları şu şekildedir:

> "Chp hükümetleri heykel yapacağına hastane yapabilme becerisiniz gösterseydiler bugün şehir hastaneleri açılmasına gerek kalmazdı neden şehir hastaneleri açılıyor diye zevata duyurulur #GöztepeŞehirHastanesi" (Kullanıcı16, 2021).

> "Biz muhalefeti eleştirdiğimiz zaman adamların reklamını yapıyorsunuz diyen sözüm ona koca koca hesaplar SİZ NEDEN REİS@RTErdoğan ın PAYLAŞIMLARINA #MilliTeknolojiHamlesi paylaşımlarına sayfanızda yer vererek #RecepTayyipErdoğan ın REKLAMINI YAPMIYORSUNUZ #GöztepeŞehirHastanesi" (Kullanıcı17, 2021)

Bu tweetlerin yanı sıra paylaşılan diğer bazı içerikler ise şu şekildedir:

> "Nereden Nereye.. Gece başlayıp bitmeyen sıralar, tedavi olunamayan hastalıklar, alınamayan ilaçlar,Viran olmuş odalar, senetle alınan cenazeler… Ne gerek var diyordu bazı vizyonsuzlar. Teşekkürler @RTErdoğan #GöztepeŞehirHastanesi" (Kullanıcı18, 2021).

> "Hastaneye yol yapmayı bile beceremeyenler var, bir de dünya standartlarının üzerinde hastane yapanlar.. #YaparsaAkPartiYapar #GöztepeŞehirHastanesi" (Kullanıcı19, 2021).

b) Tweetler'in Analizi

Hastane ile ilgili paylaşılan örnek tweetlerde geçen ifadeler "chp hükumeti, muhalefet" "hastaneye yol yapmayı beceremeyenler" gibi kelimelerin söz konusu durum ile ilgili olmadığı söylenebilir **#GöztepeŞehirHastanesi** hashtag'inin yanı sıra **#MilliTeknolojiHamlesi**, **#RecepTayyipErdogan, #YaparsaAkPartiYapar** gibi hastane açılışı ile ilgisi olmayan hashtagler kullanılmış, ayrıca politik aktörler etiktetlenmiştir.

c) Tweetler'deki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Dijital medyanın, eylemi internet üzerinden 'tıklayarak' sınırlamasının (Özgül, 2012:4532) yol açtığı slaktivizm (slactivism), siyasal tercihlerin konfor alanı içerisinde ve her fırsatta açıklanmasını kolay kılmıştır. "Bu anlamda slaktivizm gerçek yaşamda herhangi bir sosyal ve siyasal etkisi olmayan ancak kişilerin klavye başında bir eyleme destek vererek veya kendisini ifade ederek sadece iyi hissetmelerini sağlayan çevrimiçi siyasal etkinliklere veya eylemlere işaret etmektedir" (Ünal, 2018:76).

Kullanıcıların paylaştığı tweet örneklerine bakıldığında bir hastane açılışı, medyada olabildiğince sıradan bir gündem haberi olarak konumlandırılırken siyasal olarak zehirlenmiş toplumlarda yukarıda da görüleceği üzere siyasal bakış açılarına hapsedilerek toksik bir hale getirilmiştir. Hastanenin açılmasında emeği geçen bütün aracı kurum, kuruluş ve emekçilerin yerine tek bir siyasiye ve siyasi partiye teşekkür edilmiş, prestij atfedilmiştir. Paylaşımların etkileşim oranlarının yüksekliği de göz önünde bulundurulduğu takdirde hastanenin açılışı realitesinin önem kaybettiği, konunun kullanıcılar tarafından bir şekilde siyasal tercihlerin açıklamak için kullanıldığı görülmektedir.

Kullanıcılar gücü siyasal bir aktöre atfederek siyasetin daha fazla güç kazanmasını sağlamaktadır. Siyasetin, siyasi aktörlerin ve kurumların tek başına güçlü olması, tüm prestiji üzerinde toplaması diğer tüm kurumların kendi görev ve işlevlerini yerine getirmesinin önüne geçmektedir. Bir toplumsal olayın, toplumun bütününü ilgilendiren bir etkinliğin değerlendirmesinin siyasal zeminden politik perspektif ile gerçekleştirilmesi, kullanıcıların her şeyin nedeni ya da sonucu olarak politikayı gördüklerini işaret etmektedir. Bu durum zihinlerin, toplumun siyasal zehirlenmenin yan etkilerine maruz kaldığını göstermektedir.

3.7.6 Siyasal Tercihlerin Mesafeli ve Çılgın Yaşanması (Altıncı Semptom)

"Siyasi tercihleri mesafeli ve çılgın bir şekilde yaşamak" biçiminde ifade edilen son semptom, kullanıcılar ile olaylar arasına ara yüzlerin girmesini, bir tık uzaktaki ekranlar aracılığıyla siyasi tercihlerin gerçekleştirilmesini anlatmaktadır. Siyasal bakış açısının öne çıkarılmasından, hayatın her alanına sızan siyasetten şikayetçi olunurken aynı zamanda sosyal medya aracılığıyla şikâyet ettikleri duruma neden olma paradoksunu oluşturan kullanıcılar altıncı semptomu göstermektedirler.

> "Teknolojinin **[siyasetin]** zilleri ve ıslık sesleri baştan çıkarıcıdır, ancak bizi kendi yaşamlarımızdan nasıl uzaklaştırdığı ve kopardığı konusunda tam bilinçli değiliz" (Naisbitt vd. 2001:30).

Hızlı politik çözümün konforu, her konuyu politik zemine indirgemenin ve politik bakış açısıyla değerlendirmenin sığlığı gerçek gündemi perdeleyebilir. Kendi gerçek sorunlarından uzakta, bir konuyu politika ile değerlendirerek rahatlama çabası, kamerayla önemli bir anı çekerken ekran arkasında kalındığı için gerçek anı kaçırmak gibidir. Siyasal zehirlenmenin gösterdiği bu semptomda ise sosyal medya ile birlikte kullanılan ara yüzler kullanıcıları gerçeğe yabancılaştırır. Kullanıcılar çevrimiçi mecralarda, fiziksel olarak "şimdi ve burada olmadıkları bir anda" fakat bir dijital kimlikle çevrimiçi oldukları bir anda siyasi tercihlerini açıklarlar. Ekran başında, ekran aracılığıyla ve ekran koruyuculuğunda kullanıcıyı ötekinin siyasal şiddetinin hışmından uzakta tutar. Aynı mesafe duygusu, kullanıcıyı anonim olabilme potansiyeline güvenerek tartışmalara siyasi görüşlerini öne çıkararak pervasızca dalmasını da teminat altına alır. Kimlik ve benliğini siyasal açıdan sunma fırsatının verdiği rahatlık ve özgüven, sosyal medyanın özellikleri ile birleştirildiğinde siyasal zehirlenmeye zemin hazırlar. Bu bağlamda sosyal medya anındalık, hızlı etkileşim, anonimleşebilme, yatay mimari yapı özellikleriyle siyasal zehirlenmenin altıncı semptomunun yayılması için uygun zemin hazırlar.

Birey kimliksizlikle birlikte akılcı planlardan uzaklaşır ve yapılması gerekenlerin, anonimden bir ismin yapabileceği ihtimalini düşünerek daha rahat ve sorumsuz davranır. Bu açıdan bakıldığında anonimleşme, bireyin ortadan kalkmasına, kimliksizleşme ise anonimleşmeye yol açar (Turan, 2015).

Sanal kimliğin yarattığı gizlilik ve anonimleşme durumu, sosyal medya ortamlarında kullanıcıların daha

özgür olmalarını ve diledikleri gibi davranmalarını desteklemektedir (Dursun ve Barut, 2016:535). Fakat bu durum aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere siyasal zehirlenmeye zemin hazırlamıştır. Twitter'ın yapısal özelliklerinin anonimleşmeye izin vermesinin yanı sıra kullanıcıların bu yapıyı kullanarak kimliklerini gizlemesi ve anonimleşmenin verdiği konfor ve güvenlik sınırları içerisinde pervasız bir şekilde 'siyasi' paylaşımlar yapması siyasal zehirlenmeyi tetiklemektedir.

Resim 12. Anonim Kullanıcı Tweeti

Kullanıcı 21'in Tweet Etkileşimi	
Beğeni	2.488
Retweet	38
Yorum	4

e) Tweet'in Tasviri

Yukarıdaki "AKP Çocukları" isimli hesap, anonim olarak yaptığı paylaşımlarda genel olarak politik aktörlere yer vermektedir. Yukarıda paylaşılmış tweet'te ise anonim bir kullanıcı ismi ile yaptığı paylaşımları Twitter sayesinde yapabilediğini açıklayan aşağıdaki gibi ifadelere yer verilmiştir:

> "Vay be, bunu yazacak özgürlüğü nerden buluyorsun madem öyle. Bura Kuzey Kore mi?" (Kullanıcı20, 2021)
>
> "Twitter'dan… Kendi adımla yazayım da göre kuzeyi güneyi." (Kullanıcı21, 2021)

f) Tweet'in Analizi

Anonim bir hesaptan içerik paylaşmak kullanıcılar için daha konforlu ve güvenli bir alan hissiyatı sunduğu görülmektedir. Kullanıcı20'nin sorduğu "bunu yazacak özgürlüğü nereden buluyorsun?" sorusuna yanıt olarak "Twitter'dan" diyen anonim kullanıcı, sosyal medya mecralarının sağladığı anonimliğin rahatlatıcı etkisine atıf yapmıştır. Twitter'ın kendisine özgürlük sağladığını söyleyen

kullanıcı, gerçek kullanıcı ismini kullandığı takdirde başına gelebilecek çeşitli sıkıntıları tahmin ettiğini işaret ederek "Kendi adımla yazayım da gör kuzeyi, güneyi" demiştir.

g) Tweet'teki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Sosyal medya mecraları, kullanıcıların kimliklerini farklı bir şekilde tanıtmasına, farklı bir gerçeklik yaratmasına ve kendi belirlediği kimlik ile varlık göstermesine olanak sağlamaktadır. Twitter da bu anlamda kullanıcılarına anonim olabilme, kimliğinin gizli tutma seçeneğini sunmaktadır. Ancak siyasal zehirlenme semptomu gösteren toplumlarda sosyal medya mecralarının sunduğu anonim kalabilme özelliği, zehirlenmeye maruz kalmış kullanıcılar tarafından yukarıdaki iki örneklerde görüleceği üzere çılgın ve mesafeli bir şekilde paylaşım yapmalarına neden olmaktadır.

Anonim bir isim ile bir hesap oluşturan Kullanıcı21, fiziksel olarak şimdi ve burada olmamanın verdiği mesafeye güvenerek, normal şartlarda söylemeyeceği, söylese dahi sorumlu tutulabileceğinin bilincinde olduğu birtakım paylaşımlarda bulunmuştur. Siyasi aktörleri etiketleyerek, Twitter'ın etkileşim kolaylığından faydalanmak suretiyle sorular soran kullanıcının siyasal zehirlenmeden etkilendiğini söylemek mümkündür.

Teknolojinin sunduğu bir ekranın arkasında "görünmez" olabilmenin verdiği güvenlik duygusu, kendisinin de söylediği gibi Twitter'ın yapısından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda teknolojinin sunduğu fırsatların aşırı siyasallaşmış bilinçlerin katılımıyla siyasal zehirlenmeye maruz kaldığı gözlemlenebilmektedir.

Resim 13. Anonim Kullanıcı Tweeti

Kullanıcı 22'nin Tweet Etkileşimi	
Beğeni	430
Retweet	56
Yorum	2
Etiketler/ Hashtagler	#cokusdonemi

a) Tweet'in Tasviri

Kullanıcı23, anonim olarak oluşturduğu hesaptan Türkiye'de yapılan heykellerden birini eleştiren bir paylaşımda bulunmuştur. Bazı illerde yapılmış olan ve estetik tartışmalara yol açan bu heykellerden birini konu alan paylaşımı ise şu şekildedir:

> "Nasıl Başladı (RÖ)/ Nasıl Gidiyor (RS) RÖ-recepten Önce / RS-Recepten Sonra #cokusdonemi" (Kullanıcı22, 2021).

b) Tweet'in Analizi

Anonim olarak düşüncelerini paylaşan Kullanıcı22, politik bir aktörün adını kullanarak bir paylaşımda bulunmuştur. Kullanıcı, Antik Çağ'a ait, Antalya'daki Side Müzesi'nde bulunan bir heykel (soldaki) (Side Müzesi, 2021) ile günümüzde Mersin'in Mut ilçesinde olduğu söylenen bir heykeli (sağdaki) (Türkiye'de Son Dönemde Yapılan Birbirinden Kitsch Heykeller, 2021) aynı karede paylaşmıştır. Bu eserleri politik bir aktörün ismi ile birlikte anarak birinin ondan önce birinin ise ondan sonra yapıldığını, sağdaki eserin kötü bir eser olduğunu ve bu eserin "Recepten sonra" yani politik bir aktör nedeniyle kötü olduğu yorumunu getirmiştir.

c) Tweet'teki Siyasal Zehirlenme Unsurlarının Tespiti

Bir ekran arkasında olmanın da verdiği konfor, sosyal medyanın kullanıcılara sunduğu anonimleşebilme, etkileşimi artırma ve daha fazla kitleye ulaşabilme gibi imkanların kullanılarak siyasal zehirlenmenin yayıldığı görülmektedir. "Who" isimli Twitter kullanıcısı bir sanat alanı olan heykel çalışmalarını siyasal perspektiften yorumlamakla birlikte siyasi bir aktörü kastederek söz konusu suçlamaları tek bir aktör üzerinden yürütmüştür. Ayrı kulvarlarda tartışılması gereken siyaset ve sanat yukarıdaki örnekte bir araya getirilmiştir. Anonim olabilmenin ve bir ekranın arkasında olmanın verdiği güven, siyasi tercihini normal olmayan, çılgın bir şekilde açıklamaya zemin hazırlamıştır.

4. TEORİLEŞTİRME: SİYASAL ZEHİRLENME TEORİSİ

Araştırmamızda kullandığımız Gömülü Teori Tekniği ile ilk olarak **araştırma sorusuna** karar verilmiştir. "Sosyoteknik bir olgu olan teknolojik zehirlenme, aşırı siyasallaşmanın etkisiyle bir tür sosyo-teknik zehirlenmeye yol açabilir mi?" sorusundan yola çıkarak iki farklı **hipotez** oluşturulmuştur. Araştırma sorusunu sosyal medya mecralarından Twitter'da siyasal zehirlenmenin örnekleri olarak sınırlandırıldıktan sonra, Twitter mecrasından zehirlenmeyi örneklendirebilecek çeşitli **veriler** toplanmıştır. Toplanan veriler siyasal zehirlenmenin yan etkileri olarak belirlenen 6 (altı) semptom ile **kodlanmıştır**. Teknolojik zehirlenmenin semptomlarından ilhamla belirlenen 6 (altı) farklı kod ile siyasal zehirlenme semptomları Twitter üzerinde aranmış ve örnekleri ile sunulmuştur. Toplanan **verilerin analizi** sonucunda aşırı siyasallaşmanın sosyal medyada kendini gösterdiğini, bu durumun

sosyal medya mecralarından özellikle Twitter'ın etkileşimli yapısı, yatay mimarisi, anonimleşebilme seçeneklerinin kullanılarak siyasal zehirlenme olgusuna yol açtığı görülmüştür.

Araştırmanın son ayağı olan teori geliştirme ise sosyal medyanın siyasal zehirlenme olarak tanımlanan bir tür sosyo-teknik toksiklenmeye maruz kaldığı ve yaşanan siyasal zehirlenme, çeşitli semptomlarla kendisini gösterdiği şeklindeki hipotezler doğrulanarak teori geliştirilmiştir. Teori geliştirme sürecinde John Naisbitt vd.nin İnsan ve Teknoloji (Naisbitt vd., 2001) isimli kitabında yer verdiği teknolojik zehirlenme nosyonunda ilham alınmış, teknolojik zehirlenme nosyonu bir teori olarak sosyo-teknk ve dijital siyasal zehirlenme olgularını tasvir ve analiz etmeye imkan veren yeni bir teoriye dönüştürülmüştür: Siyasal Zehirlenme.

Gündelik yaşam problemlerinin, politika dışında kalan, kalması gereken olay, durum veya sorunların siyaseti kullanarak kestirme yoldan hızlıca çözülmeye çalışılması, siyasetten ve siyasi aktörlerden korkma ve tapınma, gerçeklerin siyasal perspektifin etkisi altında bulanıklaşması, politikayı bir oyun veya boş zaman aracı olarak kullanma, sebebi ya da sonucu siyasi oldukça şiddetin normalleşmesi, normal kabul edilmesi ve politik tercihlerin ekranlar ardından çılgın bir şekilde açıklanması şeklinde semptomları olan siyasal zehirleneme nosyonu böylece teorileştirilmiştir.

5. SONUÇ

Baudrillard'ın dediği gibi siyaset, Rönesans döneminde din ve kilise tahakkümünden kurtularak ışıldamaya başlamış, önce toplumsal ya da tarihsel gerçeklerle hiçbir ilgisi olmayan saf bir strateji oyununa dönüşmüş, ardından Fransız Devrimiyle birlikte kesin bir tırmanışa geçerek popülerlik kazanmıştır. Günümüzde ise her yöne tümüne yayılmış, toplumsallığı ele geçirmiş, buna karşın toplumsal gösteri mekanizmasına kendini kaptırmış, salt bir gösteriye dönüşmüştür (Baudrillard 2010;37). Fransız Devrimi'nden beri ekonomik göstergelerle ile birbirlerine göbekten bağlı olan siyasetin bugün birlikte çöküşlerine tanık olmaktayız.

Çoğaltılmış göstergeler sistemi için hiçbir şeyi temsil etmeyen, başka bir ifadeyle dışsal gerçeklik evreninde hiçbir şeye tekabül etmeyen siyaset Baudrillard'a (2000) göre, "içinde toplumsalın kaybolduğu bir kara delik"tir. Bu kara delikte siyasi olanla toplumsal olanı birbirinden ayırmak imkansızdır. Kitle ise toplumsallığın tümüyle unutulduğu kara delikten geriye kalan bir "artık"tan başka bir şey değildir. Tıpkı atık pillerin ve teknolojilerin toprağı, suyu ve ekini zehirlemesi gibi bir atık olarak siyaset, beşerî ekolojiyi ve beşerî yaşamı zehirlemektedir.

Yan etkiler kuramı, bir çare olarak üretilen her türlü teknik veya siyasi aracın, kullanıcılar için hesaplanmamış riskler taşıdığını söyler. Bu açıdan siyasallaşma, bir toplumun belli sorunlarını çözmek için bir ilaç ve tedavi aracı olarak kendiliğinden veya bir proje olarak gelişmiştir fakat tedavi edici her ilaç gibi, bünyede zararlı sonuçlara da yol açar. Sosyal medyan mimarisinin getirdiği çevrimiçi olma, fizik kurallarının dışına çıkabilme ve anonim olabilmenin rahatlığı aşırı siyasallaşma ile birleşerek

politik zehirlenmeye zemin oluşturmuştur. Twitter özelinde yapılan bu çalışma da göstermiştir ki sosyal medya, politik zehirlenme olarak tanımladığımız bir tür sosyolojik toksiklenmeye maruz kalmıştır ve siyasal zehirlenme kendini yukarıda bahsettiğimiz ve örneklendirdiğimiz semptomlarla göstermektedir.

Politik olarak zehirlenmiş toplumlarda politika istenilen çözümlerin kısa bir yolu, şiddetin ambalajı ya da boş zaman eğlencesi olarak görülmektedir. Yukarıdaki araştırma ve analizler göstermiştir ki siyasallaşma aşırıya gittiğinde aşağıdaki negatif-yıkıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

i. **Aşırı siyasallaşma ya da siyasal zehirlenme sosyal medyada işlev kaybına yol açar:** İletişim ortamı olarak kullanılması gereken sosyal medya ile siyasal zehirlenmeye maruz kalmış sosyal medya arasında aşırı siyasallaşmışlık etkisi vardır. Bu etki, artık medyanın yeni tanımı olan sosyal medyanın aıl işlevinin kaybolmasına yol açmaktadır.

ii. **Siyaset diğer kurumlara tahakküm eder ve daha güçlü olma beklentisinin aksine itibar kaybeder:** Siyasal zehirlenmeye maruz kalmış toplumlarda hemen her sorunun çözümü bir siyasal aktörün iki dudağının arasına ya da siyasal kurumun vereceği karara bağlanmaktadır. Dolayısıyla siyasete olması gerekenden daha fazla güç atfedilmektedir. Siyasetin diğer kurumlar üzerindeki bu tahakkümü bir güç gibi görünse de aslında siyasi kurumların itibar kaybına ve bu kurumlara olan güvenin güvensizliğe dönüşmesine yol açmaktadır.

iii. **Sosyal medyanın apolitik imajı zedelen**ir: Sosyal medyanın sosyal paylaşım ağları olarak kurulmasına rağmen, siyasal zehirlenmeye maruz kaldıklarından artık apolitik platformlar olarak değerlendirilemezler. Sosyal medya platformları siyasi platformlardır. Twitter'ın ABD seçim sürecinde Trump'ın hesabını askıya almış olması, bu apolitik imajın zedelenmesine örnek olarak gösterilebilir.

iv. **Sosyal medya sosyallik niteliği ve sosyalleştirme işlevini kaybeder**: Eğlence, kişisel paylaşımlar, eşitsizlik, yoksulluk, çevre, mülteciler, birlikte mevcudiyetin koşulları, akışkan kimlikler gibi küresel konulara verilen ağırlık azalır. Sosyal medyada, kuruluş amacından sapmış olarak daha çok iletişim kazası, kutuplaşma ve nefret söylemine rastlanır.

v. **İletişim ihtiyaçlarını gidermek adına ortaya çıkmış olan sosyal medya platformları kişiler arası iletişim boyutunu fazlaca aşar:** Bazı araştırmacıların belirttiği gibi, sosyal medyada yapılan siyasi propagandalar, yalan haberler, dezenformasyon ve anonim hesaplar, kullanıcıların yönlendirerek suistimal eder (Köseoğlu ve Al, 2013: 120). İletişim ihtiyaçlarını gidermek bir yana, dezenformasyon, siyasi propaganda, misenformasyon gibi aksiyonlar sağlıklı iletişim olanağı kullanıcıların elinden alarak siyasal zehirlenmeyi pekiştirir.

vi. **Global çapta iletişim kurmayı sağlayan bu mecralar artık siyasal iletişimin de merkezi haline gelir:** Öyle ki siyasal iletişimin de sınırları aşılarak ileri boyutta bir siyasal zehirlenmeye doğru yol alınmaktadır. Teknolojinin getirdiği hız olgusu bugün hiç olmadığı kadar ileri düzeydedir. Anlam arayışını da dijitale taşıyan insan siyasi düşüncelerini ya da ideallerini de sosyal medya mecralarında

paylaşmaktadır.

vii. **Propaganda süresiz hale gelir:** Önceleri sadece seçim döneminde yoğunlaşan siyaset gündemi dijital medyanın gelişimi ile her gün tartışma konularının arasında birinci sıraya oturmuştur.

viii. **İlişkiler siyasal zehirlenme etkisi altında yeniden tanımlanır:** Siyasal zehirlenmeye maruz kalan toplumlarda ilişkiler siyaset üzerinden yeniden tanımlanır. İşler, Carroll'un (2020) aşırı siyasallaşmış Amerikan toplumu için söylediği gibidir: "İnsanlar arkadaşlarını ve düşmanlarını ABD Başkanının tercihlerine göre seçer hale geldiler" (Carroll, 2020).

ix. **Siyasal zehirlenmeye maruz kalmış bir sosyal medya, siyasi kutuplaşmayı tetikler:** Çevrimiçi siyasi tartışmalar, gerçek platformlardaki tartışmalardan daha az saygılı, daha az medeni ve daha çok kızgın olarak algılanmaktadır. Amerika'da yirmi yıl boyunca incelenen teknoloji alışkanlıkları sonucunda ortaya çıkan endişeler dikkat çekicidir: Dijital teknolojinin yükselişi bu ülkede eşi benzeri görülmemiş bir siyasi kutuplaşma yaratmıştır (Duggan, 2017).

x. **Seçim zamanları anlaşılır bir şekilde içimizdeki en kötüyü ortaya çıkarır:** Bahisler arttıkça söylemimizin de ciddiyeti artar. Zorn'a göre son seçimlerde sosyal medya ve e- postalar, karşılıklı ilişkilerimizi daha yüksek, daha hızlı ve daha toksik (zehirli) hale getirdi (Zorn, 2020). Her türlü ilişkinin uzun süreden beri siyaset yoluyla yeniden tanımlandığını bildiren Carroll ise "sosyal medya öncesinde insan ilişkilerinin daha az yargılayıcı olduğuna" dair bulgular paylaşmıştır (Carroll, 2020).

xi. **Siyasal zehirlenme yüzünden gündelik ve kurumsal meseleler çözümsüz kalır**: Diğer kurumlar çözüm sürecinden dışlanır ve zamanla işlev kaybına maruz kalarak zayıf düşerler. Çözümün en kısa ve kestirme yolu siyasetten geçer.

Sosyal medya mecraları özelinde Twitter, eğlencenin, boş zaman kültürünün yanı sıra siyasal zehirlenmenin mekânı haline gelmiştir. Siyaset, aradığı taze kanı dijital ortamın en popüler yapısı olan özellikle Z kuşağının sıkça kullandığı sosyal medya mecralarında olduğunu keşfettikten sonra buralara hızlı bir geçiş yapmıştır. Her siyasal kurum ve kişinin kendi sosyal medya hesabı kurulup profesyonellerce yönetilmeye başlanmıştır. İletişim ve sosyalleşme aracı olarak kullanılan ve/veya kullanılması gereken sosyal medya (Twitter), aşırı siyasallaşmanın ve mimari yapısının getirdiği özellikler nedeniyle siyasal zehirlenmeye maruz kalmaktan kurtulamamıştır.

Naisbitt'in bahsettiği gibi büyük yönelimler birdenbire ortaya çıkmaz. Bu geniş çaplı toplumsal, ekonomik, siyasal ve teknolojik değişiklikler yavaş yavaş biçimlenir; oluşumlarını tamamladıktan sonra da ortalama yedi ile on yıllık bir süre için bizi etkileri altına alırlar (Naisbitt, 1990 :12). Siyasal zehirlenme ise son yılların büyük bir yönelimi olma yolunda ilerlemekte, gözlemlenebilir negatif sonuçlara yol açmaktadır. Negatif etkileri Twitter'da gözlemlemek müümkündür. Bu yönelimin yan etkilerini ve doğurabileceği daha ciddi sonuçlar uzun vadede, yapısal ve maddi sınırlılıklar aşarak gözlemlenebilir.

6. KAYNAKÇA

Altunbaş, F. (2015). *Sosyal Medya ve Toplumsal Olaylar: Gezi Parkı Olayları.* 07 05, 2020 tarihinde https://www.academia.edu/6604502/SOSYAL_MEDYA_VE_TOPLUMSAL_OLAYLAR_GEZ%C4%B0_PARKI_OLAYLARI_Social_Media_and_Riots_Case_Study_of_Gezi_Park_Demonstration_ adresinden alındı

Anık, C. (2020). Ekonomi Politik ve Medyatik Ürün. C. Anık (Dü.) içinde, *Dijital Medyanın Ekonomi Politiği* (s. 67-116). Nobel Yayınları.

Aristoteles. (2017). *Politika.* Ankara: Say Yayınları.

Arklan, Ü. (2016). Sosyal Medyanın Siyasal Amaçlı Kullanımı: Ağ Kullanım Alışkanlıkların Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 4*(2), 618-657. doi: 10.19145/gujofoc.87504

Aydeniz, H. (2012). *Bilinçli Medya Kullanımı.* İstanbul: Nakış Ofset.

Aydın, A. (2019). *Yeni Medyanın Ekonomi Politiği.* İstanbul, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Babacan, M., Haşlak, İ., & Hira, İ. (2014). Sosyal Medya ve Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi, 6*(2), 63-92.

Bağcan, S., Tunçay, E. (2021). *Sosyal Medyada Demokrasiye Lider Müdahalesini Gözlemlemek: 2020 ABD Başkanlık Seçimleri'nde Donald Trump Ve Joe Bıden'ın Tweetlerinin İçerik Ve Duygu Analizi Açısından İncelenmesi The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC Dergisi (11)3,*1073-1097.

Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED), 3*(1), 1-15.

Başlar, G. (2013). Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm. Akademik Bilişim Konferansı. *Akademik Bilişim Konferansı,* (s. 823-831). Antalya.

Baudrillard, J. (2010). *Sessiz Yığınların Gölgesinde.* (O. Adanır, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Berkman, B. (2014). Teknoloji Söylemi ve Yeni Medyanın Ekonomi Politiği. *Erciyes İletişim Dergisi, 3*(3), 44-54.

Bostancı, M. (2015). *Sosyal Medya ve Siyaset.* Konya: Palet Yayınları.

Bozkurt, A. (2014). *Sosyal Medyanın "Gezi"deki Rolü.* http://www.bilisimdergisi.org.tr/s156/pdf/50-63.pdf adresinden alındı

Bulduklu, Y. (2019). Eleştirel Çalışmalarda Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Gömülü Teori. *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi, 1*(1), 1-14.

Carrol, D. (2020). *Toxic Politics Arent New, But Poisened Relationship Are*. 08 05, 2020 tarihinde https://www.waltontribune.com/opinion/article_c942d2fa-5c8d-11ea-957d-07a03c99346e.html adresinden alındı

Castells, M. (2004). *The Network Society: A Cross-cultural Perspective.* Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Çebi, M. S. (2002). Günümüzde Siyasetin Medyada İnşası ve Sunumu Üzerine Bazı Dikkatler. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 1-33.

Çelik, H., & Ekşi, H. (2015). *Nitel Desenler: Gömülü Teori*. İstanbul: EDAM Yayınları.

Çelik, H., Baykal, N. B., & Memur, H. N. (2020). Nitel Veri Analizi ve Temel İlkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - ENAD, 8*(1), 379-406.

Ceng, E. (2018). Algı Yönetimi Aracı Olarak Twitter Kullanımına İlişkin Siyasal Bir Analiz. *Erciyes İletişim Dergisi, 5*(4), 663-689.

Çetin, H. (2012). *Korku Siyaseti ve Siyaset Korkusu*. İsanbul: İletişim Yayınları.

Çetin, S. (2015). Yerel Seçimlerinde Belediye Başkan Adaylarının Twitter Kullanımı Üzerine Karşılaştırmalı Analiz. *Global Media Journal TR Edition*, 87-119.

Çildan, C., Ertemiz, M., Timuçin, H. K., Küçük, E., & Albayrak, D. (2012). Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü. *Akademik Bilişim Konferansı.* Uşak.

Corbin, J., & Strauss, A. (1990). Grounded Theory Research: Procedures,Canons and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology Dergisi, 13*(1), 3-21.

Değer, K. (2016). *Siyasi Aktörlerin İletilerinde Korkunun Üretimi ve Yayılımında Kitle Medyasının Etkisi*. Kocaeli: Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Digital in 2020. (2020). 12 26, 2020 tarihinde Wearesocial: https://wearesocial.com/digital-2020 adresinden alındı

Dolgun, U. (2011). İNTERNET VE DEMOKRASİ. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 221- 236.

Duggan, M. (2017). *How Platforms Are Poisoning Conversations*. 08 05, 2020 tarihinde https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/05/how-platforms-are- poisoning-conversations/524031/ adresinden alındı

Dursunoğlu, İ. (2017). Sosyal Medya ve Siyasal Davranış İlişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22*(15), 1579-1585.

Dw.com. (2021). *Twitter'ın kışkırtıcı hesapları askıya alması çözüm mü?* DW.COM: https://www.dw.com/tr/twitter%C4%B1n-k%C4%B1%C5%9Fk%C4%B1rt%C4%B1c%C4%B1-hesaplar%C4%B1-ask%C4%B1ya-almas%C4%B1-%C3%A7%C3%B6z%C3%BCm-m%C3%BC/a-56216782 adresinden alındı

Emiroğlu, B. (2019). Siyasal İletişimde Twitter'ın KullanımıI: Referandum Örneği (15 Mart- 15 Nisan 2017). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(37), 516-528. doi:http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.5004

Engin, B. (2011). Yeni Medya ve Sosyal Hareketler. M. Binark, & I. B. Fidaner (Dü) içinde, *Cesur Yeni Medya* (s. 33-38). İstanbul: Işık Barış Fidaner.

Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2005). *Öteki Kuram: Kitle iletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi.* Ankara: Erk Yayınevi.

Erkan, G., & Ayhan, A. (2018). Siyasal İletişimde Dezenformasyon ve Sosyal Medya: Bir Doğrulama Platformu Olarak Teyit.Org. *Akdeniz İletişim Dergisi*(30), 201-223.

Ersöz, S. (2013). İnternet ve Demokrasinin Geleceği. *Selçuk İletişim*, 122-129.

Fidan, O. (2021). *Siyasal Şiddet*. 03 16, 2021 tarihinde Sivil Siyaset Hareketi: https://sivilsiyasethareketi.com/Makale-siyasal-siddet-3055.html adresinden alındı

Fransız Devrimi ve Osmanlı İmparatorluğuna Etkisi. (2019). 09 05, 2020 tarihinde Uluslararası Politika Akademisi (UPA): http://politikaakademisi.org/2019/10/06/fransiz-devrimi- ve-osmanli-imparatorluguna-etkisi/ adresinden alındı

Gazete, D. (2020). *Levent Üzümcü'den Saray'a yakınlığıyla bilinen Mfö'ye: Siz daha durun konser konser peşinizden koştuğumuz günlerin, şarkılarınızla aşık olup, şarkılarınızla ağladığımız günlerin hesabı daha görülmedi*. Twitter: https://twitter.com/search?q=mf%C3%B6%20konseri&src=typed_query adresinden alındı

Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory Strategies for Qualitative Research.* London: AldineTransaction Publisher.

Heidegger, M. (1998). *Tekniğe İlişkin Soruşturma.* (D. Özlem, Çev.) İstanbul: Paradigma Yayınları.

Ilgar, M. Z., & Ilgar, S. C. (2013). Nitel bir araştırma deseni olarak gömülü teori (temellendirilmiş kuram). *ZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(3), 197-247.

Irak, D., & Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve Sosyal Medya.* İstanbul: Okyanus.

Işıklı. (2020, 09 05). *Sosyal medyada kaynak gösterme yöntemlerine dair bilinmesi gerekir.* . Twitter: www.twitter.com/sosyalmedya... adresinden alındı

Işıklı, Ş., & Aksu, Z. U. (2019). Teknolojik zehirlenme, semptomları ve teknolojik düzen. *ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi*, 57-87.

İşliyen, M. (2018). *Siyasal Katılım ve Sosyal Medya.* Konya: Literatürk Academia Yayınları. İzci,

İ. (2014). Gündelik Hayat ve Siyaset. *Sosyal Demokrat Dergisi*.

Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş.* İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of The World Unite The Challengecs and Opportunites of Social Media. *Business Horizons*, 59-68. doi:10.1016/j.bushor.2009.09.003

Kara, O. E. (2019). *Başka türlü bir siyaset mümkün mü?* 03 02, 2021 tarihinde Fikir Turu: https://fikirturu.com/toplum/baska-turlu-bir-siyaset-mumkun-mu/ adresinden alındı

Kara, T. (2013). *Sosyal Medya Endüstrisi, İnsan, Toplum, Ekonomi.* İstanbul: Beta Yayıncılık.

Karaca, M., & Çakı, C. (2018). *İletişim ve Propaganda* . Konya: Eğitim Yayınevi.

Karagöz, K. (2013). -Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri. *İletişim ve Diplomasi Dergisi*(1), 131-156.

Kılıçaslan, E. (2008). *Siyasal İletişimde İdeolojik Dil.* Edirne: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kışlalı, A. T. (1987). *Siyaset Bilimi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları.

Köseoğlu, Y., & Al, H. (2013). Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya. *Akademik İncelemeler Dergisi, 8*(3), 103-125.

Kullanıcı1. (2020). *Bartın da yaşayan 10 yaşındaki Sedanur Dikyol, yoğun bakımda yatan babası için Cumhurbaşkanımız @RTErdoğan'dan yardım istiyor bu yavrumuzun göz yaşlarına duyarsız kalmayalım videoyu yayalım REİS'in görmesini sağlayalım haydi dostlar #DevletileMilletYanYan.* Twitter: https://twitter.com/search?q=sedanur%20dikyol&src=typed_query&f=live adresinden alındı

Kullanıcı10. (2018). *Bak vallahi 155!i ararım içeri aldırırım, diline dikkat et hain, vatan haini. Savunma alçakları iki gün önceki alçakları. 15 Temmuz alçaklarını savunuyorsunuz hala.* Twitter: https://twitter.com/yobazcocuk/status/994700550703861761 adresinden alındı

Kullanıcı11. (2020). *24 Eylülde Istanbul konser var MFÖ Bodrum görevini yaptı Sıra Sizde İstanbul "İlkokulda 5 senede Selanikle Anıtkabir arası tüm kareleri beynimize soktular" diyen Mazhar Alanson'a Gereken cevabı Bodrum gibi İstanbul'da da veriyoruz paylaş*. Twitter: https://twitter.com/fadimemtr/status/1302363447213125634 adresinden alındı

Kullanıcı12. (2020). *Kimse bunlara selam dahi vermesin bakalım yobazlar gisecekmi konserlerine savundukları taraf müzik haram diyecek kadar saman*. Twitter: https://twitter.com/fadimemtr/status/1302363447213125634 adresinden alındı

Kullanıcı13. (2020). *MFÖ'nün Bodrum konseri, kimse gitmemiş. Konser iptal olsun. Yaranmak için taklalar attığın Atatürk düşmanları ile Mazhar'ı baş başa bıraktığınız için candan teşekkürler. Kafana sok Mazhar, Selanik ve Anıtkabir kırmızı çizgimiz. Uzanan dilleri çizmekten çe*. Twitter: https://twitter.com/search?q=mf%C3%B6%20konseri&src=typed_query adresinden alındı

Kullanıcı14. (2021). *Boğaiçi köprüsü değil 15 Temmuz Şehitler Köprüsü diyeceksiniz. Askerime miitan diyen CHP'Lİ Ali Mahşr Başarır köprüde militanlık yapar, CHP'Lİ Dursun Çiçek HDP'li bakan getireceğiz der, CHP'li Sera Kadıgil tecavüzcüleri korur, CHP'liler bildiğiniz gibi*. Twitter: https://twitter.com/sadece_nesli/status/1393881740939304960 adresinden alındı

Kullanıcı15. (2021). *Boğaziçi Köprüsü değil, 15 Temmuz Şehitler Köprüsü 15 Temmuz Şehitler Köprüsü'ne kasıtlı olarak Boğaziçi Köprüsü diyenler; CHP, HDP (PKK), FETÖ*. Twitter: https://twitter.com/Galipilhaner/status/1393895117673611265 adresinden alındı

Kullanıcı16. (2021). *Chp hükümetleri heykel yapacağına hastane yapabilme becerisiniz gösterseydiler bu gün şehir hastaneleri açılmasına gerek kalmazdı neden şehir hastaneleri açılıyor diye zevata duyrulur #GöztepeŞehirHastanesi*. Twitter: https://twitter.com/search?q=%23G%C3%B6ztepe%C5%9EehirHastanesi&src=saved_search_click adresinden alındı

Kullanıcı17. (2021). *Biz muhalefeti eleştirdiğimiz zaman adamların reklamını yapıyorsunuz diyen sözüm ona koca koca hesaplar SİZ NEDEN REİS@RTErdoğan ın PAYLAŞIMLARINA #MilliTeknolojiHamlesi paylaşımlarına sayfanızda yer vererek #RecepTayyipErdoğan ın*

REKLAMINI YAPMIYORSUNUZ. Twitter: https://twitter.com/search?q=%23G%C3%B6ztepe%C5%9EehirHastanesi&src=saved_search_click adresinden alındı

Kullanıcı18. (2021). *Nereden Nereye.. Gece başlayıp bitmeyen sıralar, tedavi olunamayan hastalıklar, alınamayan ilaçlar,Viran olmuş odalar, senetle alınan cenazeler… Ne gerek var diyordu bazı vizyonsuzlar. Teşekkürler @RTErdoğan #GöztepeŞehirHastanesi*. Twitter: https://twitter.com/search?q=%23G%C3%B6ztepe%C5%9EehirHastanesi&src=saved_search_click adresinden alındı

Kullanıcı2. (2020, 6 14). *Allah şifa versin, bu çocuğun gözyaşları vesile olacak inşallah.* 2021 tarihinde Twitter: https://twitter.com/search?q=sedanur%20dikyol&src=typed_query&f=live adresinden alındı

Kullanıcı19. (2021). *Hastaneye yol yapmayı bile beceremeyenler vari, bir de dünya standartlarının üzerinde hastane yapanlar.. #YaparsaAkPartiYapar #GöztepeŞehirHastanesi*. Twitter: https://twitter.com/search?q=%23G%C3%B6ztepe%C5%9EehirHastanesi&src=saved_search_click adresinden alındı

Kullanıcı20. (2021). *Vay be, bunu yazacak özgürlüğü nerden buluyorsun madem öyle. Bura Kuzey Kore mi?* Twitter: https://twitter.com/AkpCocuklari/status/1393952323760791552 adresinden alındı

Kullanıcı21. (2021). *Twitter'dan... Kendi adımla yazayım da gör kuzeyi güneyi*. Twitter: https://twitter.com/AkpCocuklari/status/1393952323760791552 adresinden alındı

Kullanıcı22. (2021). *Nasıl Başladı (RÖ)/ Nasıl Gidiyor(RS) RÖ-recepten Önce / RS-Recepten Sonra #cokusdonemi*. Twitter: https://twitter.com/Who98408150/status/1395940778522726405 adresinden alındı

Kullanıcı23. (2021). *Ateşin çocukları inisiyatifinden bir dizi eylem*. Twitter: https://twitter.com/Umut1Hevi/status/1404004019387961351?s=1006 adresinden alındı

Kullanıcı3. (2020, 6 14). *"Bartın'ın Hasankadı beldesinde yaşayan 10 yaşındaki Sedanur Dikyol, motor Nöron hastalığına yakalan ve şuan Karabük Araştırma hastanesinde yoğun bakımda bulunan babası 43 yaşındaki Mustafa Dikyol için gözyaşları içinde yardım istedi. @RTErdoğan @drfahret*. 2021 tarihinde https://twitter.com/search?q=sedanur%20dikyol&src=typed_query&f=live adresinden alındı

Kullanıcı4. (2020). *Feryadımızı duyan yok mu Vatandaş bu kadar sahipsizmi???* Twitter: https://twitter.com/bayram7834/status/1320987171050921984 adresinden alındı

Kullanıcı4.1. (2020). *Önce sormak lazım bu ilgisizlik duyarsızlık nedir???Biz TC vatandaşı değilmiyiz?Halkın yanında olacaklarını vaat eden vekiller siyasetçiler* Twitter: https://twitter.com/bayram7834/status/1320987171050921984 adresinde alındı

Kullanıcı4.2. (2020). *Kulaklarını sağır etmişler sandıkta da biz sağırı oynayacaz Bir gün hesap dönecek* Twitter: https://twitter.com/bayram7834/status/1320987171050921984 adresinden alındı.

Kullanıcı5. (2019). *Ne zaman ki reis hakkinda yazacak olsam elimi buzdolabina sokup 10 dk beklerim. Sonra derim ki "-eyy fatih sen daha bu soguga dayanamıyorsun.Silivride'ki soguga nasıl dayanacaksin? #silivrisoguktur* Twitter: https://twitter.com/search?q=%23silivriso%C4%9Fuktur&src=typed_query adresinden alındı

Kullanıcı5.1. (2020). *Susuyorum haykırır isem Silivri ye giderim. Twitter:*

https://twitter.com/Mehmettiinan/status/1245126243999244289 adresinden alındı

Kullanıcı6. (2021). *#AyasofyaCamii #Başörtüsü Oluk oluk kanayan yaramızdı. #AkParti Bu yaralarımızı sardı Elhamdülillah* Twitter: https://twitter.com/gokhanozkan74/status/1389940005271969792 adresinden alındı

Kullanıcı6.1. (2021). *Ayasofya Camii işgalden kurtaran adam Recep Tayyip Erdoğan'a Furkancılar ve Fetöcü Kemalistler birlik olmuş, İSLAM düşmanı yaftası vuruyor. UYANIK KALIN MÜSLÜMANLAR* Twitter:

https://twitter.com/EnverCelaleddin/status/1389173709093617665 adresinden alındı.

Kullanıcı6.2. (2021). *Derdiniz islam ise ibadet ise; -Ayasofya'yı ibadete açan-Başörtüsüne özgürlük getiren-İmam Hatip Liselerini yeniden canlandıran -Her mahalleye Kur'an kursu açan-Açıktan Kur'an okuyan ilk Cumhurbaşkanı'na Saygı ve Minnet duyacaksınız! Derdiniz İslam'sa*

Kullanıcı7. (2020). *Güldük eğlendik bitti. Fenerbahçe kongre üyesi Bilal Erdoğan, Başakşehir atkısıyla sahanın ortasına gelip şampiyonluk kutluyorlarsa bu ligde asla siyaset istemeden şampiyon olmazsın. Normalde direk kulüpten ihraç sebebi* Twitter: https://twitter.com/search?q=bilal%20erdo%C4%9Fan%20ba%C5%9Fak%C5%9Fehir&src=typed_query adresinden alındı

Kullanıcı8. (2020). *Bilal Erdoğan Başakşehir maçında. Sezonun özeti bu kare*. Twitter: https://twitter.com/search?q=bilal%20erdo%C4%9Fan%20ba%C5%9Fak%C5%9Fehir &src=typed_query adresinden alındı

Kullanıcı9. (2012). *Gs stat acilisi gözlerim önüne geliyor da Devlete yuuhlayarak teşekkür etmişlerdi Gs bu iste*. Twitter: https://twitter.com/search?q=GS%20stat%20a%C3%A7%C4%B1l%C4%B1s%C4%B1& src=typed_query adresinden alındı

Mariampolski, H. (2006). *Ethnography for Marketers: A Guide to Consumer Immersion* . London: Sage Publicstions.

Marx, K. (1979). *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı.* (S. Belli, Çev.) Ankara: Sol Yayınları. Marx,

K., & Engels, F. (2015). *Alman İdeolojisi Materyalist ve İdealist Anlayışların Karşıtlığı.* Ankara: Sol Yayınları.

McNair, B. (2011). *An Introduction To Political Communication.* London- New York: Routledge.

Moisander, J., & Voltanen, A. (2011). Interpretive Marketing Research: Using Etnography In Strategic Market Development. L. M. Visconti, L. Peñaloza, & N. Toulouse (Dü) içinde, *Marketing Management A Cultural Perspective.* London: Routledge.

Moody, M., Cohen, L., & Fournon, C. (2013). Negativity İn a Twittter Age: How Politicians are Adapting to Social Media. *Journal of Mass Communication & Journalism, 3*(3), 2-7. doi: 10.4172/2165-7912.1000151

Naisbitt, J., Naisbitt, N., & Philips, D. (2001). *İnsan ve Teknoloji.* İstanbul: CSA Global Yayın Ajansı.

Narmanlıoğlu, H. (2010). İnternette Yıkıcı Gemeinshaft: Okuyucu Tartışmalarında Albay Çiçek Olayı. *Selçuk İletişim Dergisi* , 56-67.

Oypan, S. (2019). *2021'de bilmeniz gereken Twitter istatistikleri*. 02 27, 2021 tarihinde İdeasoft: https://www.ideasoft.com.tr/2021-twitter-istatistik/#:~:text=T%C3%BCrkiye%20oda%C4%9F%C4%B1nda%20bakt%C4%B1%C4%9F%C4%B1m%C4%B1zda%20ise%202021,olumlu%20i%C3%A7eri%C4%9Fe%20sahi

p%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCl%C3%BCyor. adresinden alındı

Özbölük, T., & Dursun, Y. (2015). Pazarlama Araştırmalarında Paradigmal Dönüşüm ve Etnografinin Dijitale Evrimi: Netnografi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(46), 227-249.

Özcan, A., & Işıklı, Ş. (2014). Sosyal Medyanın Ekonomi Politik Yönü: Blackberry Çetelerinden Twitter Devrimlerine. *International Trends and Issues in Communications & Media Conference*, (s. 145-152).

Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 323-343.

Özgül, G. E. (2012). BİR GÖRME BİÇİMİ OLARAK YENİ MEDYA: KAMUSAL BİR ALAN İMKÂNININ ARAŞTIRILMASI. *Journal of Yaşar University, 26*(7), 4256-4547.

Parmelee, J. H., & Bichard, S. L. (2012). *Politics and the Twitter Revolution.* Lanham: Lexington Books.

Platon. (2020). *Devlet.* İstanbul : Türkiye İş Bankası Yayınları.

Şener, G., Emre, P. Ö., & Akyıldız, F. (2015). Türkiye'de Sosyal Medyanın Siyasi Katılıma Etkileri. *Folklor/Edebiyat Dergisi, 21*(83), 75-98.

Sennett, R. (2010). *Kamusal İnsanın Çöküşü.* (S. Durak, & A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Sey, A., & Castells, M. (2004). From Media Politics to Networked Politics: The Internet and the Political Process. M. Castells içinde, *The Network Society A Cross-cultural Perspective* (s. 363-384).

Smith, A. (2006). *Milletlerin Zenginliği.* (H. Derin, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Staab, P. (2016). *The Rise Of Digital Capitalism*. 05 05, 2020 tarihinde https://www.aspenreview.com/article/2017/the-rise-of-digital-capitalism/ adresinden alındı

Tunalı, S. B. (2017). Yeni Medya Kavramının Ekonomi Politik Açıdan İncelenmesi. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS), 3*(1), 35-42.

Türkmen, T. (2011). *Demoktatik Toplumun Oluşumunda Medyanın Rolü.* Erzurum: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ünal, S. (2018). Slaktivizm Tartışması: Çevrimiçi Siyasal Katılım ve Demokrasi. *International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS), 1*, s. 76-88. Venice/ Italy.

Ural, A. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Verilerin Kodlanması. (2020). 2 18, 2020 tarihinde Ankara Üniversitesi Açık Ders: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Pzyp1MmBcJ:https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php%3Fid%3D21300+&cd=8&hl=tr&ct=clnk&gl=tr adresinden alındı

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making.* Council of Europe report.

wearesocial. (2020). *Digtal in 2020*. 4 22, 2021 tarihinde We are social: https://wearesocial.com/digital-2020 adresinden alındı

Wintrobe, R. (2002). *Political Extremism and Rationality.* New York: Cambrigde University Press.

Yaşar, İ. H. (2020). *Sosyal Medya ve Siyaset.* Ankara: Orion Akademi.

Yaylagül, L. (2018). Enformasyon Toplumunun Ekonomi Politiği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(46), s. 21-39.

Yegen, C. (2014). BİR DİJİTAL AKTİVİZM BİÇİMİ OLARAK SLAKTİVİZM: CHANGE.ORG ÖRNEĞİ. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 84-108.

Yeni Medya'da Demokrasi Sosyal Medyaya Dair Araştırmalar. (2013). C. S. Sütçü, A. Düvenci, Ç. Aytekin, A. Algül, & N. Üçer (Dü). içinde Konya: Literatürk Academia.

Zeng, D. D., Chen, H.-c., & Lusch, R. (2011). Social Media Analytics and Intelligence. *Intelligent System, IEEE*, 13-16. doi:10.1109/MIS.2010.151

Zorn, E. (2020). *3 Easy Ways To Preserve Ypur Serenity During This Toxic Political Year*. 05 08, 2020 tarihinde https://bangordailynews.com/2020/01/07/opinion/contributors/3- easy-ways-to-preserve-your-serenity-during-this-toxic-political-year/ adresinden alındı.